

Korhonen Elisa

Aikuisten lasten kertomuksia vanhempiensa alkoholismin vaikutuksista itseensä

Pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Luokanopettajakoulutus

2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Aikuisten lasten kertomuksia vanhempiensa alkoholismien vaikutuksista itseensä (Elisa Korhonen)

Pro gradu -tutkielma, 101 sivua, 5 liitesivua

Toukokuu 2021

Tämän pro gradu- tutkielman tavoitteena on tarkastella lapsuudessaan alkoholistiperheissä eläneiden aikuisten ajatuksia vanhempiensa tai vanhempiensa alkoholismien vaikutuksista heihin itseensä. Vanhemman alkoholismien vaikutuksia tarkastellaan sekä lapsuuteen että aikuisuuteen kohdistuvien vaikutusten osalta. Tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan yksilön kehitystä sekä lapsuuden olosuhteiden merkitystä yksilön normaalin kehityksen saavuttamiseksi. Lisäksi tarkastellaan vanhempien merkitystä lastensa elämässä sekä kuvataan aiemman tutkimuskirjallisuuden avulla vanhemman alkoholismien vaikutuksia lapsiin.

Tutkimus toteutettiin narratiivisena tutkimuksena. Tutkimuksen aineisto kerättiin teemahaastatteluina täysi-ikäisiltä henkilöiltä, joiden lapsuudessa ja nuoruudessa toinen tai kummatkin vanhemmat olivat kärsineet alkoholismista. Tutkimusaineisto koostuu kymmenestä haastattelusta. Narratiivisen tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä sekä tutkielmassa olevia tarinoita varten narratiivisella analyysillä.

Tutkielman tulosten mukaan lapsuudessa kohdattu vanhemman alkoholismi vaikuttaa lapseen läpi elämän muun muassa identiteetin, ihmissuhteiden ja käyttäytymisen kautta. Lapsuudessa vanhemman alkoholismi vaikuttaa lisäksi lapsen voimavaroihin ja suhtautumiseen koulunkäyntiä kohtaan. Aikuisuudessa lapsuudessa kohdattu vanhemman alkoholismi vaikuttaa lisäksi yksilön ajatuksiin omasta vanhemmuudesta sekä käsitykseen kyvystään vaikuttaa itsenäisesti nykyhetken elämäänsä. Vanhemman alkoholismista voidaan katsoa seuraavan myös positiivisia vaikutuksia. Tämä edellyttää kyvyn käsitellä lapsuuden kokemuksia aikuisuudessa sekä suojaavien ihmissuhteiden läsnäoloa jo lapsuudessa.

Tutkimustulokset osoittavat kuinka vanhemman alkoholismi vaikuttaa lasten elämään kokonaisvaltaisesti läpi elämän. Asioiden aktiiviseen käsittely ei poista täysin lapsuuden kokemusten vaikutuksia nykyhetkeen. Tutkimustulosten myötä tulisi pyrkiä ottamaan huomioon koko perhe käsitellessä alkoholismien vaikutuksia sekä tapoja puuttua liialliseen alkoholinkulutukseen.

Avainsanat: alkoholismi, kokemus, lapsen normaalikehitys, lapsuus, vanhemmuus

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Lapsuuden merkitys yksilön kehityksen kannalta	7
2.1 Lapsen kognitiivinen kehitys.....	7
2.2 Moraalin kehittyminen lapsuudessa	8
2.3 Yksilön kokonaisvaltainen psykososiaalinen kehitys.....	9
2.4 Lapsen oikeudet.....	12
3 Vanhemman oikeudestaan kasvattaa lapsiaan	14
3.1 Vanhempien velvollisuudet lapsen elämässä	14
3.2 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus	15
3.3 Äidin ja isän rooli lapsen elämässä	16
4 Alkoholismi perheessä ja sen vaikutukset lapseen	18
4.1 Alkoholismi riippuvuutena ja sen selitysmallit	18
4.2 Perheissä tapahtuva alkoholinkulutus Suomessa.....	20
4.3 Vanhemman alkoholismin vaikutukset lapseen ja nuoriin	21
4.3.1 <i>Vaikutukset lapsen psyykkiseen hyvinvointiin</i>	22
4.3.1 <i>Vaikutukset lapsen ihmissuhteisiin</i>	23
4.3.2 <i>Vaikutukset lapsen käyttäytymiseen</i>	27
4.4 Vanhemman alkoholismin vaikutukset aikuisiin lapsiin	30
5 Tutkimuksen toteutus	33
5.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	33
5.2 Narratiivisen tutkimuksen peruslausekkeet	33
5.3 Tutkimukseen osallistujat.....	36
5.5 Kerronnallisuus aineistonkeruussa	39
5.6 Analyysimenetelmät.....	40
5.6.1 <i>Aineistolähtöinen sisällönanalyysi</i>	40
5.6.2 <i>Narratiivinen analyysi</i>	45
5.7 Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu	48
6 Tutkimuksen tulokset	52
6.1 Tulosten yhtäläisyyksiä ja suhde aiempiin tutkimuksiin	52
6.4.1 <i>Vanhemman alkoholismin vaikutukset lapseen ja nuoreen</i>	52
6.4.2 <i>Lapsuudessa kohdatun vanhemman alkoholismin vaikutusten näkyminen aikuisuudessa</i>	63
6.2 Kaisan tarina – vanhemman alkoholismista seuranneiden negatiivisten vaikutusten korostuminen.....	75
6.3 Miran tarina – vanhemman alkoholismista seuranneiden positiivisten vaikutusten korostuminen	78
6.4 Sofian tarina – vanhemman alkoholismista seuranneiden negatiivisten ja positiivisten vaikutusten tunnistaminen	81

6.5 Johtopäätökset	86
7 Pohdinta	90
Lähteet	93

1 Johdanto

Suomalaisista 500 000–700 000 henkilöä voidaan luokitella alkoholin suurkuluttajiksi (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta, 2016, s. 168). Tämän perusteella voidaan sanoa alkoholismiin hyvin todennäköisesti koskettavan aikuisten lisäksi tuhansia lapsia. Lisäksi alkoholin kulutus tapahtuu tavallisesti kotiympäristöissä (Warpenius & Mäkelä, 2018, s. 112). Tämä lisää entisestään todennäköisyyttä, että lapsi joutuu kohtaamaan vanhempansa alkoholinvaikutuksenalaisena. Tästäkin huolimatta alkoholismia käsitellään usein juojasta itsestään käsin sivuuttaen samalla läheisten rooli.

Alkoholin liikakäyttöä ja suurkulutusta voidaan pitää aina ajankohtaisina asioina. Sen vuoksi haluan tarkastella alkoholinkulutusta tahtomattaan osallisina olleiden lasten näkökulmasta. Alkoholistien lapsilla on hyvin pienet mahdollisuudet vaikuttaa vanhemman juomiseen ja sen vuoksi lasten osallisuus vanhemman juomisessa mielestäni unohdetaan tai poissuljetaan helposti. Lapsi voi kuitenkin kärsiä alkoholinkäytöstä esimerkiksi leimautumisen seurauksena. Myös Itäpuisto (2005) kuvaa, kuinka tärkeää olisi tuoda lasten oma ääni esille. Myös lasten leimaaminen vanhempien juomisen takia olisi saatava loppumaan (Itäpuisto, 2005).

Päihderiippuvuuden kohdalla tavallista on läheisten huoli päihteidenkäyttäjän liiallisesta päihteiden käytöstä (Kuoppasalmi, Heinälä & Lönnqvist, 2017). Vaikka lapsesta ei näkyisi ulospäin huoli omasta vanhemmasta, aiheuttaa vanhemman alkoholin käyttö lapsillekin stressiä. Päihdeongelman voidaankin kuvata olevan perheessä jokaisen perheenjäsenen asia (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17). Lapsen voi olla aikuista vaikeampi ottaa alkoholinkulutusta puheeksi, mikä voi lisätä aikuisten harhaluuloa siitä, ettei lapsi koe juomista epämiellyttävänä asiana.

Tutkielman pohjana toimii käsitys vanhemman alkoholismiin vaikutuksesta lapseen. Vanhemman alkoholismiin on todettu vaikuttavan lasten ja nuorten hyvinvointiin aiheuttaen lapselle stressiä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17). Alkoholistiperheessä elävillä lapsilla on myös suurempi riski masennukseen sekä emotionaalisiin vaikeuksiin (Singh, 2017). Vanhemman alkoholismi vaikuttaa myös lapsen sosiaaliseen hyvinvointiin muun muassa suurentuneen sosiaalisten ongelmien riskin kautta (Lawson, Peterson & Lawson, 1987, 13). Vanhemman alkoholismi vaikuttaa myös lasten ja nuorten käyttäytymiseen ja toimintaan. Raitasalonen ja Holmilan (2012) mukaan vanhemman alkoholismi leimaa lapsia sekä asettaa

lapsille paljon vastuuta kotona. Osaltaan tämä lisää lasten eristäytymistä vertaisistaan (Raitasalo & Holmila).

Vanhemman alkoholismien vaikutukset eivät myöskään lopu siihen, kun nuoresta tulee täysi-ikäinen, vaan alkoholistiperheessä eläminen vaikuttaa myös lasten elämään aikuisuudessa. Vanhemman juomisesta seuraavat ongelmat voivat myös kasaantua ja näkyä vasta aikuisuudessa (Raitasalo & Holmila, 2012). Itäpuisto (2001) kuvaa kuinka aikuisuudessa voi ilmetä pelkoja, turvattomuutta ja aggressiivisuutta seurauksena vanhemman alkoholismista. Myös suhde vanhempiin on todenmukaisesti ristiriitaisempi (Itäpuisto, 2001, s. 80–82). Lapsuudessa kohdattu vanhemman alkoholismi myös lisää lasten riskiä liialliseen päihteidenkäyttöön aikuisuudessa (Saarto, 1987, 67).

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää miten lapsuudessaan vanhemman tai vanhempien alkoholismia kohdanneet henkilöt kokevat ja tunnistavat itsestään ja elämästään lapsuudessaan kohdatun alkoholismien vaikutuksia. Tutkielman myötä pyritään muodostamaan mahdollisimman laaja käsitys vanhemman alkoholismien vaikutuksista lapsiin. Tämän takia tutkimuksessa haluttiin tutkia sekä lapsuuteen että aikuisuuteen kohdistuvia vaikutuksia. Lisäksi aikuisuuden näkökulma tulee aihetta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa harvemmin esille, joten halusin korostaa myös aikuisuuteen kohdistuvia vaikutuksia.

Tässä Pro gradu–tutkielmassa kuvaan toisessa luvussa yksilön normaalia kehitystä lapsuudessa ja nuoruudessa. Kolmannessa luvussa kuvataan vanhemman merkitystä lapsen elämässä vanhemman velvollisuuksien ja oikeuksien kautta. Neljännessä luvussa käsittelem alkoholismia sairautena sekä kuvaan suomalaisten alkoholinkulutusta. Tässä luvussa tuon esille myös aiempaa tutkimuskirjallisuutta vanhemman alkoholismien vaikutuksista lapsiin. Viidennessä luvussa kuvaan tutkimuksen tavoitteita, esitän tutkimuskysymykset sekä tutkimuksessa käytetyt tutkimusmenetelmät. Tutkimuksen tulokset esitän luvussa kuusi. Tulokset esitetään sekä yhtenäisinä tuloksina, että valituista haastatteluista muodostamini tarinoina. Luvun lopussa esitellään tutkimuksen johtopäätökset. Luvussa seitsemän pohdin tutkimuksen toteutusta, tulosten merkitystä sekä mahdollisia jatkotutkimuksia aiheesta.

Tämän pro gradu -tutkielman teossa on hyödynnetty soveltaen kandidaatin työtäni ”Vanhemman alkoholismien vaikutus lapsen ja nuoren psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin”. Kandidaatin tutkielman myötä minulla heräsi mielenkiinto tutkia vanhemman alkoholismien vaikutuksia aikuisten lasten näkökulmasta.

2 Lapsuuden merkitys yksilön kehityksen kannalta

Perhe ja koti muodostavat tavallisesti sen ympäristön, jossa lapsi viettää suurimman osan lapsuudestaan. Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan ympäristöä voidaan pitää voimakkaimmin ihmisen kehitykseen vaikuttavana tekijänä. Kasvu ympäristö vaikuttaa merkittävästi lasten fyysiseen ja emotionaaliseen kehitykseen sekä persoonallisuuden kehittymiseen (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 55). Seuraavaksi kuvataan lapsuuden merkitystä kuvaamalla ensimmäiseksi lapsen ja nuoren kognitiivisen kehityksen vaiheita. Seuraavaksi kuvataan lapsen ja nuoren moraalien kehittymistä. Tämän jälkeen esitellään lasten ja nuorten kokonaisvaltaista psykososiaalista kehitystä. Lopuksi kuvataan oikeuksia, joiden katsotaan kuuluvan lapsille. Lapsen kehityksen tunteminen on aiheen kannalta tärkeää, jotta voidaan ymmärtää lapsuuden elinympäristön merkitys lapsen kehitykselle ja vanhempien suuri rooli lapsen kehityksen tukemisessa. Alkoholiperheissä kasvaneiden lasten kehitysvaiheet eivät myöskään aina seuraa normaalia kaavaa, koska alkoholitiperheissä lapset usein kohtaavat erilaisia ympäristötekijöitä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, 55).

2.1 Lapsen kognitiivinen kehitys

Lapsen kognitiivista kehitystä lähestytään Jean Biagetin (1988) luoman kognitiivisen kehityksen teoriaa avulla. Teorian mukaan kognitiivinen kehitys voidaan jakaa kolmeen pääkauteen. Nämä vaiheet ilmenevät kaikilla lapsilla samassa järjestyksessä. Sosiaalinen ympäristö voi jouduttaa tai viivyttää vaiheiden esiintymistä. Ensimmäinen kognitiivisen kehityksen kausi on *sensomotorisen älykkyyden kausi*. Tämä kausi kestää syntymästä siihen asti, että lapsi oppii kielen. Tätä kautta voidaan pitää erityisen merkityksellisenä, sillä kauden jälkeinen kognitiivinen kehitys rakentuu ensimmäisen kauden aikaisten saavutusten pohjalta (Piager, 1988, s. 99–102).

Lapsen laiminlyönti ensimmäisten elinvuosien aikana voi johtaa lapsen vaikeuteen laajentaa toimintojansa tai koordinoita havaintoja sekä toimintaa (Beard, 1971, s. 35). Lapsen laiminlyönti aiheuttaa lapselle stressiä. Tahkokallio (2018) kuvaa stressijärjestelmän kehityksessä lapsuuden muodostavan herkkyyksikauden. Erityisesti lapsuuden ensimmäiset vuodet ovat merkityksellisiä. Stressijärjestelmä kehittyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten, erityisesti vanhempien, kanssa. Stressireaktion syntyessä ihminen valitsee joko paeta, jähmettyä tai hyökätä. Lapset eivät kykene vielä arvioimaan tilanteessa sopivinta toimintastrategiaa ja ovat siten aikuisista riippuvaisia (Tahkokallio, 2018).

Piaget (1988) nimittää toista kehitys vaihetta *konkreettisiin operaatioihin kuuluvien luokkien, suhteiden ja lukujen valmistautumis- ja rakentumiskaudeksi*. Tämä vaihe jaetaan kahteen alakauteen; *esioperationaalisten esittävien symbolien alakausi ja konkreettisten operaatioiden alakausi*. Esioperationaalisessa esittävien symbolien alakaudessa lapsen ajattelu on pääosin sidottu vielä toimintaan, sillä kielenkehitys on vielä kesken. Todellisuuden kuvaaminen on jo mahdollista symbolien ja kielen avulla. Myös menneisyyden muistelu mahdollistuu noin neljän vuoden iässä (Piaget, 1988, s. 104–105).

Piagetin (1988) mukaan konkreettisten operaatioiden alakaudessa lapsi on noin seitsemästä vuodesta kahdentoista vuoden ikään. Lapsi oppii luokittelemaan esineitä ja asioita ominaisuuksien mukaisesti. Lapsi alkaa kauden aikana ymmärtämään ja soveltamaan logiikkaa (Piaget, 1988, s. 106). Ikävaiheen kokemuksilla voi siten ajatella olevan suuri merkitys, sillä suoranaishina kokemuksina niiden voi katsoa korostuvan lapsen ajatuksissa. Lapsi ei siten myöskään kykene täysin erottamaan asioiden taustoja tai syitä, vaan hänen todellisuutensa muodostuu suorista kokemuksista.

Muodollisten operaatioiden kausi on kolmas Piagetin (1988) määrittämä kehityskausi. Tämä kehityskausi kestää noin 11–12-vuoden iästä 13–14-vuoden ikään. Tässä vaiheessa nuoren abstrakti ajattelu ja käsitteiden käyttö on parantunut (Piaget, 1988, s. 107). Beard (1971) korostaa, että tässä vaiheessa olevien nuorten kohdalla keskeistä on yhteistoiminta ja vuorovaikutus muiden kanssa. Tällöin myös arviointikyky, harkinta ja ajattelun juostavuus kehittyvät. Tässä vaiheessa nuori ymmärtää sääntöjen mahdollisen muuttumisen ja siten myös moraaliarviointi ei ole yhtä jyrkkää kuin ennen (Beard, 1971, s. 118–119). Siten tilanteiden tarkastelussa nuori pystyy ottamaan huomioon myös muut tekijä, jotka mahdollisesti vaikuttavat esimerkiksi toisen ihmisen toimintaan.

2.2 Moraalin kehittyminen lapsuudessa

Berger (2014) kuvaa lapsen ja nuoren moraalin kehitystä. Kouluikäisten lasten henkilökohtainen moraalit koostuu ja muodostuu viiteryhmän arvoista, perheen käytänteistä sekä kulttuurin asettamista standardeista. Kouluikäiset lapset kykenevät erottamaan oikean ja väärän toiminnan toisistaan. Berger kuvaa teoksessaan Lawrence Kohlbergin luomia moraalikehityksen vaiheita. Kohlbergin mukaan moraalin kehityksen voidaan ajatella jakautuvan kolmeen päätasoon (Berger, 2014, s. 390, 395).

Bergerin (2014) mukaan ensimmäistä moraalin kehityksen tasoa kutsutaan *esikonventionaaliseksi tasoksi*. Tällä tasolla lapsen oikein tekeminen ja oikeanlainen käytös voi olla seurausta pyrkimyksestä välttää rangaistusta. Lapsi pyrkii säilyttämään auktoriteetin silmissä kuuliaisien mielikuvan. Lapsi välttää jäämästä kiinni vääristä teoista. Moraalin kehityksen ensimmäisellä tasolla lapsi myös pyrkii täyttämään vain omat tarpeensa. Lapsi voi toimia toisia kohtaan myönteisesti ja miellyttää toisia tarkoituksenaan saada vastavuoroisesti muilta hyväksyvää käytöstä itseään kohtaan (Berger, 2014, s. 390, 395).

Bergerin (2014) mukaan toista Kohlbergin moraalin kehityksen vaihetta kutsutaan *konventionaaliseksi tasoksi*. Tässä vaiheessa lapsen moraalitieteellinen toiminta on seurausta havaittavissa olevasta käytöksestä. Lapsi sisäistää moraalinsa läheistensä toiminnasta, kuten vanhempiensa, opettajiensa ja ystäviensä. Sosiaaliset säännöt hallitsevat tätä moraalin kehityksen vaihetta. Siten myös lapsen saama sosiaalinen hyväksyntä toimii palkkiona lapselle. Tällä moraalin kehityksen tasolla yksilö alkaa myös sisäistämään, että yleisten sääntöjen mukaan tulee toimia, vaikka omasta väärästä toiminnasta ei jäisi kiinni. Lasten ollessa tällä moraalin kehityksen tasolla, tulee vanhempien löytää tasapaino, jotta he osaavat antaa nuoruusiässä olevalle lapselle tarpeeksi vapautta, mutta myös kontrolloida lapsen toimintaa riittävästi (Berger, 2014, s. 390, 395). Tämä vaatii vanhemmilta omien lastensa tuntemusta sekä avointa kodin ilmapiiriä.

Bergerin (2014) mukaan moraalin kehityksen kolmas taso; *postkonventionaalinen taso*, voidaan saavuttaa lähestyessä aikuisikää. Tällä tasolla ihminen ymmärtää, että yhteisten sääntöjen noudattamatta jättäminen voi olla moraalisesti sallittua joissakin tilanteissa esimerkiksi, jos säännöt eivät hyödytä kaikkia osallisia tai kaikkien osallisten ei havaita noudattavan niitä. Yksilö kykenee siis moraalin kehittymisen myötä erottamaan yksittäiset tilanteet ja oikeana pidetyt käytännöt kaikille yhteisten, universaalien periaatteiden ja sääntöjen noudattamisesta. Yksilö esimerkiksi ymmärtää, että ihmishengen pelastaminen on tärkeää, vaikka sen vaatima toiminta voisi olla yleisen moraalin ja lakien vastaista (Berger, 2014, s. 390, 395).

2.3 Yksilön kokonaisvaltainen psykososiaalinen kehitys

Ihmisen kehitystä voidaan kuvata Erik H. Eriksonin luoman ihmisen kehitystä ja elämänkaarta kuvaavan psykologisen kehitysteorian kautta. Seuraavaksi kuvataan kehitysteorian kahdeksasta vaiheesta kuusi ensimmäistä, sillä ne käsittelevät yksilön kehityksen vastasyntyneestä vauvasta

aikuisiän kynnyksellä olevaan nuoreen. Lisäksi sivutaan kehitysteorian vaiheiden yhteyttä minäkäsityksen ja itsetunnon kehityksen kannalta.

Erikson (1982) määrittää ihmisen ensimmäisen kehitysvaiheen olevan *luottamus vastaan perusepäluottamus*. Tällöin lapsen on mahdollista saavuttaa varmuus äidin poissa ollessakin ja pystyä siten olemaan ilman liiallista ahdistusta äidin ollessa poissa näkyvistä. Tämä vaatii sen, että lapsi on saavuttanut sisäisen varmuuden äidistä. Alkeellinen minäidentiteettintunne mahdollistuu erossaolokokemusten ollessa johdonmukaisia ja samanlaisina toistuvia (Erikson, 1982, s. 239). Lapsen jäädessä liian kauaksi aikaa ilman äitiään on varmuuden luominen äidistä vaikeampaa ja sen myötä myös alkeellisen minäidentiteettintunteen kehittyminen. Eriksonin (1982) mukaan lapsen minän ja äidillisen hoivan ensimmäisenä tehtävänä on kestävän pohjan luominen perusluottamuksen ja perusepäluottamuksen ristiriidan ratkaisemiseksi. Luottamuksen muodostumisessa äitisuhteen laatu on määrittävä tekijä. Tällöin äiti ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja antaa luotettavuuden tunteen lapselle. Identiteettintunteen syntymisessä siis yhteys äitiin on keskeinen asia (Erikson, 1982, s. 241–242).

Toinen vaihe yksilön kehityksessä on Eriksonin (1982) kuvauksen mukaan *itsenäisyys vastaan häpeä ja epäily*. Tässä vaiheessa lapsen tulee saada tunne siitä, ettei lapsen perusluottamus ole uhattuna, vaikka lapsi toimisi vihamielisesti. Sen saavuttamiseksi vanhempien valvonnan tulee olla lasta rohkaisevaa. Olemalla lujana ja rohkaisevana vanhempi myös suojelee lasta häpeän kokemuksia vastaan (Erikson, 1982, s. 242–243). Tämä vaatii sen, ettei vanhempi ole taipuvainen omassa toiminnassaan äkkipikaisuuteen, jotta lapsi kokee, ettei luottamus vanhempaan ole uhattuna lapsen toimiessa väärin.

Kolmatta vaihetta Erikson (1982) nimittää *aloitteellisuus vastaan syyllisyydentunne*. Aloitteellisuuteen kuuluu lapsen halu aloitteellisuuteen lisääntyneen liikkumis- ja ajattelukyvyn seurauksena. Samaan aikaan vaarana on syyllisyydentunne, jos lapsi ei saavuta itselleen asettamiaan päämääriä liikkumis- ja ajattelukyvyn ollessa vielä rajallinen (Erikson, 1982, s. 245). Lapsen saama tuki ja kannustus vanhemmiltaan on tässäkin vaiheessa merkityksellinen.

Erikson (1982) nimittää neljättä kehitysteorian vaihetta *ahkeruus vastaan alemmuudentunne*. Tässä vaiheessa lapsi ymmärtää, että tunnustusta kannattaa hankkia tuottavalla toiminnalla. Tässä vaiheessa yksilö on valmis oppimaan tiettyjä taitoja ja tehtäviä ja pyrkiä siten olemaan uuttera. Lapsi sisällyttää myös osaksi itseään taitonsa asioissa. Yksilön vaarana tässä kehitysvaiheessa onkin riittämättömyyden ja alemmuuden tunne. Lapsen menettäessä tunne

taitojen hallitsemisesta tai aseman menettämisestä muiden taitoja ja välineitä käyttävien joukossa johtaa hänen minän rajojen kärsimiseen. Samalla lapsen kokemus mahdollisuudesta samaistua muihin, jotka ovat samalla välinemaailman tasolla rikkoutuu. Muu yhteiskunta tulee usein tässä vaiheessa merkitykselliseksi lapsen elämässä. Lapsen tulisi tällöin esimerkiksi olla valmis koulunkäyntiin, mutta mahdollisesti lapsi ei ole saanut kotoa riittäviä valmiuksia kouluelämään (Erikson, 1982, 247–248). Lapsen elämässä vertaisten suhtautuminen häneen on merkityksellinen tekijä ahkeruuden tunteen saavuttamisessa. Lapsen kokiessa häpeää vanhemmistaan tai jäädessään ilman tukea kotoa, vaikeutuu lapsen mahdollisuudet tavoitella vertaisten joukossa tärkeinä pidettäviä taitoja ja sen myötä mahdollisuutta saavuttaa tunne ahkeruudesta.

Sosiaaliset kokemukset ovat merkityksellisiä myös lapsen minäkäsityksen rakentumisessa. Nurmen (2009) kuvauksen mukaan minäkäsitys on ihmisen oma käsitys yksilönä omista kyvyistään sekä olemassa olevista mahdollisuuksista. Minäkäsityksen muodostumiseen vaikuttaa aina yksilön aiemmat kokemukset sekä omasta toiminnasta seuraava palaute. Positiivinen minäkäsitys on tuloksena, jos yksilö tulkitsee onnistumisen itsestään johtuvana asiana. Minäkäsitys vaikuttaa siihen, miten yksilö reagoi haasteellisessa tilanteessa sekä siihen suhtautuuko yksilö ennakkoiden negatiivisesti vai positiivisesti uuteen tilanteeseen (Nurmi, 2009).

Yksilön minäkäsitys on yhteydessä myös itsetuntoon. Liisa Keltikangas-Järvinen (2017) kuvaa kuinka yksilön ajatukset omaan elämään vaikuttamisesta omien valintojen avulla sekä tunne ongelmien ja asioiden hallitsemisesta kertovat yksilön itsetunnosta. Terveeseen itsetuntoon kuuluu myös se, että yksilö uskaltaa tavoitella kaukaisiakin asioita ja kohdata sen vaatimia haasteita omassa elämässään. Hyvään itsetuntoon kuuluu myös omien heikkouksien tunnistaminen vahvuuksien lisäksi. Siten henkilön minäkäsitys on totuudenmukainen (Keltikangas-Järvinen, 2017). Lapsen kokema häpeä ja leimautuminen voi siten heikentää sekä lapsen minäkäsitystä että itsetuntoa vertaisilta tulevan kielteisyyden seurauksena.

Erikson (1982) nimittää viidettä psykososiaalista kriisin vaihetta *identiteetti vastaan roolien hajaantuminen*. Tämän vaiheen voi ajatella alkavan lapsuuden loppuessa ja nuoruuden alkaessa. Tässäkin vaiheessa nuoret pitävät tärkeänä sitä, miltä he vertaisten silmissä näyttävät. Nuori kyseenalaistaakin omaa samanlaisuuttaan vertaisiin. Tässä kehitysvaiheessa vaarana on roolidiffuusio eli roolien hajaantuminen. Nuoren on vaikea vakiintua yhteen tiettyyn ammatti-identiteettiin. Tämän vuoksi nuori voi näyttää kadottavan oman identiteetin samaistuessaan

muihin. Nuori pyrkii pääsemään selville omasta identiteetistään myös rakkauden avulla heijastamalla omat minäkuvansa rakkautensa kohteeseen (Erikson, 1982, s. 249–250).

Berger (2014) kuvaa kuinka nuoruusiässä yksilö tavallisesti pyrkii selvittämään, kuka hän on. Tämä vaihe voi olla nuoresta hämmentävää, sillä monia erilaisia rooleja voidaan pitää hyväksytyinä. Saavutettuun identiteettiin kuuluu tunne omasta yksilöllisyydestä. Saavutetun identiteetin muodostumisen kohdalla aiemmilla kokemuksilla ja tulevaisuuden suunnitelmilla on suuri merkitys. Kriisin tiedostaminen ja identiteetin löytäminen on yksi nuoruuden ensisijainen tehtävä. Nuori voi ratkaista kriisin tarkastelemalla uudelleen omien vanhempinsa ja kulttuurin asettamia tavoitteita sekä arvoja. Näistä nuoren tulee oman identiteetin muodostumiseksi hylätä osa ja hyväksyä osa osaksi itseään (Berger, 2014, s. 458, 485).

Erikson (1982) kuvaa kuudennen kehitysteorian vaiheen yksilön kehityksessä olevan *läheisyys vastaan eristäytyminen*. Nuori voi saavuttaa läheisyyden vasta ratkaistujen identiteettitaisteluiden jälkeen. Eristyneisyyden tunne saattaa olla seurauksena, jos yksilö pelkää minänsä menettämistä ja sen vuoksi välttää tilanteita, joissa altistaa itsensä haavoittuvaksi (Erikson, 1982, s. 250–251). Bergerin (2014) mukaan läheisyys voidaan saavuttaa varhaisaikuisuudessa. Tähän vaiheeseen vaikuttavat lapsen kehityksen aiemmat vaiheet ja niissä tehdyt elämänvalinnat. Läheisyys vastaan eristäytyminen kriisi syntyy voimakkaasta halusta jakaa elämänsä toisen ihmisen kanssa. Ihmisellä on synnynnäinen tarve yhteisöllisyyteen, yhteenkuulumiseen sekä rakkauteen. Saavuttaakseen läheisyyden, rakkauden ja yhteenkuuluvuuden perheen ulkopuolisia ihmisiä kohtaan tulee yksilön tehdä kompromisseja ja uhrauksia. Eristäytyminen muista voi olla mahdollista, jos nuoren vaikea elämäntilanne häiritsee ihmissuhteita (Berger, 2014, s. 551, 569).

2.4 Lapsen oikeudet

Hakalehdon (2018) mukaan lapsen oikeuksia tarkastellessa on keskiössä usein lapsen oikeus hyvinvointiin sekä kehitykseen. Lapsen tulee saada vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin oman ikätasonsa mukaisesti. Lapsen oikeuksiin kuuluu oikeus tuntea oma alkuperä, itsemääräämisoikeus, oikeus perhe-elämän suojaan, oikeus saada omat näkemykset huomioiduksi sekä oikeus yhdenvertaisuuteen. Lasta koskevissa asioissa on lapsen oikeuksien lisäksi kyse huoltajan asemasta. Lapsen asemaa pohdittaessa lähtökohtana on vanhempien toiminta lapsen kannalta parhaalla tavalla. Vanhempien toimintaa ei kuitenkaan valvota.

Lapsella ei ole käytössä erityisiä oikeusturvakeinoja vanhemman käytöstä vastaan esimerkiksi vanhemman häntä loukatessa (Hakalehto, 2018).

Hakalehto (2018) kuvaa kuinka Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja sen ratkaisukäytäntöjen mukaisesti lapsen oikeuksien tulee olla etusijalla, kun lapsen ja vanhempien oikeudet ovat keskenään ristiriidassa. Keskeisiä lähtökohtia lapsia koskevassa perheoikeudellisessa lainsäädännössä on myös lapsen suojeleminen ja lapsen edun ensisijaisuus (Hakalehto, 2018). Aina lapsen oma käsitys ja viranomaisten käsitys lapsen parhaasta eivät kohtaa ja lapsi voi haluta elää vanhempiensa kanssa, vaikka lapsen turvallisuus olisi uhattuna perheessä.

Suomen YK-liitto kuvaa lapsen oikeuksien yleissopimuksen tavoitteena olevan varmistaa jokaisen lapsen elämän perusedellytykset sekä turvallinen kasvuympäristö. Sopimus velvoittaa turvaamaan lapsen hoivan, terveydenhuollon, huolenpidon sekä koulutuksen. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskiössä on taata lapselle mahdollisuus olla lapsi. Tähän pyritään huomioimalla lapsen etu sekä lapsen näkemyksen huomioonottaminen häntä koskevissa asioissa. Sopimuksen keskiössä on myös syrjimättömyys sekä lapsen elämän ja kehittymisen takaaminen (Suomen YK-liitto).

3 Vanhemman oikeudesta kasvattaa lapsiaan

Seuraavaksi kuvataan vanhemmuuteen kuuluvia velvollisuuksia ja vanhempien suurta merkitystä lapsen elämässä. Vanhemmuuden merkityksen ymmärtäminen on tärkeää, jotta voidaan käsittää, miten alkoholiperheessä eläminen voi johtaa vanhemmuuden puutteellisuuteen ja sen myötä alkoholiperheissä eläneiden lasten kokemuksiin lapsuudestaan. Lopuksi kuvataan erikseen isän ja äidin roolia ja merkitystä lapsen elämässä. Itäpuiston (2001) mukaan tavallisesti äitien alkoholin kulutusta on pidetty pahempana asian niin lasten kuin yhteiskunnan näkökulmasta. Myös pienet lapset mahdollisesti havaitsevat erilaiset odotukset alkoholinkulutuksen suhteen sukupuolten välillä (Itäpuisto, 2001, s. 85). Tämän myötä isän ja äidin erilaisten roolien ymmärtäminen lapsen elämässä on tärkeää.

3.1 Vanhempien velvollisuudet lapsen elämässä

Tahkokallio (2018) esittää kuinka vanhempien tehtävänä on opettaa lapsilleen, miten elämää eletään. Lapset myös oppivat asiat matkimalla vanhempiaan. Arki, jota perheessä eletään määrittää lapselle millaiset arjen rutiinit ovat tavallisia. Kotona opitut arjen rutiinit vaikuttavat koko loppuelämän. Myös huonot arjen rutiinit ja tottumukset vaikuttavat, vaikka niistä pyrkisikin pääsemään eroon (Tahkokallio, 2018). Jokaisella ihmisellä on aikuisuudessa mahdollisuus päättää millaista elämää ja arkea haluaa elää, mutta kotona opittu arjen malli voi myös olla niin vahva ja “tuttu”, että lapsi päätyy noudattamaan sitä omassakin elämässään.

Huttusen (1990) mukaan perheen toimintaa sekä sen sisällä tapahtuvaa kasvatusta voidaan lähestyä monelta näkökulmalta, kuten tarkastelemalla perheen yleistä kasvatusilmastoa, arkitoimintojen organisoitumista, asenteita kasvatusta kohtaan, kommunikaatiota tai kasvatusten menetelmiä (Huttunen, 1990, s. 70). Takalan, Alasen, Luolajan ja Pölkin (1978) mukaan kasvatusten menetelmät kuvastavat konkreettisia, tilannesidonnaisia kasvatustoimenpiteitä. Esimerkiksi opettaminen ja nuhtelu ovat tilanteesta riippuvaisia ja niillä pyritään kasvattamaan lasta (Takala, Alanen, Luolaja & Pölkki, 1997, s. 36–37). Luolajan (1978) mukaan vuorovaikutus sen sijaan korostaa kasvatuksen kaksisuuntaisuutta, jolloin kumpikin osapuoli on aktiivisesti mukana (Luolaja, 1978, 22–23).

Vanhemman tulisi toimia lapselle mallina ja myös osoittaa rakastavansa lasta huolimatta lapsen käytöksestä. Tahkokallion (2018) mukaan aikuisen tulee osata suhtautua oikealla tavalla lapsen negatiivisiin tunteisiin. Tämä on keskeinen asia lapsen itsesäätelyn ja sen kehittymisen

kannalta. Itsesäätely on kykyä omien tekojen ja tunteiden säätelyyn. Itsesäätelykeinot kehittyvät vuorovaikutuksessa, erityisesti aikuisten kanssa. Vanhempien rooli tässä on erityisen suuri ensimmäisten vuosien aikana (Tahkokallio 2018). Jos vanhempi osoittaa aggressiivista käytöstä lasta kohtaan voi lapsi pelätä tai toisaalta sisäistää aikuisen käytöksen omaan toimintaansa. Tahkokallio (2018) kuvaa, kuinka vastoinkäymisten kohdalla on tavallista reagoida tunteilla. Aikuinen on kuitenkin vastuussa tunteistaan, riippumatta siitä onko hän itse niiden aiheuttaja (Tahkokallio, 2018).

3.2 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus

Herrmannin ja Stapfin (1977) kuvauksen mukaan vanhempien ja lasten vuorovaikutukselle on tiettyjä perusulottuvuuksia. Näitä on lämpimyys - kylmyys, sallivuus – rajoittavuus, demokraattisuus – autoritaarisuus ja hyväksyvyys - hyljeksivyyys (Hermann & Stapf, 1977, s. 749). Schaeferin (1959) vastaavanlaisessa vanhempien käyttäytymisen jaottelussa on kaksi dimensiota, rakkaus – vihamielisyys sekä autonomia - kontrolli. Rakkaus - vihamielisyys dimensiota voidaan kutsua myös lämpimyys - kylmyys jaotteluksi. Sen toisessa päässä on hyväksyminen, läheisyys sekä ymmärtäväisyys lasta kohtaan ja toisessa päässä aikuiskeskeisyys, lapsen kehuitta jättäminen ja yleinen torjuminen. Autonomia – kontrolli dimension sisältöihin kuuluu runsas vuorovaikutus, yhteinen päätöksenteko sekä sallivuus ja toisessa päässä ankarat säännöt, käyttäytymisen rajoittaminen sekä neuvotteluiden puuttuminen (Schaefer, 1959).

Kolmas jaottelu vuorovaikutuksen tai kasvatuserojen ulottuvuuksina on Baumrindin luoma demokraattisuus – autoritaarisuus (Baumrind, 1966). Huttusen (1990) mukaan autoritaarinen vuorovaikutus näkyy vähäisenä vuorovaikutuksena. Lapsien kanssa ei myöskään neuvotella kasvatusta koskevissa päätöksissä ja kommunikaation aloite on pääosin vanhemmista lähtöisin. Kasvatustoimenpiteissä lasten pakottaminen tai rankaiseminen on tavallista. Demokraattiseen vuorovaikutukseen kuuluu sen sijaan vuorovaikutuksen runsaus ja avoimuus sekä päätöksenteon perustuminen kaikkien osapuolten mielipiteiden huomioimiseen (Huttunen, 1990, s. 74).

Tahkokallion (2018) mukaan aikuisen ja lapsen välistä valtasuhdetta voidaan kuvata epäsymmetriseksi. Aikuisella tulee olla enemmän valtaa kuin lapsella. Lapsen kasvaessa hänen valmiutensa valtaan myös kasvavat ja tällöin vanhempien tulee antaa sitä lapselle. Lapsen aikuistua tulisi myös vallan epäsymmetrian kadota aikuisen ja lapsen väliltä (Tahkokallio,

2018). Aikuisen suuremman vallan myötäkin aikuisen tulisi huolehtia lapsesta, koska lapsella ei ole vielä valtaa huolehtia itsestään. Vanhemman elämän pyöriessä juomisen ympärillä ei lapselle välttämättä aseteta rajoja. Vanhempien tulee kuitenkin kyetä tekemään päätökset lasta koskevista asioista (Tahkokallio, 2018). Alkoholisti vanhempi voi kuitenkin ajatella, että kun hän ei aseta lapselle rajoja, tämä korvaa lapselle aiheutettua pahaa. Tahkokallion (2018) mukaan lapselle on kuitenkin haitaksi se, että vanhemmat toimivat sen mukaisesti, miten lapsi haluaa. Kaiken päätäntävällän antaminen lapselle, estää lapselta myös mahdollisuuden lapsuuden elämiseen ja sen sijaan lapsi sisäistää aikuisen roolin (Tahkokallio, 2018).

3.3 Äidin ja isän rooli lapsen elämässä

Nykyisin sekä äidin että isän roolia pidetään tasa-arvoisena ja tärkeänä lapsen elämässä. Tästä huolimatta äidin ja isän tavassa olla lastensa kanssa ja merkityksessä lapsen elämään on todettu olevan joitakin eroja. Myös tämän tutkielman tuloksissa nousi esille lasten erilainen suhtautuminen äidin ja isän juomista kohtaan. Äitien on tutkittu viettävät alle kouluikäisten lastensa kanssa enemmän yhteistä aikaa verrattuna isiin (Huttunen, 1990, s. 61). Tämän voidaan ajatella osaltaan tukevan ajatusta siitä, että äidin päihdeongelma on lapselle vahingollisempaa. Toisaalta Huttusen (1990) mukaan isän ja lapsen välinen toiminnan laatu on toiminnallisempaa kuten leikkiminen, joissa välittömät tunnekokemukset ovat läsnä. Äitien ja lasten välinen ajankäyttö on suuremmaksi osaksi hoitorutiineista huolehtimista (Huttunen, 1990, 62). Lambin tutkimuksen mukaan isät ovat aktiivisempia alle vuoden ikäisten poikalastensa kanssa (Lamb, 1977).

Hellsten (1999) kuvaa äidin tehtäviä vanhemmuudessa. Lapsen ensimmäinen suhde muotoutuu äitiin, mikä määrittää suhteen muodostumista itseensä ja maailmaan aikuistuttuaan. Lapsi kokee äidin myös osaksi itseään elämänsä alussa. Lapsi tiedostaa itsensä erilliseksi olenoksi sen myötä, kun äiti ei pysty vastaamaan aina lapsen tarpeisiin samalla hetkellä, kun lapsi sitä vaatii (Hellsten, 1999, s. 253–254).

Lapsen identiteetti rakentuu Hellstenin (1999) mukaan sen pohjalta, mitä lapsi näkee äidin muodostamassa peilissä. Äidin suhtautuminen lapseen viestii lapselle siitä, kuka hän on. Lapsen identiteetti ja arvo alkavat muodostumaan äidin antaman perusviestin myötä. Lapsi kokee olevansa vain vähän rakastettava, jos hän saa vain vähän huolenpitoa ja rakkautta. Äiti siis viestii lapselle toiminnallaan, millainen lapsi on (Hellsten, 1999, s. 256).

Hellsten (1999) korostaa, että äidin on voitava hyvin, jotta hän voi asettaa lapsen tarpeet omien tarpeidensa edelle. Äiti voi katkeroitua tai kokea vihaa, jos hänellä itsellään ei ole sitä, mitä hän pyrkii lapselleen antamaan. Äidillä tulee olla voimavaroja, jotta hän voi keskittyä äitinä olemiseen (Hellsten, 1999, s. 259). Alkoholistiäitien kohdalla lähtökohdat lapsen tarpeiden huomioon ottamiseen voivat olla rajoittuneemmat.

Huttunen (1990) kuvaa isien merkitystä poikien sosiaalisen sukupuolen kehittämisessä. Hänen mukaansa isän psykologisesta poissaolosta on kyse, kun isä on torjuva, jatkuvasti kiireinen, sairaaloinen pojan kannalta tai karttelee kasvatusvastuutaan (Huttunen, 1990, s. 59). Ojansen (1985) mukaan isättömät pojat ovat isällisiin poikiin verrattuna riippuvaisempia tovereistaan sekä vähemmän kilpailullisia. Heidän sukupuoliroolisosialisationsa jää sattumanvaraiseksi, minkä johdosta maskuliinisuutta toteutetaan jäykästi tai maskuliinisuutta vältellään (Ojanen, 1985, s. 82–84). Kuitenkin sekä isän että äidin rooli on yhtä tarpeellinen perinteisen miehen roolin oppimisessa (Huttunen, 1990, s. 60). Näiden seurauksien ei voida sanoa olevan suoraan huonoja, mutta ne osoittavat isän läsnäolon puuttumisen seurauksia poikien elämässä. Alkoholisti-isien kohdalla ei voida suoraan vetää yhteyttä siihen, että isät eivät olisi poikiensa elämässä läsnä. Kuitenkin Blanchardin ja Billerin mukaan riippumatta siitä onko isän poissaolo fyysistä vai psyykkistä, on seuraukset poikien kehitykseen samansuuntaisia (Blanchard & Biller, 1971).

4 Alkoholismi perheessä ja sen vaikutukset lapseen

Seuraavaksi kuvataan alkoholismia riippuvuutena sekä erilaisia selitysmalleja alkoholismin kehittymiselle. Tämän jälkeen kuvataan miten alkoholinkulutus ja runsas alkoholinkäyttö näkyvät ja koskettavat suomalaisia perheitä. Lopuksi kuvataan aiempia tutkimuksia vanhempien alkoholismin vaikutuksista lapsiin.

4.1 Alkoholismi riippuvuutena ja sen selitysmallit

Alkoholin käytön seurauksena henkilölle voi kehittyä alkoholiriippuvuus (Kuoppasalmi ym. 2017). Alkoholiriippuvuudesta voidaan käyttää myös käsitettä alkoholismi, joka on krooninen sairaus (Heikkinen-Peltonen, Innamaa & Virta, 2016, s. 176). Kuoppasalmi kollegoineen (2017) kuvaa alkoholiriippuvuuden olevan pitkäkestoinen sairaus, mitä alkoholin juomista kohtaan kehittyvä toleranssi edistää. Usein juomisjaksojen välissä esiintyy raittiita väljaksoja, jolloin alkoholin käyttö on vähäistä tai alkoholia ei käytetä. Kuoppasalmi kollegoineen kuvaa, kuinka alkoholismi usein kuitenkin uusiutuu. Alkoholin käyttö siis jatkuu useissa tapauksissa, raittiiden jaksojen jälkeen (Kuoppasalmi ym. 2017).

Kuoppasalmen ja hänen kollegoidensa (2017) mukaan päihderiippuvuuden oireita on muun muassa päihdyttävän aineen käyttömäärien lisääntyminen sekä huomion keskittyminen aineen käytön ympärille. Samalla muu elämä jää vähemmälle huomiolle ja läheisten huoli liiallisesta päihteen käytöstä lisääntyy (Kuoppasalmi ym. 2017)

Heikkinen-Peltonen kollegoidensa (2016) kanssa kuvaa kuinka alkoholismin esiintymistä voidaan lähestyä erilaisten selitysmallien kautta. Lääketieteellisen selitysmallin mukaan riippuvuutta lähestytään sairautena, johon henkilöllä on perinnöllinen alttius ja jonka aiheuttajana alkoholi on tässä tapauksessa. Alkoholismissa elimistö tulee riippuvaiseksi alkoholista, minkä myötä voidaan puhua myös fysiologisesta riippuvuudesta. Alkoholin käytön seurauksena elimistössä ilmenee erilaisia fyysisiä vieroitusoireita, jotka usein johtavat alkoholin lopettamisen sijaan alkoholin lisäkäyttöön. Biologigeneettisessä selitysmallissa korostetaan sen sijaan perinnöllisyyden merkitystä sekä muutoksia, joita tapahtuu keskushermoston välittäjäaineissa. Nämä muutokset vaikuttavat riippuvuuden syntyyn. Geneettisten tekijöiden on tutkittu lisäävän todennäköisyyttä sairastua alkoholismiin. Geneettisiä

tekijöitä enemmän vaikuttavat kuitenkin alkoholia käyttävän henkilön persoonallisuus sekä elinolosuhteet ja ympäristötekijät (Heikkinen-Peltonen ym. 2016, s. 173–174).

Alkoholismin on ajateltu olevan myös geneistä ja perimästä irrallinen sairaus. Heikkinen-Peltonen kollegoineen (2016) esittävät, kuinka psykologisen selitysmallin mukaan riippuvuudelle ja päihteiden liikakäytölle voi altistaa myös perusturvallisuudessa ja kiintymyssuhteessa esiintyvät ongelmat varhaislapsuudessa (Heikkinen-Peltonen ym. 2016, s. 173). Alkoholismin syntyyn voidaan ajatella johtavan monet erilaisten selitysmallien myötä. Yhteisenä asiana voidaan pitää sitä, ettei alkoholiongelmaisen tai muiden juomiseen osallisten syyttäminen ole kannattavaa paranemisen kannalta. Ackerman ja Peltoniemi (1990) esittävät, kuinka aiemmin lapset, jotka ovat eläneet alkoholiperheessä ovat saattaneet jäädä ilman apua. Tähän on johtanut se, ettei päihdeongelmia ole nähty sairautena, vaan sairaudesta irrallisena poikkeavuutena tai ongelmana. Tämän myötä päihdeongelmaisen lisäksi hänen läheisiään on voitu laiminlyödä avulta. Alkoholismin paheksunnan ja siitä seuraavan sosiaalisen arkuuden vuoksi vanhemman tai vanhempien alkoholismista kärsivät lapset eivät ole myöskään pystyneet kertomaan kodin tilanteesta ulkopuolisille tahoille ja näin saada tukea ja apua tilanteeseen (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 15–16).

Kuoppasalmi ja hänen kollegansa (2017) kuvaavat Cloningerin alkoholiriippuvuusluokitusta. Luokituksen mukaan alkoholille riippuvaiset henkilöt voidaan jakaa 1 ja 2 tyyppiin. Noin 80 prosenttia alkoholiriippuvuudesta kärsivistä kokee syyllisyyttä juomisesta ja sen seurauksena esiintyvää ahdistuneisuutta. Heidät luokitellaan 1 tyyppiin. He myöskin hakevat juomiselleen hyväksyntää muilta ihmisiltä. 20 prosenttia alkoholiriippuvuudesta kärsivistä kuuluu 2 tyyppiin. Heidän kohdallaan alkoholinkäyttö on aloitettu tavallisesti jo lapsuudessa tai nuoruudessa. Heidän kohdallaan juomiseen ei liity negatiivisia tunteita, kuten syyllisyyttä juomisesta tai pyrkimystä välttää juomisesta seuraavia ongelmia. Sen sijaan juomisella pyritään huippuelämyksiin (Kuoppasalmi ym. 2017, s. 176).

Tiihonen (2017) esittää, kuinka riski väkivaltaiseen käytökseen lisääntyy alkoholiriippuvuuden myötä. Riski on erityisen suuri psyykkisistä häiriöistä kärsivien henkilöiden kohdalla (Tiihonen, 2017). Lönnqvist, Henriksson, Isometsä ja Marttunen (2017) esittävät elämänlaatua heikentävien, sekä psyykkisten, somaattisten että sosiaalisten ongelmien olevan seurausta alkoholin liiallisesta käytöstä (Lönnqvist, Henriksson, Isometsä & Marttunen, 2017). Myös Heikkinen-Peltonen kollegoineen (2016) kuvaa,

kuinka liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttaa ongelmia sekä alkoholiongelmasta kärsivälle itselleen että hänen läheisille ihmisilleen. Alkoholiongelmasta seuraavia ongelmia on muun muassa erilaiset päihdeperäiset sairaudet, perhe- ja ihmissuhdeongelmat sekä ongelmat liittyen työssäkäyntiin, opiskeluun ja asumiseen (Heikkinen-Peltonen ym., 2016, s. 168).

Lönnqvist kollegoineen (2017) kuvaa kuinka esimerkiksi mielenterveysongelmia pidetään alkoholin käyttöön liittyvänä liitännäisongelmana. Noin puolissa Suomessa tapahtuneissa miesten itsemurhissa on alkoholiongelma ollut taustatekijänä. Myös itsemurhan tekohetkellä naisista neljäsosa on ollut alkoholin vaikutuksen alaisena ja miehistä noin puolet (Lönnqvist ym. 2017).

4.2 Perheissä tapahtuva alkoholinkulutus Suomessa

Alkoholi on käytetyin päihde Suomessa (Kuoppasalmi ym. 2017). Suuri osa päihdeongelmista katsotaan olevan seurausta Suomen alkoholikulttuurista, johon kuuluu humalahakuinen alkoholin nauttiminen ja alkoholin suurkulutus (Heikkinen-Peltonen ym. 2016, s. 168). Warpenius ja Mäkelä (2018) kuvaavat suomalaisten alkoholin juomatottumuksia. Kotiympäristöissä tapahtui kaikista alkoholin käyttökerroista 77 prosenttia, vuonna 2016. Kotiympäristö tarkoittaa omaa kotia, toisen kotia, mökkiä tai vapaa-ajan asuntoa. Vuodesta 1968 kotiympäristöissä tapahtuvan alkoholinkäytön on tilastoitu tulleen 2,5-kertaiseksi vuoteen 2016 verrattuna (Warpenius & Mäkelä, 2018, s. 112–114). Tämän perusteella voidaan sanoa, että todennäköisesti lapset joutuvat osalliseksi vanhemman tai vanhempien juomiseen, jos perheessä on lapsia. Merkitystä on myös sillä, kuinka usein ja paljonko alkoholia käytetään lasten läsnä ollessa.

Suomalaisten keskimääräinen (absoluuttisen) alkoholin kulutus henkeä kohden vuodessa on Heikkinen-Peltosen ja kollegoidensa (2016) mukaan tilastoitu olevan 9–11 litraa. Kaikesta suomalaisten kuluttamasta alkoholista miehet kuluttavat kolme neljäsosaa (Heikkinen-Peltonen ym. 2016, s. 168). Vuonna 2020 alkoholijuomien kokonaiskulutus oli jokaista 15-vuotta täyttäneitä kohtaan 9,2 litraa sataprosenttia alkoholia (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2021).

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL, 2018) tilastojen mukaan 20 prosenttia 20–64-vuotiaista miehistä ja viisi prosenttia naisista käytti alkoholia humalahakuisesti vuonna 2017. Tällä tarkoitetaan vähintään kerran viikossa tapahtuvaa juomista, jolloin nautitaan vähintään kuusi alkoholiannosta. 8.- ja 9.-luokkalaisista alkoholia humalahakuisesti nauttii pojista 11

prosenttia ja tytöistä yhdeksän prosenttia. Lukiolaisten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden keskuudessa pojista 20 prosenttia ja 17 prosenttia tytöistä nautti alkoholia humalahakuisesti. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden kohdalla vastaavat prosenttiosuudet olivat hieman korkeammat; poikien kohdalla 31 prosenttia ja tyttöjen kohdalla 25 prosenttia (THL, 2018).

Roine ja Ilva (2009) kuvaavat kuinka lähes joka neljäs lapsi, 23 prosenttia, on kokenut lapsuudenkodissaan vanhempiansa käyttäneen liikaa alkoholia (Roine & Ilva, 2009, s. 26). Aiempiin vuosiin verrattuna lasten kokemukset vanhempien liiallisesta alkoholinkäytöstä ovat lisääntyneet. Vuonna 2004 joka viides suomalainen koki lapsuudenkodissa käytetyn alkoholia liiallisesti (Roine & Ilva, 2009, s. 26).

Suomalaisten alkoholinkulutus on runsasta myös muihin Pohjoismaihin verrattuna. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2018) tilastoista voidaan nähdä, kuinka Pohjoismaista ainoastaan Tanskassa alkoholin kulutus on runsaampaa kuin Suomessa. Väkevien alkoholijuomien kulutus vuonna 2011 Suomessa oli 2,3 litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muutettuna, jokaista 15-vuotta täyttäneestä asukasta kohden. Muissa pohjoismaissa nautitaan väkeviä alkoholijuomia 1,1–1,5 litraa jokaista vähintään 15-vuotta täyttäneestä kohtaan. Suomessa myös oluen kulutus on suurinta verrattuna muihin Pohjoismaihin (THL, 2018). Maailman terveysjärjestön (WHO, 2014) mukaan Suomessa juotiin puhdasta alkoholia vuoden 2010 aikana jokaista 15-vuotta täyttäneestä asukasta kohden neljänneksitoista eniten kaikista Euroopan maista (WHO, 2014).

4.3 Vanhemman alkoholismien vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Vanhemman alkoholismien on todettu vaikuttavan lapsiin monin eri tavoin läpi elämän. Raitasalo ja Holmila (2012) kuvaavat vanhemman päihdeongelman voivan olla lapsen ongelmien aikaansaajana. Tällöin lapselle ilmaantuvat ongelmat ovat osa sosiaalista perimää (Raitasalo & Holmila, 2012). Bosma esittää, kuinka vanhemman alkoholismi on haavoittavinta lasten ollessa kriittisessä ikävaiheessa. Näitä ikävaiheita on 6–7-vuoden ikä, varhaisnuoruus sekä teini-iän loppuvaihe (viitattu lähteessä Ackerman & Peltoniemi, 1990, 54). Vanhemman alkoholismien vaikutusten yhdistäminen mahdollisiin seurauksiin ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteistä. Itäpuisto (2005) nostaa esille lasten vaikeuden määrittää vanhempi alkoholiongelmaiseksi. Lapset ja vanhemmat voivat myös toisista eroten määrittellä sen, kuka on alkoholiongelmainen (Itäpuisto, 2005, s. 3).

Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan yksilön kokemukseen alkoholiongelmaisen juomisesta keskeisimmin vaikuttaa päihdeongelman aste eli juomisen yleisyys,

päihdeongelmaistyyppi eli henkilölle ominainen käytös hänen ollessaan nauttinut alkoholia sekä jokaisen henkilön omat kokemukset alkoholiongelmasta ja sen vaikutuksista. Lisäksi lapsen suhtautumiseen ja selviämiseen alkoholiperheessä vaikuttaa lapsen ikä, lasten lukumäärä ja ikäjärjestys, ystävien olemassaolo, se miten kauan juominen on kestänyt ja se kärsiikö päihdeongelmasta äiti vai isä. Useimmat lapsen pitävät alkoholia liiallisestikäyttävää äitiä isää vahingollisempana (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17–18, 47). Vanhemman juominen voi sen seurauksena vaikuttaa saman perheen lapsiin eri tavoin, jos aikuinen esimerkiksi suhtautuu johonkin lapseen toisia aggressiivisemmin tai jos lapset ovat joutuneet kohtaamaan keskenään erilaisia kokemuksia, joissa vanhemman alkoholikulutus on ollut vahvasti läsnä.

4.3.1 Vaikutukset lapsen psyykkiseen hyvinvointiin

Vanhemman alkoholismilla on monia vaikutuksia lapsen psyykkiseen hyvinvointiin. Päihdeongelma aiheuttaa muun muassa stressiä ja pelkoja jokaiselle perheenjäsenelle (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17). Breshears (2015) kertoo lapsien kohtaavan traumaattisia kokemuksia todenmukaisesti enemmän alkoholitiperheissä. Lapsilla on myös suurempi riski joutua fyysisen, emotionaalisen ja seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi (Breshears, 2015). Alkoholitiperheissä elävillä lapsilla on myös suurempi riski erilaisiin sairauksiin, häiriöihin ja ongelmiin, mitkä voivat tulla ilmi missä tahansa vaiheessa elämää (Saarto, 1987, s. 13).

Singh (2017) kuvaa lapsen minäpystyvyyteen ja hyvinvointiin kohdistuvia vanhemman alkoholismia aikaansaamia vaikutuksia. Minäpystyvyyden ja hyvinvoinnin välillä on havaittu olevan positiivinen korrelaatio. Lapset ovat aikuisiin verrattuna erityisen haavoittuvassa asemassa. Myös Singh korostaa alkoholismia vaikuttavasta koko perheeseen käyttäjään itseensä kohdistuvien vaikutusten lisäksi. Vanhemman alkoholismi vaikuttaa negatiivisesti muun muassa nuoren henkilökohtaiseen ja akateemiseen elämään. Negatiivisena seurauksena alkoholitiperheessä elämisestä lapsilla on suurempi riski myös masennukseen ja ahdistuneisuuteen häiriöön. Vanhemman juomisella on havaittu olevan yhteys myös mahdollisiin psyykkisiin häiriöihin, emotionaalisiin vaikeuksiin sekä käyttäytymishäiriöihin, joista lapsi voi kärsiä (Singh, 2017). Vanhemman juomisesta seuraavan epäjohtomukaisen käyttäytymisen on tutkittu myös luovan epävakaa ja arvaamattoman ympäristön, joka voi heikentää sekä lapsen henkistä että emotionaalista kasvua (Windle, 1996).

Riski alkoholitien lapseksi leimautumisesta vaikuttaa lapsen itsetuntoon (Haverfield & Theiss, 2016). Millerin ja Kaiser (2001) kuvaavat, kuinka leimatuksi tuleminen tuottaa stigman

saaneelle henkilölle negatiivisia tunteita, kuten ahdistuneisuutta, toivottomuutta, pelkoa sekä vihan tunteita. Lisäksi henkilön itsetunto voi heikentyä (Miller & Kaiser, 2001). Voimakkaat negatiiviset tunteet ovatkin alkoholistivanhempien lapsilla yleisiä (Itäpuisto, 2005).

Ackerman ja Peltoniemi (1990) kuvaavat kuinka alkoholistivanhempien lapsilla oleva stressitila voi olla seurausta lapsen tarpeesta tarkkailla omaa toimintaansa. Tämä johtaa sisäisiin ristiriitoihin, vihantunteisiin sekä ahdistuksen ja vastustuksen ilmenemiseen. Lapsen stressitila voi olla seurausta esimerkiksi lapsen tunteiden ristiriidasta, kun hän samaan aikaan sekä rakastaa että kokee vihaa juovaa vanhempaa kohtaan (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 49–50).

Ackerman ja Peltoniemi (1990) lisäävät kuinka lapsen persoonallisuuden kehitykseen vaikuttava stressitila voi olla seurausta myös päihdeongelmasta kärsivän vanhemman laiminlyödessä lapsen fyysisiä ja emotionaalisia tarpeita. Vanhemman voi olla vaikea huomata emotionaalisia riskejä, joille lapsi tahtomattaan altistuu perheen tilanteen vuoksi. Vanhemman juomista haavoittavampaa voikin olla lapsen kohdistuva tunne hylkäämisestä ja ristiriidat, joita vanhemman juomisen myötä elämään sisältyy. Tämä voi johtua siitä, että perheessä riidat voivat jatkua, vaikka vanhempi tai vanhemmat eivät sillä hetkellä olisi juoneet alkoholia. Lapsille tarjoutuu usein myös hengähdystaukoja vanhempien juomisesta, sillä juomiskertojen välissä on usein aikoja, jolloin alkoholia ei nautita. Raittiiden jaksojen aikana kuitenkin usein riidat ja perheessä oleva jännittyneisyys ovat läsnä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 43).

Raitasalo ja Holmila (2012) esittävät äidin päihdeongelman lisäävän lasten psyykkisten kehitysten häiriöiden todennäköisyyttä. Lasten kohdalla, joiden äiti ei kärsi päihdehäiriöstä, on viidellä prosentilla lapsista todettu seitsemän vuoden ikään mennessä psyykkisen kehityksen häiriö. Äidin päihdeongelman myötä 10 prosentilla päihdeongelmaisten äitien lapsista on havaittu psyykkisen kehityksen häiriöitä. Käyttäytymishäiriöiden kohdalla alkoholiongelmaisten äitien lasten kohdalla esiintyvyys on yhdeksällä prosentilla lapsista ja ei-päihdeongelmaisten äitien lasten kohdalla kolmella prosentilla (Raitasalo & Holmila, 2012).

4.3.1 Vaikutukset lapsen ihmissuhteisiin

Wolfe ja Wolfe (2016) kertovat äidin alkoholismin vaikuttavan lapsen mielenterveyden lisäksi lapsen ihmissuhteisiin. Vaikutukset lapsen ihmissuhteisiin ovat sekä välittömiä että pitemmällä aikavälillä ilmeneviä. Sen myötä alkoholistiäitien lapsilla on sekä sisäisiä että ulkoisia ongelmia enemmän, verrattuna lapsiin, joiden äiti ei kärsi alkoholiongelmaista (Wolfe & Wolfe, 2016).

Ackerman ja Peltoniemi (1990) kertovat, kuinka päihdeongelman reaktiivisessa vaiheessa jokainen perheenjäsen pyrkii kieltämään päihdeongelman olemassaolon. Tässä vaiheessa yleistä on sosiaalinen eristäytyminen, mikä voi ilmetä joko fyysisenä eristäytymisenä, jolloin perheenjäsenet pyrkivät välttämään kontakteja perheen ulkopuolisiin ihmisiin tai emotionaalisen eristäytymisenä. Fyysinen eristäytyminen voi lisätä emotionaalisen eristäytymisen todennäköisyyttä, jolloin tavallista on kielteisten tunteiden yleistymisen sekä pyrkimys tunteiden torjumiseen. Tavallista on myös positiivisten emotionaalisten suhteiden väheneminen, sillä perheenjäsenien energia menee perheen sen hetkessä tilanteessa selviytymiseen (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 20).

Ackerman ja Peltoniemi (1990) korostavat reaktiivisen vaiheen olevan erityisen haitallinen sen päälle jäädessä. Tällöin perheenjäsenet eivät kykene erottamaan päihdeongelmaa itsestään. Vasta reaktiivisesta vaiheesta eteenpäin mentäessä yksilöllä mahdollistuu avuntarpeen tiedostaminen ja sen myötä mahdollisuus muutokseen perheen sisällä. Tätä vaihetta kutsutaan aktiiviseksi vaiheeksi. Vaikka alkoholiongelma ei olisi poistunut perheestä, kyetään perheessä käyttämään aikaa ja huomiota myös päihdeongelman ulkopuolisiin asioihin, kuten perheenjäsenien harrastuksiin (Ackerman ja Peltoniemi, 1990, s. 32–33). Tämän myötä perheen sosiaalinen verkosto voi myös laajeta, mikä vähentää sekä fyysistä että emotionaalista eristäytymistä.

Wolfen ja Wolfen (2016) mukaan alkoholismista kärsivien äitien lapsilla on tavallisesti samankokoiset verkostot kuin niillä lapsilla, joiden äiti ei kärsi alkoholismista, mutta suhde ystäviin sekä sisaruksiin on etäisempi (Wolfe & Wolfe, 2016). Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan huonot sisarussuhteet voivat tulla esille eristäytymisenä sisaruksista, ongelmista puhumisen välttelemisenä sisarusten välillä sekä vanhempien mallin mukaisena riitelynä. Sisarusten väliset suhteet voivat olla myös ristiriitaisia, jos lapsille asetetaan eri suuruisesti vastuuta ja roolia perheessä tai vanhemman negatiivisuus kohdistuu vain yhteen lapsesta (Ackerman & Peltoniemi, 1990, 49–50). Saaron (1987) mukaan sisarusten väliset ongelmat voivat johtua muun muassa siitä, jos vanhemmat sisarukset joutuvat kantamaan vastuuta nuoremmista sisaruksista. Vanhempi lapsi voi esimerkiksi pyrkiä suojelemaan nuorempia sisaruksia samankaltaisilta kokemuksilta, joita vanhempi lapsi on itse joutunut kokemaan. Tämä voi synnyttää katkeruutta vanhemmassa lapsessa, koska hänenkin tulisi vielä saada olla lapsi eikä häneltä tulisi vaatia liiallista vastuunottoa (Saarto, 1987, s. 16, 31).

Ackerman ja Peltoniemi (1990) kuvaavat rooleja, joita alkoholistiperheissä eläminen voi aikaan saada lasten välillä. Rooli vaikuttaa lapsen suhtautumiseen ja sen myötä lapsen myöhempään kehittymiseen. Lapsille muodostuvia rooleja ovat *perheen sankari*, joka pääosin on perheen vanhin lapsi. Perheen sankarin tulee toimia aikuismaisesti. Toinen rooli on *syntipukki*, johon perheen sisäiset ristiriidat usein kohdistuvat. Tämän seurauksena lapsen häiriökäyttäytyminen voi lisääntyä. Kolmas rooli on *kadotettu lapsi*, joka usein on keskimäinen lapsi. Tällä lapsella ei ole perheessä selvää roolia, minkä myötä lapselle voi muodostua epävarma identiteetti. Neljäs rooli on *maskotti*, joka usein on perheen nuorin ja tulee sen myötä suojelluksi perheen ongelmilta. Lapsen suojeleminen johtaa siihen, että hänestä ei välttämättä tule yhtä itsenäistä kuin muista lapsista (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 50).

Perheen lasten väliset roolit näyttävät olevan yhteydessä lasten sukupuoleen. Tyttöillä on poikia suurempi taipumus hoivaamiseen ja huolehtimiseen ja pojilla tyttöjä suurempi taipumus kapinointiin ja syntipukin roolin sisäistämiseen (Itäpuisto, 2001, s. 74). Lisäksi Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan voidaan pitää haavoittumattomia lapsia yhtenä ryhmänä alkoholistiperheiden lasten kohdalla. Heistä on kasvanut terveitä aikuisia ja he ovat selviytyneet lapsuudestaan. Noin 10 prosenttia alkoholistiperheiden lapsista arvioidaan olevan haavoittumattomia (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 50–51).

Wolfe ja Wolfe (2016) toteavat hyvien ihmissuhteiden sisaruksiin ja ystävien olemassaolon pystyvän vähentämään lapsen mielenterveydelle kohdistuvia äidin alkoholismin negatiivisia vaikutuksia. Sosiaalinen eristäytyminen ja huonot ihmissuhteet sen sijaan voivat lisätä lasten stressiä (Wolfe & Wolfe, 2016). Itäpuiston (2005) mukaan sisarukset voivat tukea toisiaan ja jakaa kokemuksiaan keskenään. Sisarukset voivat olla lapsen ainut tuki selviytymisessä (Itäpuisto, 2005). Myös Saarto (1987) kuvaa sisarusten roolia, kertoen alkoholistiperheen lapsella olevan enemmän ongelmia, jos hän on perheen ainoa lapsi. Ainut lapsi voi kokea helpommin yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä (Saarto, 1987, s. 14, 31). Kodin ulkopuolisista ihmissuhteista voi olla lapselle niin paljon merkitystä, että niitä pidetään yhtä tärkeinä kuin perhesuhteita (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 47).

Alkoholistiäitien lapset kokevat Wolfen ja Wolfen (2016) mukaan myös enemmän painetta suhteessa vertaisiin. Alkoholistiäitien lapsien on myös vaikeampi saada uusia kavereita ja he viettävät vähemmän aikaa kavereidensa kanssa. Vuorovaikutus luokkakavereihin on negatiivisempaa ja lapsen eristäytyvät naapurustosta yleisemmin (Wolfe & Wolfe, 2016). Myös Saarto (1987) kuvaa kuinka lasten kotona kohtaamat ongelmat vaikuttavat kodin ulkopuoliseen

elämään, kuten kaverisuhteisiin, koulunkäyntiin ja harrastuksiin. Alkoholistivanhempien lapsilla on tavallisesti myös vähemmän harrastuksia, mikä voi osaltaan johtua siitä, että lapsilla on tavallisesti enemmän velvollisuuksia perheessä (Saarto, 1987, s. 36–37).

Ackerman ja Peltoniemi (1990) kuvaavat kuinka alkoholistivanhempien lasten voi olla vaikea kertoa asioistaan kavereille, koska he voivat pelätä pilkkaamista ja hylätyksi tuleamista sen seurauksena. Lasten luottamus muihin ihmisiin voi myös kärsiä, jos omien vanhempien käytös on ennakoimatonta. Alkoholistivanhempien lapset voivat myös pyrkiä välttelemään ikätovereidensa seuraa, sillä pelko ja häpeä leimaavat heidän elämäänsä ja perhetilannetta (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 49). Sosiaalisista suhteista eristäytyminen ei ole siten aina lapsen oma valinta. Itäpuisto (2005) kuvaa, kuinka lähiympäristön ihmiset voivat suhtautua alkoholiongelmaisen henkilön lapsiin kielteisesti. Aikuiset voivat lisäksi kieltää omia lapsiaan leikkimästä alkoholistiperheessä elävien lasten kanssa. Tämän myötä alkoholiongelmaisten vanhempien lapset suljetaan muiden lasten ja kaveripiirien ulkopuolelle eikä heitä tueta, vaikka perheen ongelmat olisivat yleisesti tiedossa (Itäpuisto, 2005).

Nurmi (2009) kertoo yksilön aiempien kokemusten sosiaalisissa tilanteissa ja niissä toimimisesta vaikuttavan siihen, millaisia odotuksia yksilölle muodostuu tulevia vastavanlaisia tilanteita kohtaan. Aiemmin sosiaalisissa tilanteissa syntyneet negatiiviset kokemukset lisäävät todennäköisyyttä sille, että yksilö ennakoi epäonnistumistaan uudestaan. Tämä johtaa usein sosiaalisista tilanteista vetäytymiseen epäonnistumisen välttämiseksi (Nurmi, 2009).

Lapsen vaikeuksien luoda terveitä ihmissuhteita taustalla vaikuttaa osaltaan lapsen kotona oppima ja sisäistämä vääränlainen tapa kommunikoida. Breshears (2015) kuvaa alkoholistiperheiden toimivuuden olevan negatiivinen verrattuna perheisiin, joissa vanhemmat eivät kärsi päihdeongelmasta. Alkoholistiperheissä kielteinen ja epäsuora viestintä on muita perheitä yleisempää. Perheissä kommunikoinnin on todettu olevan passiivista. Tämä johtuu osaltaan siitä, että perheessä kielteisiin tilanteisiin suhtaudutaan välttelemällä ongelmaa asian käsittelyn sijaan (Breshears, 2015). Passiivisen kommunikoinnin myötä lapsi voi jäädä ilman tarvitsemaansa sosiaalista hyväksyntää oikeanlaisesta toiminnasta. Lapset voivat kokea alkoholiongelmaista kärsivät vanhemmat heidän viestinänsä seurauksena välinpitämättömiä tai joissakin tapauksissa jopa sadistisina (Itäpuisto, 2005). Alkoholistiperheiden lapset voivat myös kokea luottamuksen ja turvallisuuden puutetta päihdeongelmaista vanhempaa kohtaan (Ackerman & Peltoniemi 1990, s. 42).

Perheessä tapahtuva vanhempien juominen vaikuttaa myös lasten ja vanhempien väleihin. Itäpuisto (2005) kuvaa kuinka juova vanhempi koetaan usein irrallisena osana perhettä. Lapset myös suhtautuvat tavallisesti eri lailla äidin kuin isän juomiseen. Alkoholista juoneen isän kotiintuloa pelätään, sen sijaan äidin kohdalla lapset pelkäävät äidin kotoa lähtemistä ja poissaoloa. Lapset kokevat äidin alkoholiongelman ja esimerkiksi baareissa olemisen hävettävämmäksi. Se herättää myös enemmän ihmetystä ja kielteisyyttä ympäristössä. Äitien voidaan edelleen myös ajatella kuuluvan enemmän kotiin kuin isien. Kulttuuri samalla aikaansaa eroja suhtautumisessa isän ja äidin juomiseen. Äiti nähdään kodin ja perheen huolehtijana ja sen seurauksena äidin juominen ja kotoa poissaoleminen voi tuntua lapsista pahemmalta. Toisaalta pojat voivat kokea isän juomisen erityisen tuskaa aiheuttavana (Itäpuisto, 2005). Erilaista suhtautumista vanhempien juomiseen voi selittää myös yhteiskunnan suunnalta tuleva kielteinen suhtautuminen erityisesti juovaa äitiä kohtaan (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 19).

4.3.2 Vaikutukset lapsen käyttäytymiseen

Päihteidenkäyttöön ja käyttäjiin liittyy usein vahva stigma, mikä monissa tapauksissa leimaa myös päihdeongelmaisten lapset (Raitasalo & Holmila, 2012). Haverfield ja Theiss (2016) kuvaavat alkoholismista usein leimaavan sekä alkoholinkäyttäjän että hänen läheisensä. Lapset voivat myös todistaa vanhempiensa tulleen ulkoapäin leimatuksi, minkä johdosta lapset tulevat tietoisiksi leimautumisen vaikutuksista. Koko perhe voi pyrkiä salaamaan vanhemman juomisen. Leimautumisessa voidaan erottaa kolme erilaista ulottuvuutta; syrjityksi tuleminen seurauksena leimautumisesta, pelko juomista kohtaan olevan häpeän paljastumisesta sekä leimautumisen positiivinen ulottuvuus. Leimautumisen positiivinen ulottuvuus kuvaa lapsen oppimista joustavaksi ja vaikeissa olosuhteissa pärjääväksi (Haverfield & Theiss, 2016).

Itäpuisto (2005) kertoo, kuinka alkoholivanhempien lapsia leimaavat sekä lapset ja nuoret että aikuiset. Leimautuminen vaikuttaa lapsen jokapäiväiseen elämään. Lapsi kokee tarvetta etukäteen miettiä, miten hän toimii, sillä leimaantuminen ja syrjintä tapahtuvat helposti arkisissa tilanteissa (Itäpuisto, 2005). Haverfieldin ja Theissin (2016) kuvaavat kuinka itsetuntoa alentavan leimautumisen lieventämiseksi tärkeää olisi yksilön emotionaalisen ja psykologisen hyvinvoinnin edistäminen. Leimautuminen on yhteydessä muun muassa yksilön käsitykseen omasta sinnikkyudestään (Haverfield & Theiss, 2016).

Vanhemman alkoholinkäytön seurauksena syntyvät ongelmat voivat vaikuttaa lapsen sosiaalisiin suhteisiin kuluttamalla lapsen voimavaroja ja energiaa, jotka olisivat sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä erityisen tärkeitä. Itäpuisto (2005) kuvaa, kuinka alkoholia liiallisesti käyttävä vanhempi usein häiritsee lapsen unta meluamisella, pelottavalla käytöksellään tai tappelulla. Tämän seurauksena lapsen nukkuminen häiriintyy tai estyy kokonaan. Unenpuutteen seurauksena myös lapsen koulunkäynti voi kärsiä. Lapset voivat joutua huolehtimaan unen lisäksi itse muistakin tarpeistaan kuten ravinnosta ja vaatetuksesta (Itäpuisto, 2005).

Alkoholiongelman ympärille voi kuulua muitakin ongelmia, kuten väkivallan pelkoa (Itäpuisto, 2005, s. 3). Väkivallalta ja sen vaikutuksilta lapsena on pyritty suojautumaan esimerkiksi piiloutumalla, hiljenemällä, myötäilemällä tai väistelemällä vanhempaa. Vanhemmalla iällä fyysinen vastustaminen on voinut tulla mukaan. Alkoholiongelmaisen vanhemman seurasta poistuminen on myös asia, mikä on todettu toistuvan monien alkoholiongelmaisten vanhempien puheessa (Itäpuisto, 2005, s. 99–100).

Raitasalo ja Holmila (2012) kuvaavat alkoholiongelmaisen vanhemman lapsien joutuvan usein ottamaan liikaa vastuuta perheessä. Tämä osaltaan on syynä sosiaaliseen eristäytymiseen vertaisryhmistä (Raitasalo & Holmila, 2012). Lapsi voi joutua ottamaan liiallista vastuuta esimerkiksi kodinhoidosta ja sisäistämään aikuisen roolin perheessä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 48). Lapset voivat joutua myös hoitamaan nuorempia sisarusiaan sekä kodin asioita ja samalla huolehtimaan myös omasta koulunkäynnistään (Itäpuisto, 2005). Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan lapset voivat alkaa pitämään myös itse itseään aikuismaisina. Tähän voi johtaa se, että lapsilta odotetaan aikuismaista käytöstä, jos heidän vanhempansa eivät kykene siihen. Lapsi joutuu sisäistetyn aikuisen roolin johdosta torjumaan itseltään tavallisen lapsen elämäntavan sekä tunteita ja käyttäytymistä, mitkä kuuluisivat hänen ikäisilleen. Ulkopuolisten ihmisten voi olla vaikea huomata tätä, sillä lapsi käyttäytyy tavalla, jota voidaan arvostaa kummastelun sijaan. Aikuisten silmissä lapsi voi näyttäytyä vastuullisena, kykenevänä ja johtamiseen taipuvaisena (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 48–49).

Vanhempien alkoholinkäyttötapojen on todettu välittyvän myös lapsien tapoihin suhtautua ja käyttää alkoholia (Raitasalo & Holmila, 2014, s. 196). Alkoholistivanhempien lasten kohdalla riski alkoholiongelmaan omassa elämässä kasvaa suuresti (Saarto, 1987, s. 13; Raitasalo & Holmila, 2012). Holmberg (2003) esittää vanhemman alkoholinkäytön seurauksena murrosiässä olevilla nuorilla ilmenevän suuremman todennäköisyyden päihteidenkäytön

aloittamiseen olevan joko sosiaalinen tai geneettinen seuraus vanhemman alkoholismista (Holmberg, 2003, s. 30). Mahdollisesti nuori voi kokea oikeudeksensa alkoholin juomisen, koska nuoren vanhemmat tekevät samoin. Sekä nuori että vanhemmat voivat kokea, ettei vanhemmilla ole oikeutta tai mahdollisuutta tuomita nuoren toimintaa, sillä vanhemmat ovat itse näyttäneet mallin alkoholinkäyttöön.

Saarto (1987) kuvaa, kuinka nuoret voivat kieltää oman alkoholinkäyttöä koskevan ongelman, jos he ovat päättäneet olla juomatta alkoholia ja päätyvät tästä huolimatta juomaan. Tällöin asian kieltämisen koetaan vähentävän juomisesta seuraavaa syyllisyyttä (Saarto, 1987, s. 40). Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan lapset sisäistävät erityisesti alkoholiongelman kieltämisen vuoksi itseään vahingoittavia ja vääränlaisia keinoja vaikeiden asioiden käsittelemiseen. Myös alkoholinkäytöstä voi tulla tapa vaikeiden asioiden käsittelemiseksi ja sen myötä alkoholinkulutus lisääntyy (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 43). Lapsi voikin kokea alkoholin olevan vanhempiensa lisäksi hänelle itselleen selviytymiskeino ongelmien kohdalla (Saarto, 1987, s. 38–39).

Tutkimustulosten perusteella alkoholistien lapsien omissa juomatottumuksissa alkoholin liialliseen kulutukseen on suuri todennäköisyys. Vanhemman juominen voi kuitenkin saada lapsissa aikaan myös negatiivista suhtautumista alkoholia kohtaan. Kaivosoja (2010) kuvaa alkoholistivanhempien lapsien suhtautuvan sekä omien vanhempiensa että muiden ihmisten alkoholin juomista kohtaan yleensä negatiivisesti. Lapset eivät koe alkoholin juomisesta olevan mitään hyötyä (Kaivosoja, 2010). Toisaalta nuorten lasten kohdalla kielteinen suhtautuminen alkoholin kulutusta kohtaan voi olla yleistä myös niiden lasten kohdalla, joiden vanhemmat käyttävät alkoholia kohtuullisesti tai eivät lainkaan. Nuoruusiässä kielteinen suhtautuminen juomista kohtaan voi helposti muuttua, vaikka nuori olisi kohdannut kotona alkoholin liiallista käyttöä, sillä nuoruudessa monet nuoret kokeilevat alkoholia.

Murrosiässä alkoholistiperheessä elävä nuori kokee oman perhetaustan ja itsessä olevien vajeiden korostuvan (Holmberg, 2003, s. 30). Saarto (1987) esittää nuoruusiässä olevalla lapsella olevan mahdollisuus ottaa etäisyyttä perheeseensä ja malleihin, joita perheessä on välitetty. Lapsi voi suhtautua perheen malleihin ja käytänteisiin kriittisesti ja sen myötä pyrkiä toimimaan perheen mallien vastaisesti (Saarto, 1987, s. 48). Perheessä omaksuttujen käsitysten muuttaminen voi Keltikangas-Järvisen (2009) mukaan olla vaikeaa, jos yksilö on sisäistänyt lapsuudestaan tunteen olevansa vääränlainen. Tämä vaikuttaa hyvän itsetunnon muodostumiseen myöhemmässäkin vaiheessa (Keltikangas-Järvinen, 2009).

Päihderiippuvaisten vanhempien lapsilla on tutkittu olevan suurempi todennäköisyys toimia ongelmallisesti (Raitasalo & Holmila, 2012). Alkoholistivanhempien lapsilla itsellään on vääranlaisia vihan hallintakeinoja, jotka vaikuttavat lapsen ja hänen läheistensä elämään (Breshears, 2015). Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan vanhempien juomisen seurauksena lapsilla voi todenmukaisemmin ilmetä häiriökäyttäytymistä. USA:ssa lastensuojeluviranomaisten tietoon tulleista rikostapauksista joka viidesosa koskettaa lapsia, jotka elävät alkoholistiperheessä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 16). Alkoholistiperheessä elävillä lapsilla on myös rikollisen käyttäytymisen lisäksi suurempi riski antisosiaaliseen käyttäytymiseen (Singh, 2017).

Itäpuisto (2005) kuvaa lapsilla voivan olla voimattomuuden tunteita, seurauksena siitä, etteivät vanhemmat koe perheen tilanteen olevan ongelmallinen. Tällöin lapsi kokee kyvyttömyyttä vaikuttaa asioihin. Lapset voivat kokea voimattomuutta myös miettiessään, miten vanhempien juominen vaikuttaa heidän omaan käytökseensä ja elämään. Lapsi voi pelätä, että hänestäkin tulee alkoholiriippuvainen. Lapsen pyrkimys vaikuttaa vanhempien juomiseen, voi osaltaan johtua siitä, että lapsi pyrkii vähentämään omaan elämäänsä kohdistuvia haittoja. Lapsen tai nuoren oma hyvinvointi toimii tällöin motivaationa lapsen pyrkimykselle vähentää vanhempien alkoholin käyttöä (Itäpuisto, 2005). Lapsi voi olla myös huolissaan toisesta tai kummastakin vanhemmastaan ja sen myötä säätelemään omaa toimintaansa ja peittelemään tunteitaan perheessä. Itäpuisto (2005) kuvaa lapsen tekemää tunnetyötä helpottaakseen ei-juovan vanhemman elämää. Lapsi voi esimerkiksi vältellä vaikeista asioista kertomista vanhemmalle, koska ei halua lisätä ei-juovan vanhemman taakkaa ja huolia ja pyrkii siten suojelemaan vanhempansa negatiivisilta tunteilta (Itäpuisto, 2005).

4.4 Vanhemman alkoholismien vaikutukset aikuisiin lapsiin

Saarto (1987) esittää kuinka vanhemman alkoholismista seuraavat lapsiin kohdistuvat vaikutukset voivat kehittyä ja ilmetä lapsuudessa, kun vanhempien juominen on läsnä tai vasta aikuisuuden elämänvaiheissa. Tämänkaltaisia vaikutuksia on muun muassa alkoholistien lapsilla oleva suurempi riski erilaisten sairauksien, ongelmien ja häiriöiden kehittymiselle seurauksena vanhemman tai vanhempien juomisesta (Saarto, 1987, s. 13). Vanhemman alkoholiongelman aikaansaamat ongelmat lapsilla voivat myös kasaantua ja tulla sen myötä ilmi vasta aikuisuudessa (Jacob & Windle, 2000). Tämän myötä voidaan todeta, että vanhemman alkoholisti voi vaikuttaa samankin perheen lapsiin eri tavoin, sillä osa lapsista kokee vanhemman juomisen seurauksena ongelmia vasta aikuisuudessa.

Holmbergin (2003) mukaan alkoholistien lapsilla on muun muassa suurempi todennäköisyys päihteidenkäyttöön jo murrosiässä. Tämä voi olla joko geneettistä tai sosiaalista seurausta kotona tapahtuneesta juomisesta (Holmberg 2003, s. 30). Itäpuisto (2001) kuitenkin korostaa, etteivät päihdeongelmat periydy läheskään aina. Yksilön persoonalliset tekijät, ympäristö ja elämän tapahtumat vaikuttavat siihen kehittykö päihdeongelmaa (Itäpuisto, 2001, 79). Kuitenkin oman suhtautumisen alkoholinkäyttöä kohtaan on havaittu sisältävän pelkoa luisumisesta liialliseen juomiseen. Osaltaan tämä kertoo alkoholiongelman syntymisen tiedostamisesta ja sen myötä johtaa realistisempaan alkoholin käyttöön (Itäpuisto, 2001, s. 81).

Peltoniemen (1997) mukaan alkoholistien lapsista puolet kokivat vielä aikuisuudessa negatiivisia seurauksia vanhemman tai vanhempien alkoholismista. Näitä seurauksia on muun muassa pelot, jännittäminen, aggressiivisuus, ihmissuhdeongelmat ja turvattomuus. Lähes 30 prosenttia tutkimukseen osallistujista koki kotona kohdatun alkoholismien johtaneen kielteiseen suhtautumiseen alkoholia kohtaan (Peltoniemi, 1997, s. 3).

Itäpuisto (2001) kuvaa vanhemman alkoholismien vaikuttavan aikuisen lapsen ja vanhemman suhteeseen. Lapsi voi kokea huolta niin juovaa kuin ei-juovaa vanhempaa kohtaan. Myös syyllisyys siitä, ettei saa vanhempaa hoitoon voi painaa aikuisia lapsia. Aikuisen lapsen tulee myös pohtia pitääkö hän vanhemman elämässään vai haluaako hän elää ilman juovaa vanhempaansa (Itäpuisto, 2001, s. 82).

Itäpuisto (2001) korostaa lapsuuden merkitystä aikuisuuden elämälle korostamalla lapsuuden ja perheen roolia persoonallisuuden ja käyttäytymisen kehittämisessä (Itäpuisto, 2001, s. 73). Alkoholistiperheestä tulevan aikuisen olisikin hyvä pyrkiä yhdistämään esimerkiksi oma haitallinen käytös lapsuudenperheen käyttäytymismalleihin. Myös Itäpuisto (2001) pitää tärkeänä sitä, että alkoholismia lapsuudessaan kohdannut henkilö tiedostaa ja kyseenalaistaa kotona esiintyneet, alkoholikeskeiset ratkaisumallit (Itäpuisto, 2001, s. 79). Tämän myötä omaan toimintaan vaikuttaminen on todennäköisesti helpompaa.

Vanhemman alkoholismi voi vaikuttaa myös positiivisesti alkoholistien lapsiin. Alkoholistien aikuisten lasten on tutkittu olevan piirteiltään joustavampia, riippumattomampia, huolettomampia, rehellisempiä sekä paremman itseluottamuksen omaavia (Baker & Stephenson, 1995). Itäpuiston mukaan alkoholistien aikuisilla lapsilla on usein hyvät ystävyysuhteet sekä parisuhde. Hyvät ihmissuhteet todennäköisesti ovat vaikuttaneet myös yksilön selviytymiseen kokemuksistaan (Itäpuisto, 2001, s. 77–78).

Amodeo, Griffin ja Paris (2011) esittävät, kuinka vanhempien alkoholismi ei välttämättä aiheita negatiivisia vaikutuksia lapsen elämässä. Heidän mukaansa vanhemman alkoholismista seurasi 65:lle prosentille naispuolisista vastaajista negatiivisia vaikutuksia, 26:lle prosentille positiivisia vaikutuksia ja seitsemälle prosentille neutraaleja vaikutuksia. Positiivisia vaikutuksia koskien vanhemman alkoholin liikkakäyttöä oli heillä, joilla oli saatavilla sosiaalista tukea ja vähemmän perheen sisäisiä ristiriitoja. Lisäksi näiden vastaajien oma alkoholinkäyttö ei ollut ongelmallista (Amodeo, Griffin & Paris, 2011).

Myös Holmberg (2003) kuvaa kuinka nuori voi kokea kokemuksiansa antaneen hänelle itselleen vahvuuksia. Kokemusten voidaan ajatella toimivan henkisenä voimavarana vaikeista tilanteista selviytymisessä. Vaikeiden kokemusten kääntäminen voimavaraksi vaatii kuitenkin sen, että lapsella on ollut suojatekijöitä, silloin kun hän on kokenut vaikeita tilanteita ja tunne niistä selviytymisestä. Lapsen suojatekijöinä voivat toimia yksilöstä lähtöisin olevat piirteet, kuten persoonallisuus tai hyvät vuorovaikutustaidot sekä ympäristöstä lähtöisin olevat suojatekijät kuten muissa tilanteissa muodostuneet positiiviset kokemukset sekä turvallinen kiintymyssuhde. Lapsen kanssa toimivien aikuisten tulisikin osata mahdollistaa ja tukea lasta suojatekijöihin saavuttamisessa ja kehittämisessä. Aikuiset voivat esimerkiksi tukea lapsen itsetuntoa ja tunnetaitojen harjoittelua. Tämän myötä vanhemman alkoholismista seuranneet negatiiviset vaikutukset eivät välttämättä vaikuta vahingoittavan kielteisesti lapsen ja nuoren kehitykseen (Holmberg, 2003, s. 31, 37–38).

5 Tutkimuksen toteutus

Tässä pääluvussa kuvataan seuraavaksi tutkielman tarkoitusta sekä tutkimuskysymykset. Lisäksi kuvataan narratiivisen tutkimuksen peruslauseita, tutkimukseen osallistujia sekä teemahaastatteluja aineistonkeruun menetelmänä. Tämän jälkeen kuvataan tutkimuksessa käytetyt analyysimenetelmät sekä lopuksi tarkastellaan tutkimuksen luotettavuutta sekä eettisyyttä.

5.1 Tutkielman tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää miten lapsuudessaan vanhemman tai vanhempien alkoholismia kohdannut henkilö kokee alkoholistiperheessä elämisen vaikuttaneen itseensä. Tarkastelen sekä lapsuuteen kohdistuvia vaikutuksia sekä vaikutuksia, joiden koetaan vaikuttaneen aikuisuuden elämään. Tutkielman narratiivisen lähestymistavan myötä tarkoituksena on tuoda alkoholismin lapsiin kohdistuvia vaikutuksia ilmi alkoholistien lasten itsensä kertomana. Samalla mahdollisesti korostuvat ne asiat, joita alkoholistin lapset itse pitävät merkityksellisinä asioina ja vaikutuksina omassa elämässä. Kertomusten tutkimisen voidaankin sanoa olevan tutkimuksen teossa luonnollinen tapa, kun halutaan ymmärtää sekä ihmistä että hänen toimintaansa (Heikkinen, 2015, s. 149).

Tutkimuskysymyksiksi muotoituivat:

1. Miten lapsuudessa tai nuoruudessa koetun vanhemman tai vanhempien alkoholismin koetaan vaikuttaneen itseensä lapsena?
2. Koetaanko lapsuudessa kohdatun vanhemman tai vanhempien alkoholismin vaikutusten näkyvän aikuisuuden elämässä?

5.2 Narratiivisen tutkimuksen peruslausekkeet

Tämä Pro gradu -tutkielma on laadullinen tutkimus. Kananen (2015) kuvaa laadullisessa tutkimuksessa keskeistä olevan pyrkimys tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen. Laadullinen kuvaus ilmiöstä mahdollistaa myös prosessien ymmärtämisen kokonaisvaltaisesti (Kananen, 2015, s. 71). Tarkemmin kuvattuna tämä tutkielma on narratiivinen tutkimus. Wahlströmin (1992) mukaan postmoderniin tieto- ja tieteenkäsitteeseen kuuluu tiedon narratiivisuus. Tiedonmuodostusprosessi tuodaan siis ilmi kertomuksellisinä esityksinä. Tällöin tiedon

hankintaa ja luomista koskevat asiat esitetään kertomuksellisesti (Wahlström, 1992). Heikkinen (2015) esittää *narratiivisuus* käsitteelle suomen kielestä vastineet kertomuksellisuus tai kerronnallisuus (Heikkinen, 2015, s. 151). Tässä tutkielmassa käytetään termejä narratiivisuus ja narratiivinen tutkimus.

Heikkinen (2015) nostaa esille myös tarinan käsitteen narratiivisen tutkimuksen kohdalla. Kirjallisuustieteessä tarina kuvastaa kertomuksen tapahtumarakennetta eli kuvausta tapahtumakulusta. Tarina muodostuu tarkoituksellisista teoista, tarkoitukselliseen toimintaan kykenevistä henkilöhahmoista, ei tietoisista sattumuksista sekä tapahtumapaikoista (Heikkinen, 2015, s. 151–153). Hännisen (2015) mukaan henkilöiden toiminta muodostaa tapahtumia ja tulkinta tapahtumista tarinan. Kertomus sen sijaan kuvaa erilaisia kerronnan konventioita, joiden avulla tarina voidaan esittää (Hänninen, 2015, s. 169). Heikkinen (2007) mukaan kirjallisuustieteessä yläkäsitteenä pidetään kertomusta ja sen alakäsitteenä tarinaa. Narratiivisuus, kertomus ja tarina voidaan kuitenkin kaikki ymmärtää toistensa synonyymeinä (Heikkinen, 2007, s. 142). Myös tässä tutkielmassa käsitteet ymmärretään tarkoittavan samaa asiaa.

Polkinghornen (1995) mukaan narratiivisuus voi tarkoittaa myös maailman ja sen erilaisten ilmiöiden jäsentämistapaa tai teoriaa maailmasta. Lisäksi narratiivisuudella voidaan viitata tutkimusaineistoon, tapaan, jolla aineisto on kerätty sekä menetelmään, joilla aineisto on analysoitu. Narratiivisuus voi tarkoittaa myös tieteellisen kirjoittamisen erilaisia vaihtoehtoisia muotoja (Polkinghorne, 1995). Myös Heikkinen (2007) esittää kuinka narratiivisuus käsitettä voidaan käyttää usealla eri tavalla. Narratiivisuudella voidaan tarkoittaa tiedonprosessia, jolloin sillä viitataan tiedon luonteeseen ja tietämisen tapaan. Toiseksi narratiivisuus voi olla myös keino tutkimusaineiston luonteen kuvaamiseen. Kolmas narratiivisuuden ulottuvuus kuvastaa käsitettä tutkimuskirjallisuudessa narratiivien käytännöllisen merkityksen kautta. Lisäksi narratiivisuus voi kuvata aineiston analysointitapoja (Heikkinen, 2007, s. 144).

Polkinghorne (1995) jakaa narratiivisuuden kahteen eri kategoriaan aineiston käsittelytapana. Nämä kategoriat ovat narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi. Narratiivien analyysissä keskeistä on kertomusten luokittelu esimerkiksi kategorioiden tai metaforien perusteella (Polkinghorne, 1995). Narratiivien analyysissä siten keskeistä on valmiit kertomukset, eikä niinkään uusien kertomusten luominen analyysin avulla. Polkinghornen (1995) mukaan narratiivisessa analyysissä aineiston pohjalta keskeistä on muodostaa uusia kertomuksia.

Kertomuksen myötä pyritään tuomaan esille teemoja, jotka ovat olleet aineistossa keskeisiä (Polkinghorne, 1995).

Sandelin (2012) selittää kokemuksen käsitteen olevan narratiivisessa tutkimuksessa keskeisessä osassa. Kokemuksellisella kertomuksella ei tästä huolimatta voida kuvata subjektiivista kokemusta selvästi. Subjektiivisuuden kokemuksen rikkauden kuvaaminen ja saavuttaminen kertomisella on lähes mahdotonta (Sandelin, 2012, s. 170). Perttula (2011) kuvaa kokemuksen olevan merkityssuhde, joka sisältää subjektin ja subjektin toiminnan sekä kohteen, johon toiminta suuntautuu. Kokemus liittyy objektin subjektin kanssa yhdeksi kokonaisuudeksi (Perttula, 2011, s. 116–117).

Hermanin (2002) esittelee kertomuksen prototyypin, mikä muodostuu neljästä peruselementistä. Ensimmäinen elementti kuvaa kertomuksen olevan tilanteinen esitys. Kertomuksessa olennaista siis on rakentaa kertomukselle vuorovaikutus, subjektiasemien rakentaminen sekä konteksti. Toinen elementti kuvastaa kertomuksen rohkaisevaa luonnetta rakentaa aikajärjestys kertomukselle lukijan omassa mielessä. Asioita ei kertomuksessa siis välttämättä tule esittää oikeassa aikajärjestyksessä. Kolmas elementti kuvaa kertomuksen luonnetta luoda maailmoja ja epäjärjestyksiä niiden sisälle. Neljäs elementti on kertomuksen kokemuksellisuus. Kertovassa esityksessä eletty elämä tai aikajärjestys esitetään siis tietyn tietoisuuden kokemana (Herman, 2002).

Heikkinen (2007) kuvaa kuinka tietämisen prosessissa keskeistä on sen pohjautuminen kertomusten kuulemiseen sekä niiden tuottamiseen. Kertomusten pohjalta tulkitsemme maailmaa sekä itseämme. Siten identiteettimme ja tieto maailmasta rakentuu narratiivisesti tarinoiden välityksellä. Tieto ja käsitys maailmasta ja itsestämme on konstruktivismin mukaan jatkuvasti muuttuva tila. Ihmisen tiedon katsotaan myös rakentuvan aikaisempien kokemusten ja tiedon pohjalta. Uusien kokemusten ja muiden ihmisten näkökulmien myötä näkemys asioista muuttuu (Heikkinen, 2007, s. 144–145). Tutkimuskysymysten suuntautuminen sekä lapsuuden että aikuisuuden kokemusten tutkimiseen korostaa konstruktivismista näkökulmaa tiedon rakentumisesta aiemman tiedon ja kokemusten pohjalta.

5.3 Tutkimukseen osallistujat

Aluksi tutkimuksen osallistuttajia lähdettiin tavoittelemaan Al-Anon alkoholistien läheisille tarkoitetun ryhmän toimiston kautta. Tätä kautta lopulta ei saatu kuitenkaan yhtään yhteydenottoa ja päädyttiin miettimään muita tapoja lähestyä sopivia tutkimukseen osallistujia. Tutkimukseen osallistuvat tavoitettiin lopulta Facebookissa olevien alkoholistien läheisille tarkoitettujen ryhmien kautta. Lähestyin joulukuun alussa kahden eri alkoholistien läheisille tarkoitetun Facebook-ryhmän ylläpitäjiä ja kerroin pro gradu -tutkielmaani varten kerääväni aineistoa haastatteluun. Toinen Facebook-ryhmistä oli tarkoitettu alkoholistien läheisille ja toinen alkoholistien lapsille. Tämän jälkeen sain luvan informoida ryhmissä pro gradu -tutkielmaani ja sitä kautta tiedustella halukkaita osallistujia haastatteluihin.

Haastatteluihin osallistujien kriteereinä oli täysi-ikäisyys sekä lapsuudessa kohdattu toisen tai kummankin vanhemman alkoholismi. Haastatteluihin osallistujat löytyivät lopulta parin päivän aikana. Yhteydenottoja sain yhteensä 16:sta henkilöltä. Tutkimukseen heistä lopulta tahtoi osallistua yhteensä kymmenen haastateltavaa. Haastattelut toteutettiin joulukuun aikana Zoomin välityksellä. Yhden haastateltavista kohdalla Zoom-keskustelu vaihdettiin puhelimitse tehtävään haastatteluun huonon nettiyhteyden vuoksi.

Tämän tutkielman tutkimusaineisto koostui siten kymmenestä teemahaastattelusta. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastateltavat olivat iältään reilusta 20-vuodesta vajaaseen 50-vuoden ikään. Haastateltavista seitsemällä pelkästään isä sairasti alkoholismia, yhdellä vain äiti sairasti alkoholismia ja kahdella haastateltavista kummatkin vanhemmat olivat alkoholisteja. Haastateltavista viisi (H3, H4, H6, H7 ja H10) kertoi heidän alkoholismia sairastaneen vanhemman tai vanhempien jo kuolleen. Kuoleminen johtui useassa tapauksessa alkoholismin seurauksena tulleesta sairastumisesta. Myös viidellä haastateltavista (H1, H2, H5, H6 ja H9) vanhempi oli raitistunut alkoholismista haastateltavan ollessa jo aikuinen tai juovan hyvin vähän alkoholia nykyisin. Raitistumiseen yhtenä syynä oli jokaisessa tapauksessa alkoholistin sairastuminen ja siten mahdottomuus juoda alkoholia enää. Oman vanhemman kuolema tai raitistuminen vaikuttaa tulosten perusteella siihen, millaiseksi aikuisenlapsen ihmissuhde vanhempiin muotoutuu aikuisena ja sen kautta muun muassa anteeksiantamiseen ja asioiden käsittelyyn vanhempien kanssa.

Tutkimukseen osallistujia lähestyttiin vielä ennen tutkimuksen toteuttamista sähköpostitse. Kaikille haastateltaville lähetettiin etukäteen tiedote tutkimushaastatteluun osallistumisesta, jossa korostettiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta sekä anonyymiteettiä (liite 1).

Tutkimushaastattelu tiedotteen lisäksi lähetettiin tutkimuskysymysrunko (liite 2), jotta haastatteluun osallistujat voisivat tutustua haastattelun aiheisiin etukäteen.

5.4 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Pro gradu –tutkielman aineistonkeruu toteutettiin teemahaastattelulla. Ennen aineistonkeruun aloittamista toteutettiin pilottihaastattelu marraskuussa. Pilottihaastattelun ja haastateltavalta saamieni kommenttien myötä joitakin kysymyksiä tarkennettiin sekä lisättiin pari uutta näkökulmaa kysymyksiin.

Tutkimushaastatteluissa on Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) mukaan aina tietty tarkoitus verrattuna arkikeskusteluun. Tutkimushaastattelussa on myös tietyt roolit; haastattelijaa voidaan pitää tietämättömänä osapuolena ja haastateltavaa henkilönä, jolla tieto on. Tutkijan tehtävänä on aina haastattelun aloittaminen sekä keskustelun ohjaaminen haluttuihin tutkimuksen kannalta olennaisiin kysymyksiin ja keskusteluaiheisiin (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 22). Haastateltavan rooli henkilönä, jolla tieto on, korostui tässä tutkimuksessa, koska haastattelussa keskityttiin henkilön omiin kokemuksiin ja näkemyksiin niiden vaikutuksesta. Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) mukaan haastattelija voi myös pyrkiä olemaan tuomatta esille omaa osaamistaan aiheesta, jotta haastateltavat omaksuisivat roolinsa tiedon omaajana. Tutkimushaastattelu rakentuukin Ruusuvuoren ja Tiittulan kuvauksen mukaan kysymysten ja vastausten varaan. Kysymyksen voi ajatella velvoittavan vastaajaan vastaamaan (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 27, 33–34). Haastateltavalla on kuitenkin aina oikeus olla vastaamatta kysymykseen.

Vaikka kyseessä oli teemahaastattelu avoimen haastattelun sijaan, voidaan kerronnallisuuden läsnäolo aineistonkeruussa tunnistaa. Apon (1990) mukaan voidaan puhua kertomuksesta, jos se on kertomusskeeman mukaan jäsentynyt kuvaus tietystä tapahtumasta tai tapahtumasarjasta. Kertomus ilmaistaan tekstinä, jonka hahmottaminen voi tapahtua auditiivisuuden lisäksi visuaalisesti (Apo, 1990, s. 62–63). Van Dijkin (1980) mukaan kertomuksessa voidaan kuvata olevan kyse toiminnan kuvaamisesta. Kuvaamisessa käytetään välineenä taustan määrittelyä, tapahtumaa tai tapahtumien muodostamaa tapahtumasarjaa, tapahtuman tulosta sekä kertojan omaa arviointia koskien kerrottuja tapahtumia (van Dijk, 1980).

Riippumatta siitä miten strukturoitu tai avoin haastattelu on, on se Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) kuvauksen mukaan aina vuorovaikutustilanne, jossa haastattelija ja haastateltavat ovat

ja toimivat suhteessa toisiinsa. Keskustelun yhteistoiminnallisen luonteen yhtenä määritelmänä voidaan myös pitää näkökulmien vaihdettavuutta. Vuorovaikutuksessa tuotettu haastatteluaineisto on aina verbaalista materiaalia. Lukijalle tämä ei välttämättä tule aina selvästi ilmi, sillä haastattelijan puheesta voidaan raportoida vain osa. Tällöin lukija ei tiedä haastattelijan vaikutusta vastaukseen ja haastattelun kulkuun (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 29, 38). Aineiston analysoinnissa tutkijan tulee kuitenkin tiedostaa muodostaako hän tuloksia tarkasta litteroinnista vai tekstistä, joka on litteroitu helpompilukuisiksi. Myös lukijalle tulisi ilmaista, jos aineistosta nostettuja lainauksia on muokattu helppolukuisemmaksi.

Haastattelusekvenssi, eli haastattelussa toisiinsa peräkkäisesti kytkeytyviä puhetoimintojen muodostama jakso, on Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) mukaan tavallisesti kolmiosainen. Haastattelijan esittämän kysymyksen ja haastateltavan vastauksen jälkeen haastatteliija usein vielä kiittää vastauksen. Usein tämä tapahtuu jonkin pienen sanan eli minimipalautteen avulla. Minimipalautteiksi kutsutaan ynähdyksiä kuten ”mm” ja erilaisia lyhyitä sanoja kuten ”joo” tai ”nii”. Minimipalautteiden avulla osoitetaan esimerkiksi kuuntelemista, sanoman ymmärtämistä, kehotusta jatkaa puhumista tai halukkuutta ottaa puheenvuoro itselleen (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 26–27).

Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) mukaan minimipalautteen avulla voidaan myös määrittää keskustelijoiden suhdetta ja siten ne toimivat keinona joko korostaa tai pienentää omaa tai toisen asemaa asiasta tietävänä osapuolena (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 33). Mielestäni vähäinen antamani minimipalautte korosti haastateltavan roolia tiedon jakajana ja siten erityisesti etäyhteyden takia minimoi päällekkäin puhumisen.

Haastattelutilanne Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005) mukaan aloitetaan ja lopetetaan aina erityisillä toiminnoilla. Aluksi voidaan jutella jostakin neutraalista aiheesta. Lisäksi haastateltavalle voidaan kertoa hieman tutkimuksen tarkoituksesta sekä omasta roolistaan tutkimuksessa (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 24). Tämän tutkielman haastattelut aloitettiin tiedustelemalla, onko haastateltava kerennyt tutustua haastattelurunkoon etukäteen sekä kerrattiin vielä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Haastattelun lopuksi kysyttiin vielä, onko haastateltavilla vielä jotain lisättävää tai näkökulmaa, mikä heidän mielestään ei ole tullut esille keskustelussa. Lopuksi kiitettiin haastateltavia oman tarinansa ja ajatuksiensa jakamisesta sekä osallistumisesta tutkimukseen.

Tienari, Vaara ja Meriläinen (2005) korostavat kuinka haastattelijan tulee aina pohtia omaa suhdettaan haastattelemaansa ihmisiä kohtaan. Haastattelijan tulee tiedostaa muun muassa oma

merkitys yhteisyyden muodostumiselle haastatteluissa (Tienari, Vaara & Meriläinen, 2005, s. 104). Haastateltaville en avannut omaa taustaani tai lähtökohtiani tutkimuksen tekemiselle elleivät he sitä kysyneet. Aiheen arkaluonteisuudesta riippumatta kummankin haastattelutilanteessa olevan kiinnostus aihetta kohtaan kuitenkin mielestäni loi ilmapiirin, jossa haastateltavien oli helppo avautua ja puhua kokemuksistaan. Haastattelijan ja haastateltavan yhteisyyden rakentumisen alullepanijana voi toimia Tienarin ja hänen kollegoidensa (2005) mukaan tutkimushaastattelussa esimerkiksi yhteinen kansallinen kulttuuri, sukupuoli, ikä, asiantuntemuksen alue tai etninen tausta. Täysin tasa-arvoinen haastattelusuhde on tästä huolimatta mahdotonta. Kaikki keskustelut sisältävät niin sanottua keskustelullista valtaa (Tienari ym. 2005, s. 123).

5.5 Kerronnallisuus aineistonkeruussa

Heikkinen (2007) kuvaa tutkimuksessa narratiivisuuden lähestymistapana korostavan kertomuksien roolia tiedon välittäjänä sekä tiedon rakentajana. Tutkimuksen ja kertomuksen suhde voi perustua kertomusten käyttämistä tutkimuksen materiaalina tai vastaavasti tutkimuksia väylänä tuottaa kertomuksia (Heikkinen, 2007, s. 142). Tässä tutkimuksessa tutkimuksen pohjalta on tarkoitus luoda uusia kertomuksia. Tutkimuksessa narratiivisuus toimii aina kahteen suuntaan, siten että kertomukset ovat tutkimuksen lähtökohtana, edellisten tutkimusten myötä, sekä lopputuloksena (Heikkinen, 2007, s. 146). Tässä tutkimuksessa lähteiden lisäksi haastattelut voidaan ajatella yhdenlaisena tarinana, vaikka haastattelussa ei vaadittu vastaamaan haastattelukysymyksiin juonellisen kertomuksen myötä. Aineiston narratiivisuuden määrittely on siis kiinni siitä, miten tiukasti käsitteen käyttö halutaan määrittää.

Heikkisen (2007) mukaan haastattelut voidaan määrittää narratiiviseksi aineistoksi, sillä niissä haastateltava saa kertoa oman käsityksensä tietystä asiasta omin sanoin. Tällöin aineiston narratiivisuus voidaan ymmärtää suullisesti tai kirjallisesti esitettynä kerrontana. Tiukemman määritelmän mukaan narratiivisessa aineistossa tulee olla kertomuksen tunnuspiirteitä. Tällaisia on esimerkiksi kertomuksesta löytyvä alku, keskikohta sekä loppu sekä tarinassa oleva ajallisesti etenevä juoni (Heikkinen, 2007, s. 147).

Sandelin (2012) kuvaa kuinka narratiivisessa tutkimuksessa kokemuksellinen tieto on vahvasti yhteydessä tiettyyn aikaan ja sosiokulttuuriseen toimintaympäristöön, missä kokemus on koettu. Tieto tulee kuitenkin pyrkiä esittämään siitä merkityksestä käsin, minkä kertoja on

kokemukselleen antanut. Tämä vaatii sen, että etäisyys kertojan, tutkijan ja tutkittavan ilmiön välillä pyritään minimoimaan. Tutkija siis pyrkii pääsemään itse lähelle tutkittavaa ilmiötä ja kertojat osallistetaan aktiiviseksi osaksi tutkimuksen tekijöitä (Sandelin, 2012, s. 170).

Hänninen (2015) mukaan narratiivisen tutkimuksen aineistona voidaan käyttää erilaisia aineistotyyppisiä. Narratiivisen tutkimuksen kannalta keskeistä on se, että aineistosta voidaan osoittaa tarinallinen merkitysrakenne eli siinä on havaittavissa ajallisesti etenevä kuvaus tietystä asiasta. Tyypillisin tapa narratiivisen aineiston keruussa on haastattelu. Hännisen mukaan varmimmin kertomusmuotoista aineistoa kertyy, jos haastateltavan annetaan kertoa oma tarinansa koskien tutkimusaihetta ja sen jälkeen haastateltavalle voidaan esittää lisäkysymyksiä (Hänninen, 2015, s. 172). Tämän kaltaisen haastattelunrakenteen voi osaltaan havaita myös tätä tutkielmaa varten tehdyissä haastatteluissa, sillä niissä pyydettiin ensimmäiseksi haastateltavia kertomaan, miten vanhemman alkoholismi näkyi heidän lapsuudessaan. Haastattelun muut kysymykset voidaan tällöin ymmärtää jatkokysymyksinä, vaikka todellisuudessa niillä oli hyvin keskeinen merkitys tutkimusaineiston muotoutumisen kannalta. Hänninen (2015) lisääkin kuinka narratiivisen tutkimuksen aineisto voidaan kerätä myös teemahaastatteluina, varsinkin jos niissä edetään ajallisen järjestyksen mukaan (Hänninen, 2015, s. 172). Tämän tutkielman teemahaastattelussa edettiin ajallisesti lapsuuden kokemuksista aikuisuuden kokemuksiin.

5.6 Analyysimenetelmät

Tutkielman aineiston analysointi on toteutettu kahden erilaisen analyysimallin avulla. Ensimmäiseksi kuvataan koko aineiston analysoinnissa käytettyä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, jonka avulla pyrittiin muodostamaan koko aineistoa kuvaavat tulokset. Tämän jälkeen kuvataan narratiivista analyysiä, jonka myötä muodostui myöhemmin tuloksissa kuvatut kolmen haastateltavan tarinat.

5.6.1 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tuomi ja Sarajärvi (2013) kuvaavat sisällönanalyysin sopivan kaikkien laadullisen tutkimuksen analysointiin. Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi etenee pääosin aina valitsemalla ensin mikä aineistossa kiinnostaa, käymällä aineisto läpi ja siten valitsemalla ne asiat, jotka sisältyvät valittuun aiheeseen. Samalla suljetaan aineiston muut osat tutkimuksen ulkopuolelle sekä luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään valittu aineisto ja kirjoitetaan sen

perusteella yhteenveto tuloksista (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 91–92). Tämän tutkielman sisällön analyysissä tehtiin teemoittelua. Tuomi ja Sarajärvi (2013) kuvaavat aineiston teemoittelussa korostuvan sen, mitä teemoista on aineistossa sanottu. Myös eri teemojen esiintyvyyden lukumäärillä voi olla merkitystä. Teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta osiin ja ryhmittelyistä aihepiirien mukaan. Tämän myötä voidaan vertailla miten eri teemat esiintyvät aineistossa. Aineistosta etsitään siis teemoja eli aiheita ja näitä teemoja kuvaavia näkemyksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 93). Omassa analyysissä luokittelu tapahtui sen perusteella, miten haastateltavat kokivat vanhemman alkoholismin vaikuttaneen heihin. Luokittelun perusteella muodostuivat alaluokat, pääluokat sekä yläluokat.

Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoitus on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt eivät voi olla etukäteen harkittuja, vaan ne valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen perusteella. Analyysi on aineistolähtöistä, mikä tarkoittaa sitä, että aikaisempi tieto ja havainnot eivät vaikuta analyysin tekoon. Tuomi ja Sarajärvi kuitenkin lisäävät, että tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia ja ne vaikuttavat myös tuloksiin. Aineistolähtöisen analyysin kohdalla voidaan puhua myös teoriaohjaavasta analyysistä, mikä kuvastaa sitä, kuinka teoria voi toimia apuna analyysissä. Myös tällöin aineistosta valitaan analyysiyksiköt, mutta aiempi tieto voi ohjata analyysiä (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 95–96).

Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä vastaus tutkimustehtävään saadaan yhdistelemällä käsitteitä. Sisällönanalyysissä keskeistä on päättelyn ja tulkinnan tekeminen, jonka myötä empiirisestä aineistosta muodostetaan käsitteellistä näkemystä koskien tutkittavaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 112). Tämä korostaa tutkijan roolia ja sisällönanalysoinnin aineistolähtöisyyttä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tein Tuomen ja Sarajärven esittämän sisällönanalyysin pohjan mukaisesti (2013, 109).

Tuomi ja Sarajärvi (2013) kuvaavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessiksi, joka voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Nämä vaiheet ovat 1) aineiston pelkistäminen eli redusointi, 2) aineiston ryhmitteleminen eli klusterointi sekä analyysin lopussa 3) teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 108). Alla oleva kuvio esittää aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet. Kuvion jälkeen kuvan vielä tarkemmin aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet ja esitän esimerkkejä tekemästäni analyysistä.

TAULUKKO 1. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen Tuomen ja Sarajärven (2013, s. 109) kuvaamana

1. Haastatteluiden kuunteleminen ja aukikirjoitus sana sanalta
2. Haastatteluiden lukeminen ja sisältöön perehtyminen
3. Pelkistettyjen ilmausten etsiminen ja alleviivaaminen
4. Pelkistettyjen ilmausten listaaminen
5. Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista
6. Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen
7. Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä
8. Yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi ja kokoavan käsitteen muodostaminen

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi alkaa Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan haastatteluiden kuuntelemisella ja tarkalla aukikirjoittamisella ja jatkuu sen jälkeen haastatteluiden lukemisella ja niiden sisältöön perehtymisellä (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 109). Haastatteluaineiston analysoiminen alkoi litteroinnilla. Haastatteluista muodostui 119 sivua tekstiä fonttikoolla 12. Litterointi tehtiin myös niille tutkimusaineiston osille, jotka eivät koskeneet tutkimuskysymyksiäni. Litteroinnin voidaan sanoa olevan aina tulkintaa (Ruusuvoori & Tiittula, 2005, s. 24). Siten jätin litteroimatta osan minimipalautteesta, koska ne eivät kuuluneet nauhoituksella tai en kokenut niitä haastattelun sisällön puolesta merkityksellisiksi. Haastatteluiden aikana ei annettu paljon sanallisia minimipalautteita vaan sen sijaan osoitettiin katseella ja pään nyökkäyksillä suurimmaksi osaksi haastateltavan kuuntelemista ja ymmärtämistä.

Litteroinnin jälkeen perehdyttiin haastattelujen sisältöön kirjaamalla vihkoon jokaisesta haastattelusta sanoja tai ilmaisuja, jotka kuvasivat haastatteluja. Näin saatiin jokaisesta haastattelusta luotua tiivis yleiskuvaus ja näkökulma siihen, miten niissä tulevat tutkimuskysymysten vastaukset esille. Tämän myötä pystyttiin myös palaamaan haastattelujen sisältöihin nopeasti. Tämän jälkeen alkoi aineiston pelkistäminen. Pelkistäminen voi olla muun muassa informaation tiivistämistä, jolloin tutkimuksen kannalta olennaiset ilmaukset kirjataan erilleen (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 109). Siten tarkan litteroinnin jälkeen erotettiin tutkimuskysymyksiin vastaavat haastattelun kysymykset ja vastaukset erilleen muusta aineistosta. Tämä tehtiin muokkaamalla tekstiosat ensin punaiset ja lihavoimalla, minkä jälkeen

ne siirrettiin toiselle tiedostolle. Tämän myötä litteroitua tekstiä jäi jäljelle 66 sivua fonttikoolla 12.

Tämän jälkeen Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan tekstistä etsitään pelkistettyjä ilmauksia, jotka voidaan alleviivata (kuvio 2). Pelkistämisestä voidaan käyttää myös termiä redusointi. Redusoinnissa analysoitavasta informaatiosta poistetaan tieto, joka ei ole tutkimuksen kannalta olennaista, tutkimustehtävä siis ohjaa pelkistämistä. Tekstistä nousseet ilmaukset kirjataan aineistosta esille tulevilla ilmauksilla. Tällöin voidaan puhua aineiston pelkistämisestä. Alkuperäisilmaukset siis muokataan pelkistetyksi ilmaukseksi ja listataan peräkkäin. Tuomen ja Sarajärven mukaan analysoinnin alussa tulee määrittää analyysiyksikkö, joka tavallisesti on sana tai keskustelussa lause (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 109–110). Tämän tutkielman sisällönanalyysissä analyysiyksiköksi määritettiin lause tai osa lausetta. Pelkkä yksittäinen sana olisi ollut liian niukka, eikä olisi vastannut keskustelun moninaisuutta ja asioiden yhteyttä toisiinsa.

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston redusoinnista

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
“Tota mulla oli, isäänhän mulla oli hyvin ristiriitainen suhde, koska se oli mulle hirmu rakas - - toisessa vaakakupissa oli se viha..”	Ristiriitainen suhde juovaan isään
“..mun minäkuva on jo sieltä lähtenyt kehittymään sellaiseksi huolehtijaksi siis, että siinä tuli sellainen vähän niin kuin äidin rooli..”	Huolehtijan rooli
“..mä olen ollut välillä tosi vihanen. Mä oon syyllistänyt sitä ihan kaikesta, ihan suoraan päin naamaa ja pääni sisällä..”	Syyllistänyt äitiä lapsuuden oloista
“..ehkä myös vahvempi sitä niin kuin selviää sitten, ei kovin helposti lannistu mistään sitten kuitenkin, aika isoista asioita on selvinnyt..”	Tehnyt itsestä vahvemman

Tuomi ja Sarajärvi (2013) esittävät kuinka aineiston redusoinnin jälkeen aineiston analysointi etenee aineiston klusterointiin eli ryhmittelyyn (kuvio 3). Tässä vaiheessa aineistosta etsitään keskenään samanlaisia tai toisistaan eroavia käsitteitä. Ryhmittely tapahtuu yhdistämällä käsitteet, jotka tarkoittavat samaa asiaa yhdeksi luokaksi. Jokainen luokka nimetään käsitteellä, joka kuvaa luokan sisältöä. Luokittelun myötä aineisto tiivistyy, sillä yleisempien käsitteiden

alle sisällytetään useampi yksittäinen tekijä. Klusteroinnin myötä muodostetaan pohjaa tutkimuksen perusrakenteelle. Samalla muodostetaan alustavia kuvauksia koskien tutkittavaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 110).

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston klusteroinnista

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Aikuisena omanarvon tunteen puuttuminen	Huonommuuden tunne
Itsensä ja perheen näkeminen muita huonompana	
Ei tilaa kielteisille tunteille kotona	Tunteiden peittäminen
Kielteisten tunteiden piilottaminen tunteiden kätkeminen	

Tuomen ja Sarajärven (2013) mukaan aineiston abstrahointi tapahtuu alaluokkien muodostamisen jälkeen (kuvio 4). Abstrahoinnissa tarkoituksena on muodostaa teoreettisia käsitteitä, jotka on muodostettu valikoimalla tutkimuksen kannalta tärkeä ja olennainen tieto muusta tiedosta. Ennen abstrahointia tehtävän klusteroinnin voidaan sanoa olevan osa abstrahointiprosessia. Abstrahoinnin myötä muodostuneista pääluokista yhdistetään lopuksi pääluokkia kuvaava yhdistävä luokka (kuvio 5) (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 111–112).

TAULUKKO 4. Esimerkki yläluokkien ja pääluokkien muodostumisesta

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Huonommuuden tunne	Vaikutus identiteettiin	Vaikutus käsitykseen itsestä
Heikko itsetunto		
Matala mieliala	Vaikutus mielialaan	
Herkkyys		

Kodin hoitaminen	Huolehtijan rooli	Vaikutus ihmissuhteisiin
Aikuisen rooli		
Etäinen suhde juovaan vanhempaan	Vaikutus suhteeseen vanhempiin	
Juovan vanhemman oteessa oleminen		
Asioista vaikeneminen sisarusten kesken	Vaikutus sisarussuhteisiin	
Etäinen suhde sisarukseen erilaisuuden lapsuuden vuoksi		
Pinnalliset ihmissuhteet	Vaikutus vertaissuhteisiin	
Kokemus erilaisuudesta suhteessa vertaisiin		
Läheisriippuvuus	Läheisriippuvuus	

TAULUKKO 5. Esimerkki pääluokkien muodostamasta yhdistävästä luokasta

Pääluokka	Yhdistävä luokka
Vaikutus käsitykseen itsestä	Vanhemman alkoholismien vaikutukset lapseen ja nuoreen
Vaikutus ihmissuhteisiin	
Vaikutus toimintaan ja käyttäytymiseen	
Vaikutus koulunkäyntiin	

5.6.2 Narratiivinen analyysi

Narratiivinen analyysi tehtiin Hännisen (2015) esittämän narratiivisen analyysin mukaan. Narratiivisen analyysin tulisi alkaa aina aineiston avoimella lukemisella. Tässä vaiheessa aineistosta ei tulisi tehdä vielä mitään merkintöjä. Ensimmäisellä lukukerralla tulisikin antautua tarinan vietäväksi. Toisella lukukerralla aineiston tuttuuden myötä siitä voidaan löytää erilaisia vivahteita ja kuvausta tarinan yleissävystä. Tämän jälkeen voidaan siirtyä aineiston varsinaiseen analyttiseen läpikäymiseen (Hänninen, 2015, s. 174).

Erilaisista narratiivisen analyysin keinoista narratiivinen analyysi toteutettiin elämäntarina-analyysillä. Hänninen (2015) kuvaa kuinka elämäntarina-analyysissä kiinnitetään huomiota elämäntarinassa esille tuleviin keskeisiin teemoihin sekä tarinan yleiseen sävyyn optimismi –

pessimismi asteikolla. Lisäksi keskeistä on kielikuvien, huippu- ja pohjakohtien sekä tarinassa esiintyvien henkilöhahmojen analysoiminen (Hänninen, 2015, s. 179). Jo aineistolähtöisen sisällönanalyysin myötä kiinnitin huomiota aineistossa esiintyviin vaihteluihin optimismin – pessimismin asteikolla eri tarinoiden välillä. Lisäksi jokaisessa kertomuksessa niissä esiintyvillä henkilöhahmoilla oli suuri rooli kertojan itsensä kannalta. Lisäksi kertomuksissa edetään lapsuuden kokemusten kautta nykyhetkeen, joten siinä tulee elämäntarinalle tyypillinen aikajana esille.

Hyvärisen (2010) kuvaa kuinka tarinoiden analysoimiseen ei ole vain yhtä oikeaa analysointitapaa. Kyse on pikemminkin erilaisten analysointitapojen yhdistelemisestä huomioiden aineiston ja tutkimuskysymykset (Hyvärinen, 2010, s. 90). Siten elämäntarina-analyysin tekemisessä käytin apuna Czarniawska-Joergesin (2004) mallia koskien narratiivisen tutkimuksen aineiston analyysiä (Czarniawska-Joerges, 2004, s. 15). Elämäntarina-analyysille ei ole selkeitä omia vaiheitaan, joten koin yleisen narratiivisen aineiston analyysin mallin rinnalla pitämisen hyvänä ohjeena analyysin etenemiselle. Alla oleva kuva kuvaa Czarniawskan mallia narratiivisen tutkimuksen aineiston analysoinnista.

TAULKKO 6. Aineiston analyysin vaiheet Czarniawska-Joergesin (2004, 15) mukaan

1. Kertomusten kerääminen
2. Tarinankerronnan herättely
3. Kertomusten tulkitseminen - mitä ne sanovat?
4. Kertomusten analysoiminen – miten asiat sanotaan?
5. Kertomusten purkaminen
6. Uuden kertomuksen kokoaminen
7. Kertomusten asettaminen yhteyteen aiempien kertomusten kanssa

Tässä tutkielmassa on jo aiemmin kuvattu kertomusten keräämistä (1) haastatteluina. Tarinankerronnan herättely (2) tapahtui haastatteluissa ohjaamalla haastateltavaa kertomaan kokemistaan vanhemman tai vanhempien alkoholismin vaikutuksistaan häneen itseensä sekä hänen omaan elämäänsä. Haastattelukysymyksissä edettiin lapsuuden ja nuoruuden vaikutuksien kautta aikuisuuteen ja nykyhetkeen.

Analyysin kolmatta vaihetta, kertomusten tulkitsemista (3) kiinnittäen huomiota siihen mitä ne sanovat, voidaan ajatella tapahtuneen haastattelujen toteuttamisesta asti. Haastatteluhetkessä

haastateltavan kertomat asiat aikaansaavat lisäkysymyksiä. Lisäksi jo aiemmin kuvatussa aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä kertomusten tulkitseminen on ollut jatkuvasti läsnä.

Kertomusten analysointivaiheessa (4) huomiota kiinnitetään siihen, miten asiat ilmaistaan aineistossa. Tämä vaihe liittyy mielestäni vahvasti seuraavaan vaiheeseen; kertomusten purkamiseen (5). Kertomusten purkaminen tehtiin etsimällä aineistosta eli haastateltavien kertomista tarinoista elämäntarina-analyysille keskeisiä teemoja, kiinnittäen erityisesti huomiota tarinoiden sävyyn, niissä esiintyviin huippu- ja pohjakohtiin sekä kertomuksissa esiintyviin henkilöihin ja heidän rooliinsa tarinan muodostumisen kannalta. Piirsin ja kirjoitin jokaisesta kertomuksesta aikajanan, jossa tuli esille vanhemman alkoholismien alkaminen ja sen jälkeinen elämä nykyisyyteen asti. Täydensin aikajanaa lukemisen myötä merkitsemällä sinne kertomuksissa esiintyviä teemoja sekä kuvauksia kertomuksen sävystä, huippu- ja pohjakohdista sekä kertomuksen henkilöahmoista. Lisäksi kertomuksissa esiintyvien kielikuvien avulla pyrittiin elävöittämään teemaa ja kuvaamaan sitä kertojan omasta näkökulmasta.

Tämän jälkeen jaoin haastattelut analyysin perusteella kolmeen ryhmään 1) *negatiivisten vanhemman alkoholismien vaikutusten korostuminen* (H4, H6 ja H8), 2) *positiivisten vanhemman alkoholismien vaikutusten korostuminen* (H3) sekä 3) *tunnistaa negatiivisia ja positiivisia vanhemman alkoholismista seuranneita vaikutuksia* (H1, H2, H5, H7, H9 ja H10). Ryhmien muodostumisessa oli keskeistä narratiivisen analyysin myötä muodostunut käsitys haastateltavien tämänhetkisestä suhtautumisesta kokemuksiinsa ja teemahaastattelujen sävy.

Uusien kertomusten kokoaminen (6) tapahtui valitsemalla analyysin myötä kolme keskenään erilaista tarinaa, joissa elämäntarina-analyysin esittämät teemat tulivat mahdollisimman monipuolisesti esille. Valitsin siis yhden tarinan, jossa korostui vanhemman alkoholismien negatiiviset vaikutukset, yhden, jossa oli positiivinen suhtautuminen vaikutuksiin sekä yhden tarinan, jossa oli neutraalein sävy suhteessa vaikutuksiin tuoden esille sekä negatiiviset että positiiviset vaikutukset. Keskeistä oli myös se, miten vahvasti kertoja koki itsensä selvinneet kokemuksista vai hallitsivatko ne negatiivisesti edelleen hänen elämäänsä. Viimeisessä vaiheessa asetan kertomukset yhteyteen aiempien kertomusten kanssa (7). Tämä tapahtuu esittämällä tarinat saatujen aineistolähtöisen sisällönanalyysin tuloksien jälkeen.

5.7 Luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu

Tutkijan voi ajatella olevan huonolla pohjalla, jos hän ei ymmärrä merkitystään lähes jokaisessa aineistonkeruun vaiheessa; haastattelun toteutumisessa, tekstiksi muodostumisessa sekä tekstin tulkinnassa ja analysoinnissa (Tienari ym. 2005, s. 124). Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan tutkijan eettiset ratkaisut ja tutkimuksen uskottavuus kulkevat yhdessä. Hyvää tieteelliseen käytäntöön kuuluu, että tutkija noudattaa muun muassa rehellisyyttä ja huolellisuutta niin tutkimustyössä, tulosten esittämisessä kuin tutkimusten arvioinnissa. Tutkimus tulee olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja noudattaen avoimuutta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 132–133). Tämän myötä tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkastelu on ensiarvoisen tärkeää. Olen pyrkinyt ottamaan tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden huomioon tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa ja kuvaamaan siten tutkimusprosessia avoimesti.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tärkeää on, että tutkija tunnistaa omien tutkimusta koskevien ennakko-oletusten ja tulkintojen mahdollisuuden. Tutkijan oma ikä, sukupuoli, asenne tai ennakko-oletukset voivat vaikuttaa tutkimuksen teossa ja tutkijan tulisi pyrkiä tunnistamaan näiden tekijöiden mahdollinen vaikutus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 160). Tunnistin mahdolliset ennakko-oletukseni tutkimustuloksiin, sillä olen tarkastellut vanhemman alkoholismien vaikutuksia jo kandidaatin tutkielmassani. Tästä huolimatta koen, että pystyin hyvin poissulkemaan aiemman tiedon aiheesta ja keskittymään tämän tutkimuksen antamaan tietoon. Lähestyin aineistoa haastateltavien henkilökohtaisina kertomuksina ja siten koin helpoksi tulosten muodostaminen niistä aiemman tiedon vaikuttavuuden sijaan.

Heikkinen (2015) esittää kuinka narratiivisessa tutkimuksessa tulisi ottaa huomioon myös historiallisen jatkuvuuden periaate, mikä kuvastaa pyrkimystä tuoda kertomuksessa esiintyvät ajalliset ja paikalliset yhteydet lukijan tai kuulijan tietoon. Tutkimuksessa tulisi myös huomioida refleksiivisyyden periaate, mikä kuvastaa tutkijan omaa suhdetta tutkimuksen kohteeseen ja sen myötä suhteen tarkastelua sekä dialektisuuden periaate, mikä korostaa tulkinnan dialogisuutta sekä tulkintaa dialektisena prosessina. Siten tutkimusprosessi tapahtuu vuorovaikutuksessa sekä tutkittavan kohteen että muun maailman kanssa (Heikkinen, 2015, s. 164–165). Olen pyrkinyt kuvaamaan kertomusten ajallista etenemistä avoimesti, kuitenkin pyrkien samalla suojaamaan haastateltavien anonymiteettiä. Tutkimustulosten tulkintaa olen

pyrkinyt tekemään avoimesti tutkimusaineiston pohjalta rinnastaen sitä aiempien tutkimusten tuloksiin.

Edellisten lisäksi tutkimuksen teossa tulee Heikkisen (2015) mukaan huomioida toimivuuden periaate, mikä korostaa hyvän tutkimuksen kykyä tuottaa jotain käyttökelpoista ja hyödyllistä sekä havahduttavuuden periaate, mikä korostaa tutkimuksen kykyä saada lukija tai kuulija havainnoimaan maailmaa uudella tavalla (Heikkinen, 2015, s. 164–165). Mielestäni tutkimusaiheeni valinta on sellainen, että sen voidaan ajatella tuottaneen uutta tietoa, erityisesti vanhempien alkoholismien vaikutuksista aikuisten lasten elämään. Mielestäni se voi saada lukijat myös ymmärtämään paremmin alkoholismien yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Yhtä tiettyä ohjetta ei ole koskien haastattelijan roolia suhteessa haasteltavaan (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 36). Haastatteluissa pyrittiin antamaan tila haastateltaville ja luomaan haastattelutilanne, jossa haastateltavat kokivat, että he saavat kertoa kokemuksistaan avoimesti. Pysin olemaan johdattelematta haastateltavia tietyn vastauksen suuntaan tai ottamasta liikaa kantaa haastateltavien vastauksiin, jotta haastateltavien rooli tiedon jakajana korostuisi. Aineistonkeruuvaiheessa haastattelijan vähäinen vuorovaikutus haastateltavan kanssa voidaan nähdä myös keinona varmistaa kerättyjen tietojen luotettavuus (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 31). Haastatteluissa pyrittiin antamaan ääni haastateltaville enkä siten pyrkinyt ohjaamaan haastateltavia heidän vastauksissaan ja tuottamaan vastauksia heidän puolestaan. Pysin myös luomaan luotettavan ja rauhallisen ilmapiirin haastattelutilanteeseen, jotta haastateltavat kokisivat miellyttäväksi kertoa omista kokemuksistaan ilman tarvetta asioiden peittelylle.

Tutkimushaastattelutilanteen lisäksi tulee tulosten arvioinnin kohdalla Tienarin ja kollegoiden (2005) selityksen mukaan pohtia keiden toimesta teksti on tuotettu sekä miksi ja miten se on tuotettu. Haastattelijä voi analysoidessaan ja kirjoittaessaan analyysia ja tuloksia, hahmotella teksteistä tulkintoja, joiden voidaan sanoa olevan haastattelijan omaa tulkintaa. Tekstejä ei voi kuitenkaan tulkita täysin, miten haluaa. Keskustelun etenemistä voi ajatella myös vievän eteenpäin tilanteen dynamiikka, mikä myös sensuroi tekstiä ajoittain (Tienari, Vaara & Meriläinen, 2005, s. 111). Tämän vuoksi tutkimuksen teossa on pyritty noudattamaan tarkasti aineiston analysoinnissa käytettyjä analysointimalleja, jottei analysoinnin tuloksia tulkitessa voitaisi tehdä liiaksi tuloksista eroavaa tulkintaa.

Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa validiteetinkäsite kuvastaa tutkimustulosten vastaavuutta todellisuuden tilaan verrattaessa (Heikkinen, 2007, s. 152). Validiteetti kertoo siis, miten hyvin mittari mittaa tiettyä haluttua asiaa (Heikkinen, 2015, s. 163). Validiteetti on pyritty

huomioimaan monipuolisilla haastattelukysymyksillä, jotta vanhemman alkoholismin vaikutuksista muodostuisi mahdollisimman monipuolinen kuvaus. Myös pilottitutkimuksen avulla pyrittiin varmistamaan haastattelukysymysten vastaavuus tutkimuskysymysten kanssa.

Reliabiliteetti taas kuvastaa Heikkisen (2015) mukaan satunnaisten tekijöiden mahdollista vaikutusta tutkimustuloksiin. Reliabiliteetti mittaa siis tutkimuksen luotettavuutta, jolloin satunnaiset tekijät eivät vaikuta tutkimustuloksiin. Samaan aineistoon tehdyt mittaukset eri mittaajien tekeminä eri mittauseroilla johtavat luotettavaan mittaukseen, jos mittaustulokset pysyvät samoina (Heikkinen, 2015, s. 152, 163). Narratiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetin voidaan katsoa olevan hyvä, jos haastateltavat kertovat omista kokemuksistaan. Lähtökohtana tulee tällöin olla ajatus siitä, että haastateltavat puhuvat totta. Myös tutkimuksen tekijän tulee tarkastella omaa toimintaansa läpi tutkimustekoprosessin, jotta hän ei vaikuta tutkimustuloksiin johtopäätöksiä tehdessään niin paljon, että tutkimuksen reliabiliteetti kärsisi. Myös tutkimuksessa ilmennyt saturaatio eli tutkimustulosten samankaltaisena toistuminen osoitti, etteivät satunnaiset tekijät vaikuttaneet tutkimustuloksiin haastatteluhetkellä.

Hänninen (2015) kuvaa narratiivisen tutkimukseen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä. Hännisen mukaan ongelmallisena voidaan pitää haastattelututkimuksessa vaatimuksena oleva suostumus haastateltavan osalta. Vaikka haastateltava tietäisi mitä aihetta haastattelu koskee voi haastateltava yllättyä siitä, miten tarinan kertominen paljastaa heistä asioita toiselle. Omaa elämäntarinaa voidaan pitää osana henkilön minuutta ja siten arvokkaana ja haavoittuvana asiana (Hänninen, 2015, s. 181). Pyrin huomioimaan tämän seikan kertomalla avoimesti haastattelun aiheesta jo etsiessäni haastateltavia. Lisäksi haastateltavat saivat nähtäväkseen haastattelurungon ennen jo ennen haastattelun alkua, jolloin heillä oli mahdollisuus myös perua oma osallistumisensa haastatteluun. Yksi haastattelusta kiinnostuneista ja haastattelurungon itselleen saaneista ei lopulta halunnut osallistua haastatteluun. Tämän voidaan ajatella osoittavan, kuinka tärkeää on haastattelusta kiinnostuneiden informoiminen tarpeeksi tarkasti aiheista, joita haastattelussa käydään läpi.

Hännisen (2015) mukaan henkilöiden tarinat voivat olla tunnistettavia, vaikka niistä olisi poistettu tai muutettu kaikki yksityiskohdat, jotka voisivat johtaa tunnistamiseen (Hänninen, 2015, s. 181). Tämän eettisen kysymyksen tiedostin erityisen hyvin jo haastatteluja toteuttaessani. Sen vuoksi pyrin olemaan erityisen tarkka haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi. Tutkimukseen osallistujien anonymiteettiä on pyrittyä suojaamaan ja sen myötä tulokuvauksissa ei ole kuvattu tietyn haastateltavan nimeä, ikää, asuinpaikkaa tai sisarusten

lukumäärää ja sukupuolta. Haastattelujen kohdalla oli myös tärkeää ottaa huomioon aiheen läheisyys haastateltaville ja siten ymmärtää mahdollisten tunteiden nouseminen pintaan haastattelun aikana. Tämän vuoksi haastattelijan tulee olla neutraali eikä esittää liian provosoivia kysymyksiä.

Tutkimuksen luotettavuutta pyrin lisäämään kuvaamalla tutkimustulosten yhteydessä lainauksia, jotka ovat peräisin alkuperäisaineistosta. Elon ja Kynkään (2008) mukaan on tärkeää, että alkuperäisaineiston ja tutkimustulosten välinen yhteys voidaan todistaa. Alkuperäistekstistä tehdyt lainaukset lisäävät tutkimuksen luotettavuutta kuvatessaan tutkimustulosten samankaltaisuutta alkuperäisaineiston kanssa. Myös tällöin on kuitenkin muistettava tutkimusaineiston lainauksia valitessa tutkittavien anonymiteetti (Elo & Kyngäs, 2008).

6 Tutkimuksen tulokset

Seuraavaksi kuvataan aineiston yhteiset tulokset aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä muodostuneiden pääluokkien avulla tulosten kokonaisvaltaisen kuvauksen muodostamiseksi. Tämän jälkeen kuvataan kolme tapausta narratiivisen analyysin avulla muodostuneiden tarinoiden avulla. Tarinoiden valinta on tehty narratiivisen analyysin myötä syntyneiden kolmen ryhmän perusteella, kuvaamalla jokaisesta ryhmästä yksi kertomus. Bakhtin (1986) kuvaa sosiaalisen konstruktioismin sisältävän ajatuksen siitä, että yksilöiden omat kokemukset vaikuttavat siihen, millaiseksi yhteinen käsitys asiasta muokkautuu. Samoin yksityisen ihmisen käsitys todellisuudesta muokkautuu ihmisten yhteisten käsitysten perusteella (Bakhtin, 1986). Tämän myötä voidaan ajatella, että tuloksissa esitettävät kolme kertomusta kuvaavat myös laajemmin yhteistä käsitystä vanhemman alkoholismien vaikutuksista lapsiin.

Kertomuksissa käytetyt haastateltavien nimet ja suorissa lainauksissa esiintyvät nimet ovat peitenimiä. Lainausten lopussa oleva symbolikieli, esimerkiksi H1, tarkoittaa haastattelua numero 1. Suluissa olevilla suhdeluvuilla kuvataan vaikutusten yleisyyttä aineistossa. Osaa suorien lainausten sanoista on myös muutettu yleiskielelle puhekielen ja murre sanojen sijaan, tunnistamisen minimoimiseksi.

6.1 Tulosten yhtäläisyyksiä ja suhde aiempiin tutkimuksiin

Seuraavaksi kuvataan aineistolähtöisen sisällönanalyysin tulokset. Ensiksi esitetään ensimmäisen tutkimuskysymyksen *1. Miten lapsuudessa tai nuoruudessa koetun vanhemman tai vanhempien alkoholismien koetaan vaikuttaneen itseensä lapsena* tulokset sekä sen jälkeen toisen tutkimuskysymyksen *2. Koetaanko lapsuudessa kohdatun vanhemman tai vanhempien alkoholismien vaikutusten näkyvän vielä aikuisuuden elämässä* saamat tulokset. Tulosten yhteydessä niitä rinnastetaan aiempiin tutkimuksiin aiheesta.

6.4.1 Vanhemman alkoholismien vaikutukset lapseen ja nuoreen

Seuraava taulukko kuvaa ensimmäisen tutkimuskysymyksen pääluokkia, yläluokkia sekä esimerkkejä alaluokista. Tutkimuskysymyksen yhdistävänä luokkana on *Vanhemman alkoholismien vaikutukset lapseen ja nuoreen*. Taulukon jälkeen kuvataan jokainen pääluokka erikseen.

TAULUKKO 7. Vanhemman alkoholismin vaikutukset lapseen ja nuoreen

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Vaikutus käsitykseen itsestä	Vaikutus identiteettiin	Huonommuuden tunne Heikko itsetunto Rikkonainen identiteetti
	Vaikutus mielialaan	Matala mieliala Herkkyyys Tunteiden peittäminen
	Huolehtijan rooli	Kodin hoitaminen Aikuisen rooli Sisaruksista huolehtiminen
Vaikutus ihmissuhteisiin	Vaikutus suhteeseen vanhempiin	Etäinen suhde juovaan vanhempaan
	Vaikutus sisarusuhteisiin	Asioista vaikeneminen sisarusten kesken Ei läheisiä välejä sisarukseen, koska erilainen lapsuus
	Vaikutus vertaissuhteisiin	Pinnalliset ihmissuhteet Yksinäisyys
	Läheisriippuvuus	Läheisriippuvuus
Vaikutus toimintaan ja käyttäytymiseen	Kodin ilmapiiri	Painostava ilmapiiri
	Miellyttäminen	Juovan vanhemman miellyttäminen
	Suhde alkoholiin	Tiedostava suhde juomiseen
	Yritys vähentää juomista	Varautuminen juomiseen
	Kodin ulkopuolinen apu	Toive ulkopuolisesta avusta
	Häpeä	Juomisen häpeäminen
Vaikutus koulunkäyntiin	Negatiivinen vaikutus koulunkäyntiin	Ei kiinnostusta kouluun
	Koulu turvapaikkana	Koulu turvapaikkana

Vaikutus käsitykseen itsestä

Vanhemman alkoholismin havaittiin vaikuttavan lasten identiteettiin (10/10) sekä lapsuudessa että myöhemmin aikuisuudessa. Lapsuudessa tämä näkyi usein heikkona itsetuntona, alkoholistiperheen lapsen minäkuvana sekä huonommuuden tunteena suhteessa muihin. Identiteetin kuvattiin olevan rikkonainen tai epäselvä. Huonommuuden tunne ja kuuluminen alkoholistiperheeseen määritteli useissa tapauksissa identiteettiä. Itsensä liittäminen vanhempiin esti myös oman identiteetin kehittymisen. Lapsuuden identiteetin määrittäminen osoittautui

myös vaikeaksi, jos henkilö ei kokenut vielä aikuisenakaan hahmottavansa identiteettiään tai saaneensa identiteetin rakentamiseen tukea.

“Mä en oo ihan varma millainen identiteetti mulla on nyt aikuisenakaan, että tota noin sitä on varmaan aika vaikea hahmottaa tällaisista lähtökohdista.” (H7)

“..No semmonen [identiteetti] varmaan puuttui tietyllä tavalla ja on varmaan puuttunut hyvin kauan, et mä oon ihan täysin liittänyt itteni niihin mun vanhempiin ja niin kuin se semmoinen, et ois kasvanut sellainen oma identiteetti - - se ei ole niin kuin päässyt ollenkaan kasvamaan, et sitä ei meillä tuettu millään positiivisilla tavoilla, sitä oman identiteetin kehittämistä tai löytämistä..” (H8)

Myös tutkimustieto tukee ajatusta vanhemman alkoholismien vaikutuksista lasten ja nuoren identiteettiin ja käsitykseen itsestä. Vanhemman alkoholismien on todettu heikentävän lasten itsetuntoa (Miller & Kaiser, 2001). Itsetunnon heikentyminen on usein seurausta alkoholistin lapseksi leimautumisesta (Haverfield & Theiss, 2016). Lisäksi vanhemman alkoholismi vaikuttaa lapsen minäpystyvyyden tunteeseen (Singh, 2017). Alkoholistiperheiden lapset myös kokevat todennäköisemmin häpeää ja pelkoa koskien perhetilannetta (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 49). Häpeä johtaa todennäköisesti myös huonommuuden tunteeseen suhteessa muihin.

Vanhempien juomisella havaittiin olevan suuri vaikutus lasten ja nuorten mielialaan (10/10). Mielialan kuvattiin olevan usein matala ja tunteiden peittämisen tekevän siitä myös valheellisen. Lapsena koettiin usein myös negatiivisia tunteita juovaa vanhempaa kohtaan. Useissa tapauksissa kielteisten tunteiden näyttäminen ei ole ollut hyväksyttyä joko juovan vanhemman kielteisen suhtautumisen tunteiden näyttämistä kohtaan vuoksi tai lapsen itse pyrkiessä vähentämään vanhempiansa kuormaa kontrolloimalla omia tunteitaan. Kielteisten tunteiden näyttäminen voi olla myös sallittua, mutta vanhempien suunnalta tapahtuu kontrollointia sen suhteen, milloin kielteisten tunteiden näyttämisen tulisi loppua.

“..sit tietysti niinä juomakausina tai silloin, jos mä oon joutunut olee kotona niiden viikonloppujen aikana niin sitten mä oon ollut aika herkkä ja itkuinen, mut sitten taas meillä oli aina sellainen, et sitten pitää reipastua siitä, kun se juominen on ohi, että tuota ei siinä kauheasti ollut omille tunteilla ikään kuin tilaa.” (H4)

“..ei saa pitää meteliä, ei saa nauraa liikaa, koska isäpuoli hermostuu. Missään nimessä ei saanut itkeä, tunteiden näyttäminen oli vähän sellaista isäpuoli hermostu niin kuin kaikesta..” (H7)

Vanhemman juomisen vaikutus lasten mielialaan tulee ilmi myös aiemmissa tutkimuksissa. Lapsilla on tutkittu olevan suurempi riski masennukseen ja ahdistuneisuushäiriöön (Singh, 2017). Vanhemman epäjohtonmukainen käytös voi myös heikentää lapsen emotionaalista kasvua (Windle, 1996). Lapsilla on myös aiemmin tutkittu olevan voimakkaita negatiivisia tunteita (Itäpuisto, 2005).

Lapset kokevat myös ristiriitaisia tunteita vanhempiaan, erityisesti juovaa vanhempaa, kohtaan (4/10). Vihantunteet juomisen aikana ja sen jälkeen ovat tavallisia ja lapsi voi kokea niistä syyllisyyttä, koska rakastaa vanhempansa.

“..toisessa vaakakupissa oli se viha, joka aina tuli sieltä, mulla oli oikeesti tosi vahva vihan tunne häntä kohtaan sen juomisen aikana ja sen jälkeenkin..” (H10)

Myös raitista vanhempaa kohtaan voidaan kokea negatiivisia tunteita, jos lapsi ei ymmärrä vanhemman päätöstä pysyä alkoholisti vanhemman kanssa yhdessä tai jos raitisvanhempi ei yritä puuttua tilanteeseen.

“Joo kyllä oon, voi siis sanoa, että olen ollut siitä katkera, että he eivät eronneet niin monta kertaa, kun siitä juomisputkien jälkeen siitä keskusteltiin tai se oli pöydällä ja silti aina äiti niin kuin palasi siihen takasi siihen lähtöpisteeseen..” (H4)

Myös aiemmin on havaittu lasten kokema tunteiden ristiriita vanhempiaan kohtaan. Ackermanin ja Peltoniemen (1990) mukaan lapset kokevat tunteiden ristiriitaa seurauksena kokemastaan samanaikaisesta rakastamisesta ja vihaamisesta juovaa vanhempaa kohtaan. Vanhempaa kohtaan oleva ristiriidan tunne voi olla jopa juomista vahingoittavampaa (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 49).

Käsitystä itsestä määrittää haastattelujen perusteella lapsuudessa usein myös lapsen omaksuma huolehtijan rooli (9/10). Huolehtijan rooli kohdistui useimmiten pienemmistä sisaruksista sekä kodin asioista huolehtimiseen. Lapsi ja nuori saattoi omaksua myös tehtäväkseen alkoholistivanhemmastaan huolenkantamisen.

“..mun minäkuva on jo sieltä lähtenyt kehittymään sellaiseksi huolehtijaksi siis, että siinä tuli sellainen vähän niin kuin äidin rooli ja musta tuntuu, että multa on niin kuin lapsuus, ehkä niin kuin sen jälkeen lapsuus niin kuin päättynyt tavallaan.” (H1)

“..mä muistan sen, että mä aloitin tosi pienenä, yläasteikäisenä, et mä siivosin meidän koko talon joka viikko yksin.. (H8)

“..piti pitää pikkuveljestäkin huolta, kun isällä tuli se juominen siinä niin vahvasti kuvioihin.. (H10)

Aiemmissa tutkimuksissa huolehtijan rooli on tullut myös esille. Lapset voivat joutua huolehtimaan pienemmistä sisaruksistaan ja voivat myös pyrkiä suojelemaan sisaruksiaan vahingoittavilta kokemuksilta (Saarto, 1987, s. 16, 31). Kaikki haastateltavat olivat naisia ja tämä tukee Itäpuiston tutkimustuloksia koskien naisten suurempaa taipuvaisuutta hoivaamiseen ja kodin asioista huolehtimiseen (Itäpuisto, 2001, s.74).

Vaikutus ihmissuhteisiin

Kotona kohdattu vanhemman alkoholismi vaikuttaa suuresti lapsuuden ihmissuhteisiin. Vanhemman juominen vaikuttaa ensimmäiseksi lapsen suhteeseen vanhempiaan kohtaan. Suhde juovaan vanhempaan koetaan etäisenä (8/10). Vanhempi voi pyrkiä korjaamaan tilannetta ollessaan selvin päin, jolloin välit lapsen ja vanhemman välillä voivat pysyä ehjinä. Toisaalta juominen voi olla niin hallitseva osa perheen elämää ja vaikuttaa vanhemman käyttäytymiseen myös selvin päin ollessa, jolloin raittiinakin aikoina perheen ilmapiiri on ahdistava ja perheenjäsenten välit huonot. Usein suhde raittiiseen vanhempaan on parempi ja lapsi kokee pystyvänsä turvautumaan toiseen vanhempaan.

“-meillä ei ollut sellaista suhdetta, et mä olisin mennyt, vaikka hänelle puhumaan asioistani, et se oli hyvin niin kuin, miten sanoisi, hyvin mekaanista se suhde-” (H2)

“.. isään taas ei oo koskaan voinut luottaa, koska siis se parhaimmillaan oli ihan loistava isä ja tehtiin kaikkea kivaa yhdessä sen hetken aikaa, mut sit taas seuraavana viikonloppuna tai seuraavana viikonlopun päivänä hän saatto olla humalassa ja tota inhottava.” (H4)

“..isän kanssa mulla oli lämpimät välit ja mä tein isän kanssa paljon kaikkee.. (H6)

Myös tutkimustieto vanhemman alkoholismin vaikutuksesta lapsen ja vanhempien ihmissuhteeseen tukee saatuja tutkimustuloksia. Usein juova vanhempi koetaan irrallisena osana perhettä (Itäpuisto, 2005). Tämä osoittaa sen, kuinka juovaa vanhempaa ei pidetä yhtä läheisenä kuin raitista vanhempaa. Breshearsin (2015) mukaan alkoholistiperheissä kommunikointi on passiivista. Myös viestintä perheen sisällä on epäsuoraa ja kielteistä (Breshears, 2015). Tämä on todennäköisesti seurausta lasten ja vanhempien tulehtuneista väleistä.

Vanhemman juominen voi vaikuttaa joko negatiivisesti (4/10) tai positiivisesti (5/10) perheen lasten sisarussuhteisiin. Lapset voivat kokea saavansa turvaa toisistaan, jolloin sisarussuhteet korostuvat. Toisaalta sisarukset voivat vaieta keskenään kodin ongelmista, jos kodin ilmapiiri on esimerkiksi kireä. Eri ikäisten sisarusten välillä kokemukset vanhemman juomisesta voivat myös vaihdella suuresti, jos juominen ei ole ollut esimerkiksi perheen vanhimman lapsen elämässä samalla lailla läsnä kuin nuorempien lasten elämässä. Myös vanhempien erilainen suhtautuminen lapsiin voi erkaanuttaa sisaruksia toisistaan.

“-mä oon aina ajatellut niin ja mulla on sellainen käsitys, että suurin osa sisaruksistakin on ajatellut niin, että aina on me neljä, et vanhemmat on ollut se, johon ei voi luottaa ja tukeutua, et me ollaan kyllä tukeuduttu toisiimme, et varsinkin me kolme niin kuin vanhinta on oltu tosi läheiset-” (H1)

“..meil oli Kallen kans ihan hyvät välit siis silleen, mut jossain vaiheessa, kun mä olin teini niin kyllä mä muistan, että mä en perustanut hirveesti Kallen seurasta, että mua ärsytti jotenkin sen olemassaolo, et se oli jotenkin niin, ehkä se oli sit semmoista kun äiti anto Kallen tehdä ihan mitä vaan. Se ei puuttunut mihinkään Kallen tekemiseen ja sit puuttui kaikkeen mitä mä tein, niin sit mua ärsytti se Kallen niin kuin etuoikeus kaikkiin asioihin..” (H6)

Aiemmat tutkimukset tukevat ajatusta vanhemman alkoholismien vaikutuksista lasten välisiin sisarussuhteisiin. Sisarukset voivat tukea toisiaan ja jakaa keskenään kokemuksiaan (Itäpuisto, 2015). Sisarusten positiivista merkitystä tukee myös Saarron tutkimustulokset siitä, kuinka alkoholistiperheessä elävällä lapsella on enemmän ongelmia, jos hän on perheen ainut lapsi (Saarto, 1987, s. 14). Sisarusten välien on kuitenkin jo aiemmin todettu olevan mahdollisesti ristiriitaiset, jos lapsille asetetaan erilaisia odotuksia perheessä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 49–50).

Vanhemman juominen vaikuttaa perheenjäsenten välisten ihmissuhteiden lisäksi lapsen vertaissuhteisiin. Lapsi voi kokea kaverit tärkeänä osana elämäänsä ja mahdollisuutena paeta hetkeksi kodin oloja ja ilmapiiriä. Tällöin kaverit toimivat suojaavana tekijänä. Vanhemman juominen vaikutti kuitenkin kaikkia haastateltavien kohdalla myös negatiivisesti kaverisuhteisiin (10/10). Lapsen voimavarat voivat myös mennä kodin tilanteessa selviämiseen, jolloin lapsella ei ole mahdollisuuksia pysyvien ihmissuhteiden luomiseen. Lapsi voi myös kokea leimautumisen ja häpeän takia vaikeutta kaverisuhteiden luomiseen tai kavereille omasta taustasta kertomisesta ja kärsii sen myötä yksinäisyydestä ja irrallisuuden tunteista.

“-oli hyvin paljon siinä omassa yksinäisyydessä eikä halunnut sitten avautua kenellekään. Ei ollut läheisiä ihmissuhteita-” (H2)

Vaikutti tosi paljonkin [kaverisuhteisiin]. Itseasiassa se on vaikuttanut sillä tavalla, että mä en kertonut mun kavereille ollenkaan mun tilanteesta, et mä saatoin kertoa, vaikka monen vuoden päästä, et hei mun vanhemmat on alkoholisteja, et jotenkin se häpeä - - ne saattaa ihmetellä ja tosi vaikee kertoo tällaisia asioita samanikäisille kavereille - - joskus sit kun mä saatoin kertoa niin he saatto ihmetellä monia asioita ja sit tuli semmoista vaivautuneisuutta eli oli tosi vaivautunut olo.. (H3)

Myös Wolfen ja Wolfe (2016) mukaan alkoholistiperheissä elävillä lapsilla on etäisemmät suhteet ystäviin. Lapset kokevat myös enemmän painetta suhteessa vertaisiin. Alkoholistiperheessä elävien lasten on myös vaikeampi saada kavereita (Wolfe & Wolfe, 2016). Ackermanin ja Peltoniemen (1990) lasten on myös vaikeampi luottaa ja puhua asioistaan kavereilleen pelätessään hylätyksi tulemista. Myös omien vanhempien arvaamatonkäytös voi johtaa siihen, että lasten on vaikea luottaa muihin ihmisiin (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 49).

Sekä perheenjäsenten välisiä että perheen ulkopuolisia ihmissuhteita voi leimata läheisriippuvuus (3/10). Läheisriippuvuuden voidaan kuvailla periytyvän usein raittiilta vanhemmalta lapsille. Läheisriippuvuuden myötä lapsen voi olla vaikea hahmottaa mitä hän oikeasti itse haluaa, sillä läheisriippuvuuden myötä hän pyrkii miellyttämään ihmisiä ympärillään.

“..kehitty juurikin tämä läheisriippuvuus, että kehitty sellaiseksi hiljaseksi ja kiltiksi ja suorittajaksi että mehän ollaan kaikki semmosia suorittajia..” (H2)

“..edelleen just esimerkiksi se läheisriippuvuus niin kuin meidän kahden [itsensä ja raittiin äidin] välillä on olemassa..” (H5)

Aiemmissa tutkimuksissa ei tuotu selkeästi esille läheisriippuvuutta seurauksena vanhemman alkoholismista. Ackerman ja Peltoniemi (1990) kuitenkin kuvaavat alkoholistiperheissä perheenjäsenet voivat eristäytyä perheen ulkopuolisista ihmisistä. Perheenjäsenet eivät myöskään välttämättä pysty erottamaan päihdeongelmaa itsestään, jolloin huomio kiinnittyy vain päihdeongelmaan liittyviin asioihin. Myös lapselle asetettu maskotin rooli perheessä voi johtaa siihen, että lasta suojellaan perheen ongelmilta. Tämä johtaa siihen, ettei lapsesta tule yhtä itsenäinen kuin muista lapsista (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 50). Siten lapsen

vähäinen itsenäisyys ja perheen ulkopuolisten suhteiden vähäisyys voi lisätä perheen sisällä olevaa epätervettä riippuvuutta toisista.

Vaikutus käyttäytymiseen ja toimintaan

Alkoholiperheessä elävien lasten käyttäytymiseen ja toimintaan vaikuttaa suuresti kodin ilmapiiri. Kodin ilmapiirin kuvailtiin olevan epävakaa, pelokas sekä “virtahepo olohuoneessa” ilmapiiri (9/10), jolloin jokainen perheenjäsen tiedostaa alkoholismien vaikutuksen perheenjäsenten hyvinvointiin ja viihtyvyyteen, mutta samalla jokainen pyrkii esittämään, että kaikki olisi kunnossa. Kodin epävakaa ilmapiiri saa usein aikaan sen, että lapset viihtyvät kodin ulkopuolella viettäen aikaa kavereiden kanssa tai ollen usein isovanhemmillaan. Kotona ollessaan lapset usein pyrkivät omalla käyttäytymisellään huomaamattomuuteen ja siihen, etteivät omalla toiminnallaan saisi konflikteja aikaan.

“..se ilmapiiri on liittynyt just siihen, että se on ollut sellaista epävarmaa ja sellaista niin kuin syttymisherkkää niin sanotusti, että minkä haitan mä nyt itse tunnistan, on se, että ei voinut olla kovinkaan varma, että millä tuulella isä on ja mistä asioista hän suuttuu..”
(H5)

“..semmonen hirveen painostava ilmapiiri, koko ajan varpaillaan oloa. Nukkuminen oli tosi vaikeeta kun kuulosteli usein, että mitä tapahtuu ja miten niin kuin ilma kehittyi.”
(H7)

Kodin ilmapiiriin vaikuttaa moni asia. Myös aiempien tutkimuksien mukaan alkoholiperheiden lapset kokevat juomisen seurauksena pelkoa ja kodin ilmapiiri koetaan jännitteisenä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17). Lapset joutuvat kohtaamaan todennukaisemmin myös traumaattisia kokemuksia (Breshears, 2015). Nämä tekijät vaikuttavat negatiivisesti kodin ilmapiiriin. Vanhempien epäjohtonmukainen käyttäytyminen juomisen seurauksena voi myös vaikuttaa kodin ilmapiiriin luoden epävakaa ja arvaamattoman ympäristön (Windle, 1996). Lapset voivat muun muassa kokea väkivallan pelkoa (Itäpuisto, 2005, s. 3).

Lasten käyttäytymisessä leimaavaksi osoittautui tarve miellyttämiseen (4/10). Miellyttäminen kohdistuu usein juovaan vanhempaan pyrkimyksenä vähentää vanhemman alkoholinkäyttöä. Miellyttäminen voi varjostaa myös kaverisuhteita, jos lapsi oppii, että pärjää ihmissuhteita ainoastaan pyrkiessään olemaan toisen toiveiden mukainen.

“-mä oon yrittänyt miellyttää ja ehkäistä kaikkia konflikteja ja riitoja vanhempien välillä silloin kun isä on ollut humalassa tai näin niin kuin, että se ei sitten suutu-” (H8)

“..jossain vaiheessa mulla oli ihan hirvittävä miellyttämisen tarve, et just sen takia, et saa niin kuin tilanteen pysymään jotenkin kontrollissa niin sitten yritti aavistella mitä muut haluu tai mitä muut tarkoittaa jotta se tilanne, oli se mikä tilanne tahansa niin tietynlaisena, et kyllähän se muokkas käyttäytymistä ihan hirveesti.” (H7)

“..mulla on ollut kaverien pitäminen tietyllä tavalla tosi vaikeeta kun näin jälkikäteen katsoo, et siihen on saattanut vaikuttaa just se, että koska en mä sit niin kuin, mä niin kuin ihan vasta nyt vasta tajunnut sen kuinka mä en edelleenkään osaa olla muitten ihmisten kanssa oma itseni, mä edelleen oon vaan sellasessa, en ihan täysin miellyttämässä mutta en kuitenkaan totuudellinen että se on varmaan vaikuttanut moniin kaverisuhteisiin mitkä on kariutunut koska mä en pystynyt sitten päästää niin lähelle toista ihmistä.” (H8)

Myös aiempien tutkimusten mukaan lapsella on tarve toimia muiden odotusten ja toiveiden mukaisesti ja sen myötä lapset säätelevät käyttäytymistään (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 48). Lapset voivat pyrkiä peittelemään omia kielteisiä tunteitaan (Holmberg, 2003, s. 32; Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 58). Lapset myös pyrkivät myötäilemään ja hiljenemään juovan vanhemman seurassa (Itäpuisto, 2005, s. 99–100). Myös usein vanhimpien lapsien rooli perheen sankarina voi johtaa siihen, että lapsen odotetaan toimivan aikuismaisesti (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 50). Tällöin lapsi voi kokea, ettei hän saa näyttää tunteitaan ja sen sijaan hän pyrkii olemaan odotusten mukainen ja siten mahdollisesti estämään juomiseen johtavia tekijöitä.

Vanhemman juominen vaikuttaa myös lasten ja nuorten omaan suhtautumiseen alkoholia kohtaan. Nuoren voi olla vaikea nauttia ja käyttää alkoholia, vaikka sitä hänen kaveripiirissään käytettäisiin (5/10). Toisaalta vaikka lapsi kokisi negatiivisesti vanhemman juomisen voi hän itse ajautua käyttämään alkoholia jo alaikäisenä (5/10).

“..mä oon kyl alottanut, mä en edes muista, mä oon ollut varmaan siitä yhdeksän kymmenen huuteissa. Mä muistan, kun me on pikkusiskon kanssa käyty isän kaljakaapilla ja otettu tölkki lapinkultaa ja menty puskaan maistaa, et mimmosta tää on ja sit teini-ikäisenä mä oon alkoholinkäytön itse aloittanut..” (H1)

“..kun olin nuori ja ensimmäisiä niitä kokeiluja tehtiin, niin kyllä olen kokeillut omat rajani, sanotaanko näin. Silloin ei ollut vielä mukana sitä semmoista kontrollointia ollenkaan.” (H10)

Aiemmat tutkimustulokset tukevat ajatusta alkoholistienlasten todennäköisyydestä kokeilla alkoholia jo alaikäisenä. Vanhempien alkoholinkäyttötottumukset vaikuttavat siihen miten nuori käyttää alkoholia (Raitasalo & Holmila, 2014, s. 196). Riski alkoholin käyttöön alkoholistien lapsilla murrosiässä on suurempi (Holmberg, 2003, s. 30). Usein kuitenkin alkoholismia kotonaan kohdanneet lapset ja nuoret suhtautuvat alkoholin juomista kohtaan negatiivisesti (Kaivosoja, 2010).

Alkoholistiperheessä elävillä lapsilla on usein joko pelko jonkun kodin ulkopuolisen henkilön puuttumisesta tilanteeseen tai päinvastoin toive kodin ulkopuolisesta avusta. Kielteinen suhtautuminen ulkopuoliseen apuun (6/10) voi kummuta perheen kielteisestä suhtautumisesta kodin asioiden puhumisesta ulkopuolisille. Häpeä ja pelko joutua erilleen perheestä voivat myös estää puhumisen esimerkiksi koulussa opettajalle. Lapsi voi toivoa jonkun puuttuvan tilanteeseen (4/10), jos uskoo sen parantavan kodin oloja. Suurimmaksi osaksi kuitenkin lapsena ei kaivattu ulkopuolisten puuttumista asiaan.

Kielteinen suhtautuminen ulkopuoliseen apuun johtuu usein häpeästä. Häpeä alkoholin käytöstä ja juovasta vanhemmasta määrittää laajemminkin alkoholistiperheissä elävien lasten käyttäytymistä ja toimintaa. Lapsi kokee juomisesta häpeää erityisesti julkisissa paikoissa ja voi pyrkiä kontrolloimaan vanhempansa käyttäytymistä.

“-mä muistan esimerkiksi sellaisia tilanteita, se häpeä on ollut yks, me ollaan oltu, vaikka kaupassa mun äidin kanssa - - mä muistan et mä oon saattanut sanoa mun äidille, että hei nyt pitää olla rauhassa ja oon ollut ehkä tavallaan, mun käytös ei oo ollut sellaista ehkä mitä sen ikäisten käytös on-” (H3)

“..se [vanhempien alkoholismi] oli niin semmoinen tabu, se pidettiin siellä perheen asiana ja se on kauhee häpeä, jos se tulee tietoon. (H9)

Häpeä vaikuttaa myös tilanteissa, joissa vanhempi ei ole läsnä. Lapsi voi pelätä esimerkiksi, että joku kavereista on nähnyt vanhemman humalassa ja tämän jälkeen asiasta kuulevat muutkin.

“..häpeä kun tiesi että isä on jossakin liikkeellä humalassa. Hän oli hyvin aktiivinen silloin kun hän joi, kävi baareissa ja sillä paikkakunnalla hyvin näkyvästi, saatto horjua jossakin ja aina sitten se pelko mennä sinne kouluun, että kuka on nähnyt..” (H10)

Vaikutus koulunkäyntiin

Vanhemman juominen voi vaikuttaa sekä positiivisesti että negatiivisesti lapsen ja nuoren koulunkäyntiin. Vanhemman alkoholismi vaikuttaa negatiivisesti koulunkäyntiin (8/10), jos kodin epävakaa tilanne kuormittaa lasta niin paljon, ettei hänellä ole enää voimavaroja koulunkäyntiin tai kouluviihtyvyyden kannalta olennaiseen kavereiden olemassaoloon. Lapsi ei myöskään välttämättä saa kotoa tukea koulunkäyntiin, varsinkin jos kummatkin vanhemmat kärsivät alkoholismista.

“..mä vaan lopetin läksyjen tekemisen silloin niin kuin kuudella luokalla viimeistään, kun yläasteelle siirryttäessä kokonaan. Mä en tehnyt niin kuin mitään sen koulun eteen, ja se ei ees, mä oon aina tykännyt koulusta, et mä en koe et se ois edes niin kuin siitä, et mä en ois tykännyt siitä tai näin. Tuntuu, että mulla ei ollut voimavaroja ja niin kuin multa puuttui myös sellaiset niin kuin sen tyyppiset elämänhallintaan tarvittavat taidot..” (H8)

Koulunkäyntiä voi myös varjostaa se, jos lapsi kokee koulun paikaksi, jossa vanhemman juomisen esille tuominen voisi vaikuttaa muiden oppilaiden suhtautumiseen häneen. Tällöin lapsi joutuu koulussa koko ajan pelkäämään asian esille tulemistä ja sen seurauksia. Lapsi voi myös käyttäytyä koulussa häiriköivästi, jos lapsi ei ole saanut kotoa tarpeeksi huomiota eikä osaa sen myötä hakea huomiota hyväksytyillä tavoilla. Myös tarve suorittamiseen voi heijastua koulunkäyntiin ylisuorittamisena.

“Joo kyllä vaikutti mun piti olla paras ja ihan järkyttävän ylisuorittaja, et mä hain sitä hyväksyntää sieltä niin kuin, että mä osasin asiat ja tiesin asiat ja pystyin brileeraamaan asioilla, joilla ei ollut loppupeleissä mitään merkitystä..” (H6)

Vanhemman alkoholismi voi vaikuttaa myös lapsen koulunkäyntiin ja kouluviihtyvyyteen positiivisesti (4/10). Lapsi voi kokea omassa elämässään koulun turvapaikkana, jossa lapsen ei tarvitse olla samalla lailla varuillaan kuten usein kotona ollessaan. Koulussa lapsi voi kokea myös osaamisen kautta saavansa tukea omalle identiteetin kehittymiselle ja siten saavansa olla oma itsensä.

“-mulle koulu on ollut ehkä sellainen turvapaikka enemmänkin, ja mä pärjäsin koulussa kyllä tosi hyvin, et mä tykkäsin käydä koulussa, et siellä pysty ole siten jotenkin vapautunut ja oma itsensä tavallaan.” (H3)

“..kouluun pääsi karkuun niitä kotioloja eli aina kun oli koulussa, ei tarvinnut olla kotona..” (H7)

Ackerman ja Peltoniemi (1990) ovat aiemmin kuvanneet kuinka päihdeongelmaiset vanhemmat eivät jaksaa huolehtia lastensa koulunkäynnistä. Myös lapset voivat kokea, että vanhemmat eivät ole kiinnostuneita heidän koulunkäynnistään (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 54). Tämä ei kerro vielä suoranaisesti, miten lapsi kokee itse vanhemman juomisen vaikuttavan koulunkäyntiin. Vanhemman alkoholismi on kuitenkin todennäköisesti lapsen ongelmien aikaansaajana sosiaalisen perimän myötä (Raitasalo & Holmila, 2012). Vanhempien alkoholismien on myös tutkittu vaikuttavan negatiivisesti lasten hyvinvointiin muun muassa stressin kautta (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17). Myös lasten ihmissuhteet voivat kärsiä vanhemman alkoholismien myötä (Wolfe ja Wolfe 2016). Nämä kummatkin ovat tekijöitä, joilla on suuri merkitys lapsen kokemukseen kouluviihtyvyydestä.

6.4.2 Lapsuudessa kohdatun vanhemman alkoholismien vaikutusten näkyminen aikuisuudessa

Seuraavaksi kuvataan vanhemman alkoholismien vaikutusten näkymistä aikuisuuden elämässä. Alla olevassa taulukossa näkyvät pääluokat, yläluokat sekä esimerkkejä alaluokista toisen tutkimuskysymyksen yhdistävään luokkaan *Lapsuudessa kohdatun vanhemman alkoholismien vaikutusten näkyminen aikuisuudessa*.

Taulukko 8. Lapsuudessa kohdatun vanhemman alkoholismien vaikutusten näkyminen aikuisuudessa

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Vaikutus käsitykseen itsestä	Vaikutus identiteettiin	Minäkuvan rakentuminen kesken Epäselkeä identiteetti
	Vaikutus (mielen)terveyteen	Matala mieliala tunnekuorma
	Vastuunkantajan rooli	Kontrolloinnin tarve Korostettu vahvuus itsessä
Vaikutus ihmissuhteisiin	Läheisriippuvuus	Läheisriippuvuus Miellyttäjän rooli
	Vaikutus läheisiin ihmissuhteisiin	Vaikeus olla oma itsensä Pinnalliset ihmissuhteet
	Vaikutus sisarusuhteisiin	Vahvistanut sisarusuhteita Negatiivinen vaikutus sisarusuhteisiin
	Vaikutus parisuhteisiin	Puolison toiminnan ylitulkitseminen pelko tulla hylätyksi parisuhteessa
	Suhde alkoholistivanhempaan	Ei arvostusta vanhempiin Interventiot juovasta vanhemmasta

	Suhde raittiiseen vanhempaan	Raittiin vanhemman syyllistäminen lapsuudesta Raittiin vanhemman suojele omilta ongelmilta
	Ihmisten lukeminen	Kyky lukea ihmisiä Alkoholismin tunnistaminen
Vaikutus käyttäytymiseen ja toimintaan	Leimautuminen	Kokee toimimisen vastoin opittua vaikeaksi häpeää
	Suorittaminen	Taipumus suorittamiseen
	Suhtautuminen alkoholiin	Tiedostava suhde alkoholiin Vaikeus nauttia alkoholista
	Suhtautuminen ammattilaisapuun	Ulkopuolisen avun hakeminen Tausta estänyt ammattilaisavun hakemisen
	Suhtautuminen lapsuuden kokemusten käsittelemiseen	Asioiden käsitteleminen Pelko käsitellä asioita
	Vaikutus oman elämän rakentamiseen	Tavallisen elämän arvostaminen Tahto toimia itse toisin
Vaikutus vanhemmuuteen	Negatiivinen vaikutus ajatukseen kykenevänä vanhempana	Ei roolimallia vanhemmuuteen Heikko itsetunto vanhempana
	Positiivinen vaikutus omaan vanhemmuuteen	Halu olla erilainen vanhempi Positiivinen vaikutus vanhemmuuteen
	Vaikutus alkoholikasvatukseen	Varoittleva alkoholikasvatus lapsille Avoimen alkoholisuhteen opettaminen lapsille
Suhtautuminen lapsuuden kokemusten vaikutuksiin	Kokemus positiivisista vaikutuksista	Kokemuksista voimavaroja Positiivinen vaikutus ihmissuhteisiin
	Ei kokemusta positiivisista vaikutuksista	Ei koe mitään positiivisia vaikutuksia

Vaikutus käsitykseen itsestä

Lapsuudessa kohdattu vanhemman alkoholismi vaikuttaa vielä aikuisuudessa alkoholistien lasten identiteettiin (10/10). Asioiden aktiivisella käsittelyllä voidaan pyrkiä selkeyttämään omaa identiteettiään. Ristiriitaisen palautteen saaminen itsestä sekä mahdollisesti vielä aikuisuudessa oleva tunne vanhemman hallinnassa olemisesta vaikeuttaa todenmukaisen käsityksen rakentamista itsestä, minkä myötä identiteetti voi olla vielä aikuisena epäselvä ja oman minäkuvan rakentuminen kesken.

“No jos aattelee, et sekin [identiteetti] rakentuu siellä lapsuuden aikana tai nuoruuden aikana niin tota se identiteetti on ollut kohtuu epäselvä monelta osin nyt aikuisuudessa, että tota kyllä se varmasti on siihenkin sitten vaikuttanut.” (H4)

“Mä en oo ihan varma millainen identiteetti mulla on nyt aikuisenakaan, että tota noin sitä on varmaan aika vaikea hahmottaa tällaisista lähtökohdista-” (H7)

Aiempien tutkimuksien mukaan lapsuudella ja perheellä on suuri rooli aikuisuuden persoonallisuuden kehittymiselle (Itäpuisto, 2001, s. 73). Aiemmat tutkimusten mukaan alkoholistien lapsilla on myös suurempi riski erilaisten ongelmien ja häiriöiden kehittymiselle (Saarto, 1987, s. 13). Epäselvyys omassa identiteetissä voidaan myös nähdä häiriönä, seurauksena alkoholismin vaikutuksista.

Vanhemman juomisen jäljet vaikuttavat vielä aikuisuudessakin mielenterveyteen ja fyysisten oireiden myötä kokonaisvaltaisesti terveyteen. Vaikutukset mielenterveydessä voivat vaihdella satunnaisesta matalasta mielialasta lähes jatkuvaan mielialan mataluuteen. Osalla haastateltavista oli taustalla erilaisia terapiajaksoja tai mielialaongelmia, johon on saanut lääkitystä (6/10). Mielenterveys taas vaikuttaa omiin voimavaroihin käsitellä asioita ja siten mahdollisuuteen vaikuttaa mielenterveyteen ja mielialaan. Omaan pahaa oloaan voi olla myös vaikea sanoittaa, jos sitä on vaikea yhdistää johtavaksi jostain tietystä asiasta. Vanhemman juomisen vaikutus omaan mielenterveyteen korostuu, jos vanhempi käyttää edelleen alkoholia ja on osana elämää. Mielenterveyden ongelmat eivät myöskään välttämättä johdu suoraan vanhemman juomisesta vaan alkoholismin aikaansaamista asioista kuten luottamuspulasta muihin ihmisiin tai heikosta itsetunnosta.

“..vähän niin kuin semmoinen sanaton pahaolo ja se yleensä on sitten merkki siitä, että siellä on semmoisia tiedostamattomia asioita, jotka jollakin tavalla sitten oirehtii.. (H2)

“-mä oon sairastanut keskivaikean masennuksen, tämmösen tota niin kuin toistuvan. Toistumistyyppistä ongelmaa ollut parikymppisestä lähtien, mutta kyllä se siihen mielialaan ja sellaiseen ahdistusherkkyyteen ihan varmasti on vaikuttanut nimenomaan se turvattomuus ja vaikeus luottaa ehkä muihin ihmisiin tietyllä syvemmällä tasolla.” (H4)

Myös aiempien tutkimuksien mukaan alkoholistien lapset voivat vielä aikuisuudessa kokea juomisen aikaansaamien kokemusten seurauksena negatiivisia tunteita kuten pelkoa ja jännittyneisyyttä (Peltoniemi, 1997, s. 3).

Lapsuudessa opittu huolehtijan rooli vaikuttaa usein vielä aikuisuudessa käsitykseen itsestä. Tavallista on vastuunkantajan roolin (5/10) ottaminen, mikä vaikuttaa vahvasti ihmissuhteisiin. Muihin ihmisiin luottaminen voi olla vaikeaa ja kontrolloinnintunne korostuu, ollen yhteydessä

myös huonoon paineensietokykyyn. Asioiden hoitaminen jo lapsena itse johtaa siihen, että henkilöillä on korostunut vahvuuden tunne ja tarve ratkaista asiat itsenäisesti.

“No joo eli kontrollointi mulle on ollut ihan hirveen paha, että minun pitää kontrolloida kaikkea, mulla pitää olla kaikki narut käsissä, että pakko on minun pitää-” (H9)

“..vaikeus luottaa ja tota tietynlainen vaikeus jakaa asioita. Mä otan tosi helposti sen semmoisen huolehtijan tai vastuullisen roolin myöskin parisuhteissa. (H1)

Aiemmissa tutkimuksissa ei tullut suoranaisesti ilmi alkoholistien lasten taipumus vastuunottoon. Sen sijaan vanhemman alkoholismin on todettu aiheuttavan aikuisuudessa ihmissuhdeongelmia (Peltoniemi, 1997, s. 3). Vanhemman alkoholismin on todettu vaikuttavan myös aikuisuuden toimintaan (Itäpuisto, 2001, s. 73). Vastuunkantajan roolin yhteys ja vaikutus ihmissuhteisiin ja henkilön omaan käyttäytymiseen tuli tässä tutkimuksessa ilmi.

Vaikutus ihmissuhteisiin

Vanhemman alkoholismi lapsuudessa vaikuttaa suuresti aikuisuuden ihmissuhteisiin. Läheisriippuvuus voi varjostaa ihmissuhteita, jos jo lapsuuden perheessä perheenjäsenten väleissä läheisriippuvuus on vaikuttanut.

“..siinä [aiemmassa parisuhteessa] oli juuri tämä läheisriippuvuus, mikä mulla oli, mulla oli hyvin vahvana ja siinä se näky just sillä tavalla, että olin ensinnäkin aika nuori ja sitten se, että en tuntenut itteäni enkä tiennyt niitä omia tarpeitani..” (H2)

Vanhemman alkoholismi voi kaventaa läheisiä ihmissuhteita, jos luottamuksenpuute tai omat heikot ihmissuhdetaidot estävät ihmissuhteiden muodostumisen. Ihmissuhteiden pinnalliseksi jäämiseen vaikuttaa myös se, jos henkilöillä on tarve peitellä omaa taustaansa vielä aikuisenakin. Myös lapsuudessa opittu ihmisten lukeminen (6/10) vaikuttaa ihmissuhteisiin. Ihmisten lukeminen voi tukea ihmissuhteita, jos sen myötä henkilö kokee tulkitsevansa paremmin ihmisiä ja osaavansa siten esimerkiksi auttaa ihmisiä vaikeissa tilanteissa. Toisaalta ihmisten lukeminen voi johtaa liialliseen ihmisten tulkitsemiseen ja väärin tulkintojen myötä konflikteihin.

“-mä olen hirmu herkkä niin kuin aistimaan ihmisten minkälaisella fiiliksellä ne on. Jotenkin mä olen aina jotenkin silleen vähän varpaillaan sen suhteen, luen ihmisiä tosi tarkkaan jotenkin-” (H10)

Myös aiempien tutkimuksien mukaan vanhemman alkoholismi vaikuttaa aikuisuuden ihmissuhteisiin (Peltoniemi, 1997, s. 3). Sen sijaan aiemmissä tutkimuksissa ei tullut ilmi taipumusta ihmisten lukemiseen ja tai suoranaista kuvausta läheisriippuvuudesta.

Eniten vanhemman alkoholismi vaikuttaa suhteeseen juovaa vanhempaa kohtaan. Vanhemman raitistuminen tarjoaa mahdollisuuden selvittää välejä, varsinkin jos kaikki osapuolet ovat valmiita puhumaan asioista. Tästä huolimatta välit jäävät usein etäisiksi (7/10) vaikkakin yhteyttä vanhempaan pidettäisiin. Vanhemman juomisen jatkuminen sen sijaan voi johtaa intervention tai vähintään etäisyyden ottamiseen vanhemmasta, jos yhteydenpidon vanhempaan koetaan esimerkiksi tuovan lisäkuormaa elämään ja sen myötä hankaloittavan itsensä kanssa työskentelyä.

“..Ei mun vanhemmat oo mun elämässä läsnä - - Ei ne oo semmonen lenkki, mihin mä tarttusin, jos mä jotain tartten ja sit mä oon tietyllä tapaa oppinut ottaa niihin myös etäisyyttä..” (H1)

“..Se [juova äiti] oli niin jotenkin tosi tosi vaikee ihminen, et jos on vaikee niin sit se oli vielä vaikeempi. Teki kaikkien elämän tosi hankalaksi..” (H6)

Toisen vanhemman juominen vaikuttaa myös lasten ja raittiin vanhemman väleihin aikuisuudessa. Raittiille vanhemmalle voidaan kantaa tietynlaista kaunaa lapsuuden kokemusten sallimisesta (6/10). Varsinkin, jos tässä vaiheessa itsellä on jo omia lapsia, voi aikuisen lapsen olla vaikea ymmärtää miten vanhempi on voinut sallia juomisen lasten läsnä ollessa. Välit ovat kuitenkin tavallisesti läheisemmät raittiiseen vanhempaan ja usein myös yhteydenpito molempiin vanhempiin tapahtuu raittiin vanhemman kautta. Kuten lapsuudessakin aikuisella lapsella voi olla myös tarve suojella raitista vanhempansa omilta ongelmilta.

“-äiti ei ole koskaan ollut mulle semmoinen, just sitä siskon kanssa ollaan monesti pohdittu, että meidän äiti ei ole semmoinen, jolle ensimmäisenä soittaa, jos on jotain murhetta tai surua tai murehtii jotakin asiaa niin kyllä se on sisko jolle mä soitan, että ei se ole äiti, että ehkä vieläkin sitten tulee joku aspekti siihen, että ei halua äitiä niin kuin, sille tulisi murheita sitä kautta, että hän on joutunut niin paljon kestäämään ja muuta, että semmoinen joku suojelusysteemi siinä voi olla-” (H10)

Kokemus raittiin vanhemman laiminlyömisestä lapsuudessa voi johtaa aikuisena huonoihin väleihin myös raitista vanhempaa kohtaan.

“..äitin kans mä koen, et mä oon niin kuin aikani näistä asioista vääntänyt ja sit mä oon jossain kohtaan todennut, että en mä tartte sitä ihmistä niin kuin mun tavalliseen elämään, koska mä koen et siitä on enemmän haittaa kuin mitään hyötyä-” (H1)

Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu samansuuntaisesti vanhemman alkoholismien vaikutuksista lasten ja vanhemman väleihin. Sen sijaan alkoholismien vaikutusta raittiin vanhemman ja lasten väleihin ei ole kuvattu. Itäpuisto (2001) osoittaa, että lapsi joutuu aikuisena miettimään, haluaako hän pitää vanhemman osana elämäänsä vaiko ei. Myös Itäpuiston mukaan lapset voivat aikuisena kokea huolta kummastakin vanhemmastaan (Itäpuisto, 2001, s. 82).

Vanhemman alkoholismi voi vaikuttaa vielä aikuisuudessa perheen lasten välisiin sisarussuhteisiin. Vaikutus voi olla sisaruksia lähentävä (6/10), jos yhteiset kokemukset sitovat sisarukset yhteen ja lapsuuden kokemuksista voidaan keskustella.

“..me vedetään sitten aina yhtä köyttä ja on tosi läheiset välit..” (H9)

Vanhemman juominen voi myös erkaannuttaa sisarukset toisistaan aikuisuudessa (6/10). Sisarussuhteet hankaluuteen voi vaikuttaa se, jos lapsuudessa on vanhimmat lapset ovat joutuneet huolehtimaan pienemmistä sisaruksista ja tämän seurauksena välit eivät ole vielä aikuisuudessakaan täysin tasa-arvoiset. Etäisyyttä voidaan kokea tarvitsevan aikuisena myös siitä syystä, jos sisaruksien koetaan muistuttavan liikaa lapsuuden kotioloista ja etäisyyden oton olevan ainoa vaihtoehto siihen, ettei muistot olisi läsnä jatkuvasti elämässä.

“..mun siskon kanssa me ollaan aikuistuttua lähennetty ihan valtavasti. Me ollaan yhes näitä asioita mietitty ja pystytty purkamaan toiselle niitä juttuja mitä ei välttämättä kaverillekaan voi avata - Hän [toinen sisarus] haluaa pitää etäisyyttä meihin kaikkiin sisaruksiin sen takia, että me vaan muistutetaan häntä siitä lapsuudesta. Me ollaan niin kuin semmoinen suora muistutus siitä, että miten hän on kärsinyt.” (H10)

Usein myös parisuhteisiin ja parisuhteissa toimimiseen vaikuttaa kokemukset vanhemman alkoholismista. Miellyttämistarve voi olla osana myös parisuhdekäyttäytymistä ja ilmetä tarpeena olla jatkuvasti parisuhteessa sekä pyrkimyksenä olemaan kumppanin toiveiden mukainen, varsinkin, jos kumppani on samaa sukupuolta, kun alkoholisti vanhempi. Alkoholinkäyttöön liittyvä ahdistus voi myös vaikuttaa parisuhteeseen, jolloin oman kumppanin alkoholinkäyttöä voi olla vaikea hyväksyä tai se voi saada epämieluisan tunteen aikaan, vaikka kumppanin juomiseen ei liittyisi ongelmaa. Läheisriippuvuus on usein läsnä

myös parisuhteissa, jolloin luottamus toiseen voi olla vajavainen. Vaikeus luottaa toisiin voi olla jopa niin vahva, että se vaikeuttaa kykyä tutustua ihmisiin ja luoda parisuhdetta.

“-mulla ei oo ollut sillä tavalla montaa parisuhdetta, et jotenkin se on ehkä just sitä, et on vaikee päästää lähelle ihmisiä, et on jotenkin vähän semmoinen puolustuskin päällä ja sit kaikkee siihen liittyvää-” (H3)

Lapsuudessa kohdattu vanhemman alkoholismi voi johtaa myös päätymiseen parisuhteeseen alkoholia runsaasti käyttävän ihmisen kanssa.

“On vaikuttanut tosi vahvasti [parisuhteisiin] elikkä olen täysin klassinen esimerkki tästä, että tytär hankkii isänsä kaltasen miehen - - muistan kyllä jo, et silloin niin kuin seurustelun alkuaikoina on puhuttu siitä, että hän käyttää runsaasti alkoholia ja minä en pidä siitä..” (H5)

Aiempien tutkimuksien perusteella voidaan todeta, Peltoniemen (1997) mukaisesti, kuinka vanhemman alkoholismi lisää ihmissuhdeongelmien todennäköisyyttä. Alkoholistien lapsilla on todennäköisesti kielteinen suhtautuminen alkoholia kohtaan (Peltoniemi, 1997, s. 3). Tämä voi olla osaltaan syynä ongelmiin parisuhteissa, jos parisuhteessa joudutaan keskustelemaan erilaisista tottumuksista alkoholin suhteen.

Vaikutus käyttäytymiseen ja toimintaan

Aikuisuuden käyttäytymistä ja toimintaa voi rajoittaa aikuisuuteen seuraava tunne leimautumisesta lapsuudenperheen vuoksi. Pelko leimautumisesta voi johtaa oman taustan salailuun ja sen myötä vaikuttaa omaan käyttäytymiseen esimerkiksi ihmissuhteissa. Häpeän tunne onkin vahvasti läsnä pelossa tulla leimatuksi ja aiheuttaa huonommuuden tunnetta.

“..edelleenkin on sellaisia tilanteita, että mä huomaan pitäväni itseäni jollain tavalla huonompana kun heidän [puolison] perhe, mikä ei pidä paikkaansa siis millään tavalla vaan siis se on tällainen kaiku sieltä lapsuudesta, et se sellainen oma huonommuuden tunne on niin syvällä..” (H7)

Leimautuminen voi myös johtaa vaikeuteen toimia päinvastoin, kun lapsuudenperheessä on toimittu. Erityisesti nuorena aikuisena voi olla tunne, että oma tausta määrittää sen millaiseksi omakin elämä tulee rakentumaan. Tämä taas voi saada aikaan sen, ettei asioiden parantamiseen

ole samalla lailla motivaatiota ja voimavaroja. Leimautumisen tunne voi olla niin vahva, että se rajoittaa esimerkiksi tietyn työpaikan hakemista.

“-leimautuminenhan tapahtui, kun pikkukylässä asuu ja sitä on tosi paljon ja se on seurannut ihan aikuisuuteen asti, että ihan nyt vasta minä olen päässyt siitä pikkusen niin kuin yli, että en enää tai lähin ihan itse itteeni määrittelemään, et voinks mä vaikka hakee tuota työpaikkaa-” (H9)

Suorittaminen, joka liittyy myös itsensä näkemiseen vastuunkantajana, vaikuttaa omaan toimintaan. Suorittamisen kautta voidaan esimerkiksi tiedostamatta pyrkiä käsittelemään vaikeita tunteita, joita ei ole kyetty käsittelemään rakentavammalla tavalla. Suorittaminen voi näkyä myös esimerkiksi työelämässä tai opinnoissa taipumuksena pyrkiä täydellisyyteen.

“-suorittaminenhan on sellainen, joka jatku sitten hyvin pitkään eli se, että suoritetaan ja sen kautta sitten yritetään käsitellä niitä vaikeita tunteita niin kuin tiedostamatta itse, että toimii sillä tavalla-” (H2)

“No joo eli kontrollointi mulle on ollut ihan hirveen paha, että minun pitää kontrolloida kaikkea, mulla pitää olla kaikki narut käsissä, että pakko on minun pitää..” (H9)

Vanhemman alkoholismi vaikuttaa aikuisuuden käyttäytymisessä ja toiminnassa hyvin selkeästi omiin alkoholinkulutustottumuksiin (10/10). Kaikki haastateltavissa käyttivät nykyisin alkoholia joko kohtuudella tai sitten hyvin vähän tai eivät ollenkaan. Sen sijaan parikymppisenä alkoholia oli saatettu käyttää humalahakuisesti. Suhde alkoholiin vaikuttaa usein myös ihmissuhteisiin, sillä humalaiset ihmiset laukaisevat helposti kehossa epämieluisan tunteen. Usein myös etäisyyttä otetaan runsaasti alkoholia käyttäviin läheisiin. Aikuisuudessa myös omaan alkoholinkäyttöön voi liittyä ahdistusta ja kontrolloinnintarvetta, vaikka alkoholin nauttiminen olisi vähäistä.

“-Mä siis käytän alkoholia, mutta mulla on alkoholin suhteen hyvin semmoinen tiedostava asenne. Että tota mä pelkään sitä, että mulle voisi käydä samallalalla, et mä alkaisin juomaan. Mulla ei ole ikinä ollut mitään ongelmia alkoholin kanssa, et se ei perustu mihinkään sellaiseen vaan mä oon aina pelännyt, että voisko mulle käydä niin, se vaikuttaa siihen, se vaikuttaa mun suhtautumiseen muiden ihmisten alkoholinkäyttöön.-” (H1)

“No ei tee mieli, mut oon mä sitäkin, oon niin kuin tietoinen siitä, et just vaikka alkoholistien lapset saattaa itse alkoholisoitua helpommin et tämmöisiä ne mua vähän mua ahdistaa tavallaan mutta joo.” (H3)

Aiemmat tutkimustulokset tukevat saatuja tuloksia lapsuudessa kohdatun vanhemman alkoholismien vaikutuksista omiin juomatottumuksiin. Kuten nuorenakin alkoholistien lapsilla on suurempi todennäköisyys päihteidenkäyttöön aikuisuudessa (Saarto, 1987, s. 67). Itäpuiston (2001) mukaan myös pelko omasta liiallisesta juomisesta on havaittu todennäköisemmäksi alkoholistien lapsilla. Päihdeongelmat eivät kuitenkaan periydy läheskään aina (Itäpuisto, 2001, s. 81).

Vanhemman alkoholismi vaikuttaa edellisten lisäksi aikuisuudessa suhtautumiseen ammattilaisapuun. Pääosin suhtautuminen on positiivinen, mikä mahdollistaa lapsuuden kokemusten käsittelemisen ammattilaisten avustuksella. Aktiivisenkaan käsittelyn myötä lapsuuden kokemukset ja niiden vaikutukset eivät pyyhkiydy pois, mutta niiden kanssa voi oppia elämään. Valmiuteen hakea ammattilaisapua vaikuttaa vahvasti myös oma suhtautuminen lapsuuden kokemusten käsittelemiseen. Tunne omien ajatusten ja vääränlaisten uskomusten ratkaisemisesta asioita käsittelemällä lisää valmiutta hakea ulkopuolista apua. Sen sijaan pelko asioiden ja niihin liittyvien tunteiden vyörymisestä päällä asioiden käsittelemisen myötä voi estää avun hakemisen.

“Joo koen aika vahvasti [oman aikuisuuden käyttäytymisen yhteyden isän juomiseen], et mä kyllä nään sen aika selvästi, että se on hyvinkin niin kuin sidoksissa, mutta tota mä en vielä sitä pystynyt kauheesti niin kuin muuttamaan tai työstämään.” (H8)

Myös tunne siitä, että tietyssä elämäntilanteessa ole voimavaroja lapsuuden asioiden käsittelemiseen voi pitkittää kokemusten vaikutusta omaan elämään. Suhtautuminen ammattilaisiin voi olla myös kielteinen. Myös lapsuudessa opittu kielteisyys puhua kodin asioista kodin ulkopuolisille ihmisille voi johtaa vielä aikuisuudessa kielteiseen suhtautumiseen ammattilaisia kohtaan.

“-onhan se vieläkin vallitsevaa, että kaikki tällaiset ammattilaiset on niin kuin mörköjä, ne on maalattu möröiksi. Ei meilläkään koskaan sanottu, että ei saa puhua vaan se vaan tiedettiin, että tästä ei puhuta koska siitä puhutti koskaan kotonakaan-” (H9)

Alkoholismien värittämä lapsuus vaikuttaa myös siihen millaiseksi oman elämän haluaa aikuisena rakentaa. Jokaisen haastateltavan kohdalla oman elämän aikuisuudessa halutaan olevan toisenlaista, kuin lapsuudessa. Aikuisena myös omien vanhempien läsnäoloa omassa arjessa voidaan hallita ja yhteydenpitoa heihin rajoittaa, jos vanhempien ei koeta kuuluvan osaksi omaa arkielämää tai jos vanhemmat muistuttavat liikaa lapsuudesta.

“..olen ollut siis 18 niin tuota sen jälkeen mulle tuli sellanen totaali stoppi, että nyt mie enää niin kuin puutu kenenkään muun elämään - - pitkiä aikoja ollut niin kuin äitin kanssa välit poikki tai mitään, mutta isän kanssa, enkä minä senkään kanssa ole niin kuin välejä laittanut poikki poikki, vaan vaihdoin puhelinnumeroa ja näin..” (H9)

Tahto turvallisesta ja tavallisesti elämästä korostui haastateltavien kuvauksessa nykyisestä elämästä.

“-mulla on aika selkee näkemys siitä, että tänä päivänä, kun mä voin itte valita, että mun koti on turvallinen, niin tota on ne tietyt rajat, että mitä mä niin kuin hyväksyn ja mitä en.-” (H1)

Vaikutus vanhemmuuteen

Vanhemman alkoholismi vaikuttaa aina tapaan toimia itse vanhempana. Vaikutus on negatiivinen (7/10) esimerkiksi, jos vanhemman alkoholismi ja sen myötä vääränlainen vanhemman malli johtavat siihen, ettei omaan vanhemmuuteen ole omista vanhemmista roolimalliksi. Tämä voi entisestään heikentää vanhemmuuteen liittyvää itsetuntoa.

“..siinäkin [itsetunnossa] varmasti on heikkoutta varsinkin vanhempana nyt itellä kun on ollut lapset, niin olen huomannut vanhempana siihen liitetty itsetunto on ollut tosi huono..” (H9)

Epäluottamus itsestä kykenevä vanhempana tai pelko tulla samanlaiseksi vanhemmaksi voi johtaa myös siihen, ettei lapsia uskalleta hankkia.

“-mä en ole yksinkertaisesti uskaltanut tehdä lasta, koska mä oon pelännyt sitä mimmonen musta tulis vanhempana siis, että sortuisinko mä samoihin käytösmalleihin, alkaisinko mä kasvattamaan omia lapsiani samalla tavalla, niin kuin voisinko mä olla väkivaltainen. Et se on kyllä vaikuttanut niin kuin siihen, et mulle oo ollut niin vahvaa tarvetta siihen ja sit mulla on ehkä ollut ne tietynlainen pelot, että voisko mulle käydä niin. -” (H1)

Lapsuuden kokemukset voivat vaikuttaa myös positiivisesti aikuisuudessa omaan vanhemmuuteen (4/10). Halu olla erilainen vanhempi voi motivoida tarjoamaan omille lapsille erilaisen lapsuuden, kun on itse saanut. Haastateltavien kohdalla turvallisen ja raittiin ympäristön sekä ilmapiirin luominen oli erityisen tärkeää.

“Aa tota on se varmasti vaikuttanut, et on niin kuin se turvallinen vanhempi on ollut ihan se ykkös juttu niin kuin lapsille. Tietenkin tosi erilainen, ettei oo halunnut mitään sellaisia kokemuksia mitä itellä on ollut lapsuudessa omille lapsille, että olen yrittänyt olla hyvin erilainen, kun kumpikaan vanhemmistani-” (H4)

Oman vanhemman runsas alkoholinkäyttö vaikuttaa omassa vanhemmuudessa aina myös alkoholikasvatukseen omille lapsille. Lapsuudessa kohdattu runsas alkoholinkäyttö ja pelko alkoholismiin periytymisestä voi aikaansaada oman varovaisen alkoholisuhteen välittämisen myös omille lapsille. Toisaalta lapsille voidaan haluta välittää avointa tapaa käyttää ja puhua alkoholista erityisesti, jos kotona alkoholista ja alkoholismista puhuminen ei ole ollut sallittua. Avoimen alkoholikasvatuksen kannalta vanhemman olisi hyvä myös uskaltaa käyttää kohtuullisesti alkoholia lasten seurassa ja siten opettaa tapaa nauttia alkoholia esimerkiksi ruuan yhteydessä.

“Oon miettinyt [millaista kuvaa välittää alkoholista lapsilleen] ja oon myöskin jo antanut eli niin kuin koen, että mulla on normaali suhtautuminen alkoholiin, sillä tavalla, että niin kuin ihan varmasti tiedän, että todennäköisesti tulevat kokeilemaan alkoholia alaikäisinä ja se ei oo ongelma siis, että kotiin saa aina tulla ja näin mutta olen myös puhunut jo näiden pienten kanssa aattelee, et toinen on tai pienin on kolmen vanha niin heidän kanssaan on puhuttu alkoholismista ja alkoholin käytöstä-” (H5)

Suhtautuminen lapsuuden kokemusten vaikutuksiin

Valmiuteen käsitellä lapsuuden kokemuksia ja selviytyä niistä vaikuttaa suuresti oma kokemus siitä onko vanhemman alkoholismi vaikuttanut itseensä ainoastaan negatiivisella tavalla vai pystyykö negatiivisten vaikutusten lisäksi tunnistamaan positiivisia vaikutuksia. Osa haastateltavista (3/10) ei kokenut vanhemman alkoholismia vaikuttaneen itseensä positiivisesti edes välillisesti. Heidän kohdallaan vanhemman alkoholismi vaikutti jokapäiväiseen elämään juomisen ollessa edelleen osa vanhemman elämää. Heidän kohdallaan asioiden käsittelemiseen ei ollut vielä ollut riittävästi henkilökohtaisia resursseja tai vanhemman juominen on vaikuttanut niin laajasti myös omaan käyttäytymiseen tai ajatteluun, ettei positiivisia vaikutuksia voi havaita.

“En siis, en voi. En nää mitään hyvää siinä, ei tuu mieleen mitään semmoista, että onneksi äiti oli kännissä tai se oli semmoinen, jos äiti ois ollut joku hassunhauska tyyppi

kun se oli humalassa, niin vois olla eri tavalla, mutta hän ei ollut mikään hassunhauskatyyppi, et en kyl voi sanoo, et siitä ois mitään positiivista mielessä.” (H6)

“Tää oli tosi mielenkiintoinen tota [kysymys positiivisista vaikutuksista], mä sanosin, että ei. Mä yritin miettiä, mutta tota mä sanon, että ei ole mitään” (H8)

Suurin osa haastateltavista (7/10) tunnisti lapsuuden kokemuksilla olevan myös positiivisia vaikutuksia itseensä tai omaan elämään. Kokemusten voitiin ajatella antaneen itselle muun muassa voimavaroja, arvostusta tavalliseen elämään sekä hyödyllisiä luonteenpiirteitä kuten empatiakykyä sekä auttamisenhalua. Kokemusten koettiin usein myös lähentävän sisarusuhteita ja laajemminkin muita ihmissuhteita, jos omasta taustasta oli kyetty avautumaan läheisille.

“-onhan siitä seurannut kyllä paljon hyvää myöskin, että mie en usko, että vaikkapa ihmissuhteet olisi niin syvällisiä, läheisiä mitä ne olisi ilman tätä taustaa ja sitten kun mä olen kuitenkin pystynyt, musta tuntuu, että mä olen kuitenkin pystynyt auttamaan muita ihmisiä paljon-” (H2)

“On tottakai [vaikuttanut positiivisesti], koska mä tiedän mikä on oikein ja mikä väärin ja mä osaan erottaa ne toisistaan ja mun näkemys elämästä on varmasti tietyllä tavalla rikkaampi kun sellaisella ihmisellä, joka on elämän hirveen turvattua elämää, et mä ymmärrän niin kuin elämän nyansseja. Mä ymmärrän, että sen paikallisen, sen joka päivä tossa saman kaupan nurkalla dokaavan, se on ihminen, jolla on historia ja tota noin niin sitä pitää arvostaa ja kunnioittaa - - vaikka ne asiat on ollut pahoja mitä mulle on tapahtunut niin mä oon saanut niistä toisaalta hirveesti voimavaroja myöskin, et asioissa on aina kaksi puolta..” (H7)

Myös aiempien tutkimuksien mukaan vanhemman alkoholismista voidaan kokea seuranneen positiivisia seurauksia. Lapsuuden alkoholismi kokemukset voivat vaikeuttaa aikuisuuden elämää, mutta mahdollisesti myös antaa ominaisuuksia, joista on elämässä hyötyä. Jo aiemmin positiivisina vaikutuksina on havaittu olevan rehellisyys sekä hyvän itsetunnon (Baker & Stephenson, 1995). Myös aiemmin on tutkittu lapsuuden kokemusten johtavan aikuisuudessa läheisiin ihmissuhteisiin (Itäpuisto, 2001, s. 77–78).

6.2 Kaisan tarina – vanhemman alkoholismista seuranneiden negatiivisten vaikutusten korostuminen

Kaisan lapsuudessa isän alkoholismi oli osana Kaisan elämää. Noin 10-vuotiaana Kaisa muistaa havahtuneensa isänsä juomiseen. Tätä ennenkin Kaisa muistaa isänsä olleen aina humalassa erilaissa naapuriyhteisön juhlissa ja kokoontumisissa. Isän juominen oli pitkään viikonloppupainotteista, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana juominen on lisääntynyt. Kaisa arvioi isänsä alkoholismin olevan nyt pahimmassa vaiheessa ja alkoholin pyörittävän hänen elämäänsä. Kaisa kokee pyrkimyksen ehkäistä konflikteja ja riitoja olleen iso osa hänen lapsuuttaan. Hän kokee myös olleensa omien sanojensa mukaan lähes kolmaspyörä vanhempiansa parisuhteessa. Kaisa kuvaa ottaneensa lapsena isän juomisen vakiinnuttua tehtäväkseen isän pelastamisen juomiselta ja sen myötä pyrkimyksen miellyttää isää.

“..aloin niin kuin niin sanotusti hoitaa tai pelastaa mun isää heti kun se meni tähän tai se vakiintui se juominen, että tota ja sit se on ollut sitä tota koko ajan eteenpäin sitä, että oon yrittänyt ymmärtää miksi juo ja yrittänyt luoda sen kaiken ympäristön ja niin kuin ne tilanteet sellaisiksi, että se ei ainakaan lisää sitä juomista..”

Kaisan mukaan heidän perheensä oli lapsuudessa hyvin suljettu, eikä kodin asioista saanut puhua kenellekään. Perheen ongelmista ei puhuttu myöskään kotona perheen kesken. Puhumattomuuden vuoksi Kaisa ei myöskään lapsena kaivannut kenenkään kodin ulkopuolisen aikuisen puuttumista tilanteeseen.

Kaisa kokee, että kotona heillä on ollut räjähdysherkkä tunnelma, koska hänen isänsä hermostui todella nopeasti. Yläkouluikäisenä Kaisa alkoi pelkäämään isäänsä hänen ollessa humalassa. Kaisa pyrki pitämään tilanteen kotona tasaisena ja olemaan vaivaamatta isäänsä. Miellyttääkseen vanhempiaan Kaisa otti tavakseen siivota kotona paljon jo alakouluikäisenä. Lisäksi Kaisa vietti illat ja yöt isänsä seurana isänsä juodessa. Kaisa kokee isänsä juomisen ohella isän käyttäytymisen olleen ja olevan vahingoittavaa.

“..mä oon aika traumatisoitunut, en pelkästään siitä alkoholinkäytöstä ja mitä siinä on ollut vaan myös siitä hänen temperamentista.”

Kaisa kuvailee itsetuntonsa olleen lapsena heikko, mutta kokee isänsä miellyttämisen tietyllä tavalla parantaneen hänen itsetuntoaan, koska hän on kokenut tekevänsä oikein pyrkiessään olemaan isälleen mieliksi. Kaisa kokee, että iso osa hänen minäkuvassaan lapsena rakentui

huolehtijan ja isän kannattelijan roolille, jonka hän kotona omaksui. Lisäksi Kaisa kokee, että hänen on täytynyt olla rohkea tahtomattaan.

Kaisa ei koe myöskään, että lapsuudessa perheessä olisi opetettu tunnetaitoja tai sallittu kaikkien tunteiden näyttämistä. Kaisa patosikin omia tunteitaan ja hänellä tuli sijaistoimintoina erilaisia paikko-oireita sekä suorittamista. Kaisa sairastui myös syömishäiriöön ja kärsi mielenterveysongelmista, joihin hän uskoo isän juomisen olleen merkittävä tekijä.

Ihmissuhteensa isäänsä Kaisa kuvaa olleen kaverillinen aidon lapsi-vanhempisuhteen sijaan. Kaisan mukaan suhteessa ei ole ollut mitään totuudellista omien tunteiden tukahduttamisen vuoksi. Lapsuuden Kaisa kokee hänellä ja hänen sisaruksellaan olleen hyvin erilainen, sillä Kaisa kokee, että häneltä on vaadittu lapsena paljon enemmän ja lisäksi miellyttäjän rooli on johtanut siihen, ettei Kaisa ole pyrkinyt pistämään vanhemmilleen vastaan. Kaisa kokee isänsä juomisen vaikuttaneen myös hänen kaverisuhteisiinsa. Kaisa koki isän juomisen kavereiden läsnä ollessa hävettävänä. Miellyttäminen on ollut läsnä myös kaverisuhteissa ja siten Kaisan on ollut vaikea päästää ihmisiä lähelle ja olla oma itsensä muiden seurassa.

“..mulla on ollut kaverien pitäminen tietyllä tavalla tosi vaikeeta - - mä niin kuin ihan vasta nyt vasta tajunnut sen, kuinka mä en edelleenkään osaa olla muitten ihmisten kanssa oma itseni. Mä edelleen oon vaan sellasessa, en ihan täysin miellyttämässä, mutta en kuitenkaan totuudellinen, että se on varmaan vaikuttanut moniin kaverisuhteisiin mitkä on kariutunut, koska mä en pystynyt sitten päästää niin lähelle toista ihmistä.”

Isän juominen vaikutti myös Kaisan koulunkäyntiin, sillä kotiin menevien voimavarojen vuoksi Kaisa ei jaksanut enää alakoulun lopussa tehdä kunnolla kotitehtäviä ja yläkoulussa Kaisa lopetti täysin kotitehtävien teon ja muun panostuksen koulunkäyntiin. Vaadittavien voimavarojen lisäksi Kaisa kokee, että häneltä puuttui koulun vaatimat elämönhallintataidot.

Nykyisin Kaisa kokee, että läpi elämän hänen identiteettinsä on ollut epäselvä ja olevansa itsensä kanssa jollain tavalla hukassa edelleen. Kaisa ei koe saaneensa lapsuudessa kotoa tukea identiteetin kehittymiseen. Oman identiteetin sijaan Kaisa kokee liittäneensä itsensä täysin vanhempiinsa ja pyrkineensä miellyttämään heitä ja mukautunut olemaan toisten ihmisten odotusten mukainen. Myös itsetuntonsa Kaisa kokee olevansa nykyisin todella huono ja yhteydessä lapsuuden kokemuksiin kuten isän tapaan puhua epäkunnioittavasti Kaisalle ollessaan humalassa. Kaisa kuvailee aikuisuuden perusmielialansa olevan matala sekä lapsuuden kokemusten että isän nykyisen käyttäytymisen vuoksi.

“Se [mieliala] on aika matala ja niin kuin yhdistän sen siihen lapsuuteen, mutta myös siihen mun isän tän hetkiseen käyttäytymiseen ..”

Kaisa kokee myös aikuisuuden käyttäytymisensä ja toiminansa olevan sidoksissa isän juomiseen, eikä halusta huolimatta ole vielä pystynyt muuttamaan sitä. Kaisa kokee elämän alkoholiperheessä muodostaneen hänelle haitallisia käyttäytymis- ja toimintamalleja. Kaisa ei esimerkiksi koe omaavansa minkäänlaista paineensietokykyä. Kokemukset vääränlaisesta alkoholinkäytöstä ovat johtaneet myös siihen, ettei Kaisa käytä alkoholia yhtään. Vanhemman alkoholismi on vaikuttanut omiin ajatuksiin itsestä kykenevänä vanhempana. Kaisalla ei ole omia lapsia ja hän pelkääkin, että tekisi omien lastensa kanssa samoja virheitä, kun hänen vanhempansa ovat tehneet.

“..mua pelottas, että mä toistaisin samoja virheitä mitä mun vanhemmat on tehnyt tai jotenkin muuten niin kuin olisin huono äiti tai jotakin, et kyl sit tosi semmoinen voimakas tulee sieltä lapsuudesta..”

Kaisa ei käy paikoissa, joissa nautitaan alkoholia, oman juomattomuutensa vuoksi ja sen, ettei hän voi sietää humalaisten ihmisten käyttäytymistä. Tämän seurauksena verkostoituminen opiskelujen aikana jäi suurelta osin puuttumaan, koska Kaisa kokee alkoholia sisältävät tilanteet ahdistavina. Toinen suuri ihmissuhteisiin vaikuttavatekijä on luottamuspula. Kaisa kokee myös antavansa itsestä sulkeutuneen kuvan muille, eikä ole koskaan seurustellut osaltaan tämän seurauksena. Kaisan kokema luottamuspula kohdistuu erityisesti miehiin. Oman kielteisen suhtautumisen lisäksi Kaisa kokee myös kaikkien miesten suhtautuvan häneen kielteisesti.

“..mä en sit luota ollenkaan miehiin en yhteen ainoaaseen ja musta tuntuu, että kaikki miehet vihaa mua ja mä vihaan niitä varmuuden vuoksi, et se on semmoinen tyhmä, mutta mä koen, että se on täysin värittänyt sen se mun isän alkoholismi ja se meidän niin kuin vääränlainen suhde, et kun mä en ole saanut olla lapsi, vaan mun on pitänyt olla jotakin muuta joku holhooja tai jotakin niin, et vaikka mä järjellä tiedän, että kaikki miehet ei ole alkoholisteja ja kaikki miehet ei ole narsisteja, mutta ei mulla nyt ihan hirveesti muista kokemusta, et se varmasti laittaa paljon sellaisia rajoja mulle itelleni.”

Kaisalla on ollut myös aikuisuudessa haastava suhde isäänsä. Kaisan haastatteluhetkellä on kulunut vähän aikaa siitä, kun Kaisa teki intervention isäänsä. Jo muutaman vuoden ajan Kaisa on ottanut isästään parin kuukauden taukoja. Kaisa kokee intervention teon jo nyt vaikuttaneen positiivisesti hänen oloonsa. Kaisa kokee isästä erossa olon kuitenkin vaikeana, koska Kaisa

kokee isänsä olevan hyvä manipuloimaan häntä ja itse palaavansa helposti tuttuun rooliinsa isän tottelijana ja miellyttäjänä. Aikuisuudessakin Kaisa kokee pelkäävänsä isäänsä, riippumatta siitä onko isä humalassa vai ei.

“..mä koen, että hän [isä] on niin kuin enemmän tai vähemmän hallinnut mun elämää tähän asti ja yritän nyt, että mä saisin vähän enemmän itelle sitä elämönhallintaa ja sillä, että mä suljen hänet pois, että mä saisin niin kuin semmoista mielenrauhaa..”

Isän alkoholismi on vaikuttanut myös aikuisuudessa Kaisan suhteeseen äitiinsä ja sisarukseensa. Kaisa on kyseenalaistanut äitinsä päätöstä pysyä lastensa kanssa samassa taloudessa kuin isä ja ollut tämän myötä äidille aikuisuudessa vihainen. Toisaalta Kaisa kokee äitinsäkin olevan uhri kodin tilanteessa. Kaisa kokee pyrkivänsä miellyttämään myös veljeään eikä pidä heidän suhdettaan tunnetasolla aitona.

Kaisa ei koe vanhemman alkoholismin vaikuttaneen millään tavoin suoraan tai epäsuorasti positiivisesti hänen elämäänsä. Kaisa mainitsee ainoastaan kyvyn lukea muita ihmisiä mahdolliseksi välillisesti muodostuneeksi hyödyksi.

Kaisa: “Tää oli tosi mielenkiintoinen tota [kysymys positiivisista vaikutuksista], mä sanosin, että ei. Mä yritin miettiä, mutta tota mä sanon että ei ole mitään - - jos nyt ainoa asia niin mä ainakin luulen, että mä osaan lukee tietynlaisia ihmisiä aika hyvin, vaikka moni ihminen ajattelee näin ja sit ei välttämättä osaa ollenkaan, että se on nyt ehkä ainoa semmoinen..”

6.3 Miran tarina – vanhemman alkoholismista seuranneiden positiivisten vaikutusten korostuminen

Miran lapsuuteen kuului sekä äiti että isä, jotka kärsivät alkoholismista. Mira huostaanotettiin jo pienenä lapsena, jonka jälkeen Mira vietti aikaa vanhempiensa kanssa sovitusti. Miran mukaan vanhempien juominen oli viikoittaista ja vaikutti jokapäiväiseen elämään. Erityisesti äidin juominen tuntui Mirasta pahalta.

“Joo, että mä sanosin, että nimenomaan se äidin juominen, oli ehkä pahempaa ja sitten se näky siinä äidin persoonassa ihan eri tavalla, et mun isä oli, isä kyllä joi, mutta oli selkeesti semmoinen huolehtivaisempi ja ehkä yritti ehkä sitten paremmin verrattuna mun äitiin.”

Mira muistaa noin 8-vuoden iässä hävenneensä vanhempiensa juomista. Hän kokee, ettei hänen minäkuvansa päässyt lapsena kehittymään normaalisti vaan hän pyrki olemaan jotain muuta kuin mitä oikeasti oli. Mira kokee pyrkineensä pärjäämään kodin tilanteessa ja kuvaa olleensa masentunut lapsi. Apaattisuus on näkynyt Miran mielialassa, eikä hän ole halunnut lähteä esimerkiksi äitinsä kanssa ulkoilemaan. Suhde äitiin on ollut huonompi kuin isään ja Mira kokee, että hänen isänsä on välittänyt hänestä. Mira kokee, ettei hänellä muodostunut äiti-lapsisuhdetta vaan suhde äitiin on ollut etäinen. Mira pyrki myös huolehtimaan äidistään julkisissa paikoissa ja koki niissä helposti häpeää.

“..mä muistan, et mä oon saattanut sanoa mun äidille, että hei nyt pitää olla rauhassa ja oon ollut ehkä tavallaan, mun käytös ei oo ollut sellaista ehkä mitä sen ikäisten käytös on, et se on kyl aika monel tapaa kyl vaikuttanut.”

Mira ei kertonut lapsena kavereilleen vanhempiensa alkoholismista häpeän vuoksi. Joskus asiasta kertoessaan hän koki sen aiheuttavan vaivautuneisuutta kavereiden välillä. Myös ihmissuhteen omaan sisarukseen Mira koki etäiseksi, osaltaan siitä syystä, että sisaruksella on ollut suuren ikäeron vuoksi erilainen kokemus vanhempien alkoholismista.

Mira koki lapsena turvattomuutta ja fyysistä väkivaltaa ennen huostaanottoa. Turvattomuuden myötä Mira oppi tarkkailemaan vanhempiensa käytöstä ja olemaan varpaillaan. Kotona vierailu huostaanoton jälkeen ei ollutkaan Mirasta mukavaa, jos vanhemmat olivat nauttineet alkoholia. Koulussa Mira sen sijaan viihtyi, koska siellä hän koki saavansa olla oma itsensä. Koulusta muodostuikin Miralle turvapaikka.

Aikuisuuden elämäänsä Mira kokee lapsuuden kokemusten vaikuttaneen pääosin positiivisesti. Hän kokee kokemusten vaikuttaneen positiivisella tavalla hänen itsetuntoonsa sekä minäkuvaansa. Mira uskoo, ettei hänen identiteettinsä välttämättä olisi kehittynyt niin hyväksi kuin mitä se nyt on ilman vanhempien alkoholismia ja siitä seuranneita kokemuksia. Mielialassaan Mira kokee alakuloisuutta esimerkiksi juhlapäivinä, sillä ne eivät ole olleet lapsuudessa iloisia juhlapäiviä. Miran elämänasenne on kuitenkin positiivinen ja hän kokee kokemuksiansa antaneen hänelle itselleen voimavaroja vaikeisiin tilanteisiin.

“No ehkä tärkeä asia mitä mä oon huomannut on se, että jotenkin mun kohalla se on vaan loppujen lopuksi ollut positiivisempi asia kuin negatiivinen. Mä huomaan et monet, joilla voi olla samanlainen tilanne, kun mulla niin sitten ei oo ehkä yhtä positiivisia tai ei oo ehkä kykyä selviytyä jostain kriiseistä esimerkiksi, et mulla on tosi hyvä kyky selviytyä niistä.”

Vanhempiensa mielialan ja käytöksen tarkkailun myötä Mira kokee tulkitsevansa nykyisin hyvin muiden ihmisten tunteita. Toisten tunteet saattavat myös tarttua helposti häneen. Mira kokee, että hänen on vaikea päästää ihmisiä lähelleen. Erityisesti suhde naisiin oman äidin juomisen seurauksena on vaikea. Mira kokee vaikean suhteen naisiin johtuvan lapsuuden hylkäämiskokemuksista.

“..sillä on ollut vaikutus siihen, miten mä suhtaudun naisiin versus miehiin, et mun on jotenkin, jos mul tulee ikäviä tilanteita naisten kanssa, mun on vaikeempi ehkä päästä niistä yli kun miesten kanssa, vaikka just työelämässä..”

Mira käyttää itse vain vähän alkoholia, ja kokee tiettyjen alkoholijuomien hajun aikaansaavan kehossaan epämiellyttävän tunteen. Hänen suhtautumisensa alkoholia kohtaan on ollut aina samanlainen, eikä hänellä ole ollut alkoholin riskikäyttöä. Riski omasta alkoholisoitumisesta vanhempien alkoholismien seurauksena ahdistaa Miraa jonkin verran omasta vähäisestä juomisesta huolimatta.

Mira kokee lapsuuden kokemusten vaikuttavan suuresti hänen aikuiselämänsä ihmissuhteisiin. Mira kokee ahdistavana humalahakuisen juomisen ja sen myötä ei ole paljon tekemisissä alkoholia runsaasti käyttävien kavereidensa kanssa. Myös parisuhteessa puolison päihtyneenä olo ja sen myötä käyttäytymisen muuttuminen on Mirasta ahdistavaa, vaikka puolisollla ei ole ongelmaa alkoholinkäytön kanssa. Mira kokee, ettei hänellä ole myöskään juurikaan välejä sisarukseensa. Tähän on vaikuttanut erilainen lapsuus sekä asioiden näkeminen eri tavalla erilaisen lapsuuden vuoksi.

Miran kummatkin vanhemmat ovat jo kuolleet. Vanhempien kuoleman jälkeen hän on käynyt paljon asioita läpi ja joutunut miettimään anteeksiantoa vanhemmilleen.

“..on joutunut miettiä sitä anteeksiantamista ja kaikkee tällöisiä asioita, mikä on ollut vähän niin kuin iso kriisikin, mutta mä sanosin, että ehkä nykyään on paljon helpompi ymmärtää ja jotenkin itsekin ymmärtää, et mä en pysty vaikuttaa siihen, miten he elää, et mul on ollut vähän niin kuin sellainen taakka, kun ei pysty auttaa ja näkee vierestä kun toinen on niin kuin kuolemassa tyylisiin, mutta että nykyään mun on helpompi suhtautua siihen ja koen että jotenkin on vähän semmoinen anteeksiantavaisempi ja ymmärtää paremmin kyllä.”

Miralla on omia lapsia ja hän kokee oman lapsuuden vaikuttaneen myös hänen omaan vanhemmuuteensa. Mira kokee, ettei hänellä ole ollut roolimallia vanhemmuuteen ja sen myötä itsetuntoa nostattavana sen, että hän kokee olevansa hyvä vanhempi ja tietävänsä miten toimia.

“..mulla ei oo sellaista niin kuin roolimallia, et miten tässä toimitaan, mut mä osaan toimia oikein ja se on niin kuin tosi, mulle tulee siitä, se ehkä vahvistaa vielä sellaista mun itsetuntoa ja kaikkee siihen liittyvää, et mä huomaan, et mä pystyn ollakin hyvä äiti..”

6.4 Sofian tarina – vanhemman alkoholismista seuranneiden negatiivisten ja positiivisten vaikutusten tunnistaminen

Sofian lapsuudessa hänen isäpuolensa, jota hän kutsui isäkseen, kärsi alkoholismista. Tässä tarinassa kutsumme häntä myös isäksi, kuten Sofia teki. Sofian isä tuli hänen elämäänsä hänen ollessa parivuotias. Alakouluiän lopussa Sofia muutti muun perheen kanssa erilleen isästä. Isän alkoholin runsaskäyttö oli siis Sofian elämässä läsnä noin kymmenen vuoden ajan. Myös Sofian äiti käytti jonkin verran alkoholia, mutta ei ongelmaksi asti. Sofialla on kuitenkin joitakin muistikuvia lapsuudesta, jossa äidin kiusallinen käyttäytyminen johtuu alkoholista. Sofia kokee isänsä juomisen olleen runsasta ja vaikuttaneen suuresti häneen läpi elämän.

“..et jos ajatellaan, että muut ihmiset on selvinpäin x aikaa ja juhlii jonkin verran niin meillä oltiin humalassa hieman koko ajan ja sitten juhlittiin tosi rajusti. - - Juominen on vaikuttanut meidän elämässä ihan kaikkeen..”

Isän alkoholismi näkyi perheessä sekä fyysisenä että henkisenä väkivaltana, joka kohdistui Sofiaan ja hänen äitiinsä. Sofia puolusti aina lapsena äitiään väkivallalta ja osaltaan siksi väkivallalta usein kohdistui häneenkin. Väkivallan lisäksi väkivallan uhka, pelkääminen ja riitely värjivät elämää. Kotona hän koki, että hänen täytyi olla varpaillaan ja tarkkailla isänsä mielialaa ja sitä, miten kodin ilmapiiri kehittyy. Sofia jännitti ja ennakoi etukäteen esimerkiksi viikonloppuja ja sitä, miten hänen tulisi käyttäytyä konfliktien ja juomisen estämiseksi. Sofian mukaan kodin ilmapiiri oli usein painostava. Sofia viettikin lapsena paljon aikaa isovanhemmillaan tai kavereiden kanssa ja kokee sen olleen pelastava tekijä.

“..siellä on sellainen yleinen ilmapiiri sellainen varpaillaan oleminen, että ei saa pitää meteliä, ei saa nauraa liikaa, koska isäpuoli hermostuu. Missään nimessä ei saanut itkeä, tunteiden näyttäminen oli vähän sellaista, isäpuoli hermostu niin kuin kaikesta..”

Sofia koki isänsä juomisesta häpeää. Perheessä ei myöskään saanut puhua juomisesta. Sofia kuvailee myös tilanteen olleen yhteiskunnallisesti täysin erilainen hänen lapsuudessaan kuin nykyisin eikä juomiseen puututtu yhteiskunnan tahoilta. Sofia myös oppi siten sen, ettei kodin asioista saanut puhua muille. Sofian Isäpuoli myös vältti olemasta kotona humalassa, jos kotona oli joitakin kodin ulkopuolisia ihmisiä. Sofialla oli myös ajatus ja tunne siitä, ettei kenenkään muun kotona ollut samanlaista.

“..se ajatus siitä, että on ainoa, jonka kotona on sellaista, et ei voinut ajatella, että jonkun muun kotona ois samanlaista..”

Toisaalta Sofia vertasi perheensä tilannetta ja kotioloja joihinkin muihin perheisiin ja koki sen myötä tilanteen olevan ihan hyvä.

“..sit oli aina se joku muu perhe. Mä muistan, että oli aina se joku muu perhe, jolla meni vielä huonommin, joku muu perhe missä ryypättiin vielä enemmän niin tavallaan sitten sitä meidän kodin tilannetta aina verrattiin siihen mitä muilla on, että muilla on vielä pahemmin ja huonommin, että ei se meidän perheen ryyppääminen ole sitä pahinta mahdollista laatua..”

Sofia koki lapsena häpeän lisäksi huonommuuden tunnetta itsestään ja perheestään. Sofia kuvaa itsetuntonsa olleen todella huono. Omassa minäkuvassa oleva huonommuuden ja vääränlaisuuden tunne johtivat siihen, että Sofia koki ansaitsevansa väkivallan. Erään kerran kaverin nähdessä väkivallan kohdistuvan Sofiaan, piti hän asiassa pahempana väkivallan sijaan sitä, että kaveri joutui näkemään tilanteen.

“..on ollut sellainen tilanne, jossa väkivalta on kohdistettu muhun silleen, että yksi kaveri näki sen ja se oli just kaikista kamalinta, että hän oli tällainen niin sanotusti paremman perheen tyttö, että se hän sitä, et kuinka hirveätä meidän elämä on ja hän joutu sit näkemään sen. Mua ei, se on jotenkin absurdia, mua ei haitannut, että muhun kohdistetaan väkivaltaa vaan mua haittas se, että mun kaveri näki sen, et se tietää minkälaista meillä kotona on..”

Sofia kuvaakin tottuneensa ja turtuneensa väkivaltaan.

“..kivun merkitys muuttuu aivan totaalisesti siinä vaiheessa, kun se väkivalta on jatkuvaa, että sitä saa jotenkin sen fyysisen kivun ulkopuolelle ja just se arvottomuuden tunne ja jotenkin se semmoinen, et mä olen ansainnut sen..”

Sofia kokee isänsä suhtautuneen myös Sofiaan ja hänen pikkusisarukseensa eri tavoin, koska pikkusisarutus oli isän biologinen lapsi toisin kuin Sofia. Sofian koki hänen sisaruksellaan olevan perheessä lapsen rooli ja itsellään suojelijan ja aikuisen rooli. Kaikesta huolimatta Sofia piti isäänsä hyvänä tyyppinä, silloin kun isä ei ollut humalassa. Tällöinkin häpeä isästä erilaisissa julkisissa paikoissa oli vahvasti läsnä. Vanhempien eron jälkeen teini-iässä Sofian suhtautuminen muuttui kuitenkin hyvin kielteiseksi isäänsä kohtaan. Sofian ei pitänyt enää pelätä isäänsä, joten nyt hän koki raivoa ja vihaa isää kohtaan. Aikuisena hän kuitenkin tunnistaa isänsä yrityksen olla vanhempi myös Sofialle.

“..mun teini-iän asenne on ollut häneen niin kuin ihan hirvittävä ja kaikki se inho ja raivo häntä kohtaan pääsi valloilleen, mutta tota noin silloin lapsena, kun mä olen häntä isäksi kutsunut, niin on siihen joku syy ollut, että kyllä siellä osittain on ollut sellaista, jonkinlaista epätoivosta yritystä olla vanhempi..”

Sofia pyrki lapsena pitämään huolta pikkusisaruksestaan esimerkiksi pyytämällä asunnossa isän kanssa juovia ihmisiä rauhoittumaan, jotta sisarus saisi nukuttua. Sofia oli hyvin suojeleva pikkusisarustaan kohtaan. Huolehtijan rooli näkyi myös siinä, kuinka Sofia lohdutti äitiään, jos isä oli ollut väkivaltainen äitiä kohtaan. Sofialla oli lapsena hyvät välit äitiinsä. Sofia kuitenkin pyrki suojelemaan lapsena äitiään omilta huoliltaan, koska koki äitinsä jo joutuvan kestäämään niin paljon.

Sofia kokee nyt aikuisena, että jotkin hänen lapsuuden kaverinsa vanhemmat pyrkivät suojelemaan Sofiaa ja Sofia viettikin paljon aikaa heidän luonaan. Perheensä erilaisuuden vuoksi Sofian oli vaikea ystäväystyä kunnolla kuvailemiensa “parempien perheiden” lapsien kanssa, koska lopulta esille tuli heidän perheensä erilaisuus verrattuna muiden perheiden lapsiin.

“..siellä oli tiettyjä lapsia, joiden kanssa sitten tuli sit semmoinen selkeesti sellainen ero, et meidän perhe oli jotenkin erilainen ja huonompi ja sit sitä käytettiin niin kuin mua vastaan..”

Myös Sofia kuvaa olleensa koulussa väsynyt, mutta toisaalta kokeneensa koulun turvapaikkana. Joitakin kertoja Sofia kertoo, ettei ole pystynyt menemään kouluun, koska hänessä on ollut väkivallanmerkkejä.

Sofia kuvaa teinivuosiensa olleen hyvin vaikeat. Samaan aikaan perhe muutti pois isän luota. Sofia kokee, että hänellä oli identiteetikriisi ja uuden identiteetin rakentamisenvaihe. Sofia

kokee rakentaneensa itselleen valheellisen minäkuvan, piilottaakseen sen, kuinka huono hän koki olevansa. Muuton jälkeen kotona oli myös turvallista, mikä sai Sofian käytöksessä aikaan jonkinlaista kapinointia. Teini-iässä Sofia aloitti myös itse humalahakuisen alkoholinkäytön. Kaveripiiri ja seurustelukumppanit koostuivat Sofialla pääosin muiden alkoholistiperheiden lapsista.

“..sellainen, että kyllä koira koiran tunteen, aina pääty niin kun niitten risojen ihmisten kanssa tekemisiin..”

Teini-iässä Sofialla oli myös tarve olla koko ajan parisuhteessa ja saada hyväksyntää vastakkaiselta sukupuolelta. Parikymppisenä Sofia myös meni naimisiin runsaasti alkoholia käyttävän miehen kanssa. Humalahakuinen juominen jatkui myös täysi-ikänsä saavuttamisen jälkeen. Nykyiseen kumppaniin tutustuttuaan Sofian oma juominen väheni, kunnes omien lasten saannin jälkeen Sofia halusi, etteivät hänen lapsensa näkisi vanhempiaan humalassa ja siten juominen on ollut lasten saannin jälkeen hyvin vähäistä. Sofia ei hankkinutkaan lapsia aiemman aviomiehensä kanssa, koska ei halunnut lapsilleen alkoholisti-isää.

Sofia kuvaa lapsuuden kokemusten vaikuttaneen myös hänen elämäänsä aikuisuudessa. Sofia kuvaa, ettei hän täysin osaa määrittää omaa identiteettiä vielä aikuisenakaan omien lähtökohtiensa vuoksi. Sofia on käynyt vertaistukiryhmissä yli kymmenen vuoden ajan ja pyrkinyt sen avulla muodostamaan muun muassa omaa identiteettiään. Sen lisäksi hän on käynyt eripituisia terapiajaksoja. Epäselvän identiteetin kehittymiseen on vaikuttanut muun muassa ristiriitainen palaute isän ja äidin sekä isävanhempien johdosta. Sofia suhtautuu kuitenkin positiivisesti oman identiteetin ja minäkuvan etsimisprosessiin, vaikka pitää sitä samalla myös hyvin raskaana prosessina.

“..ehkä se minäkuva kehittyy niin kuin edelleenkin et tää on vähän niin kuin sellaista arkeologista kaivamista, että mä yritän kaivaa koko ajan itsestäni sitä todellista minää, et kuka mä oon - - tää on mun mielestä hieno prosessi ja mä oon hirveen onnellinen, että mä oon tällä tiellä, että mä yritän tehdä asioita, koska mä tiedän, että mun lähtökohdista olevat ihmiset eivät välttämättä koskaan nää, että ne asiat voi olla toisin..”

Sosiaalisissa tilanteissa Sofia voi edelleen kokea huonommuutta omasta perheestään ja taustastaan. Sofia kuvaa tämänkaltaisia tunteita kaikuina lapsuudesta ja niiden palaavan mieleen stressireaktiona silloin kun elämässä tulee vastaan vaikeita elämäntilanteita. Näissä

tilanteissa tunne ja tieto eivät kohtaa, koska Sofia kuitenkin ymmärtää sen, ettei tunne ole perusteltu. Lapsuuden kokemukset vaikuttavat siten Sofian mielialaan vielä aikuisenakin. Lisäksi Sofia kokee, että hänellä on suuri kontrollintarve koskien omaa elämää ja hän kokee horjuttavana sen, jos ei pysty kontrolloimaan asioita. Sofia kuvaa olevansa työriippuvainen ja kokee työn olleen paikka, johon pääsee paha oloa pakoon.

“...mä oon ite työnarkomaani, et tavallaan niin kuin on joku sellainen juttu mihin pääsee pakoon sit kun on huono olla. Mulla se on ollut työ niin tota vois ajatella, että se on vähemmän paha [verrattuna päihdeongelmaan]..”

Vanhempiensa väkivaltaisen parisuhteen vuoksi Sofialla on ollut nollatoleranssi väkivaltaa kohtaan parisuhteissa. Sen sijaan hän itse on ollut hyvin aggressiivinen ja toteuttaneensa siis itse kotoa opittua äänekkästä tapaa riidellä. Sofia on ollut myös aikuisuudessa taipuvainen miellyttämään miehiä suhteissaan. Sofialle onkin kehittynyt hyvä huomiointikyky ja tarve seurata ihmisten tunnetiloja. Tähän liittyy myös miellyttämistarve ja pyrkimys omalla toiminnallaan kontrolloida tilannetta.

Sofia ei myöskään viihdy humalaisten ihmisten seurassa ja kokee kehonsa menevän puolustautumistilaan kuunnellessaan esimerkiksi päihtyneiden ihmisten meluamista. Sofia kokee, että hänen halunsa olla avoin asioista, toisin kuin hänen lapsuudenperheessään on oltu, on johtanut siihen, etteivät kaikki ole yhtä suvaitsevaisia Sofian tavalle puhua asioistaan avoimesti. Siten Sofia myös itse hakeutuu tietynlaisten ihmisten seuraan arvostaen ihmisiä heidän tekojensa kautta saavutusten sijaan. Aikuisuudessakin Sofialla on paljon samankaltaisista taustoista tulevia henkilöitä ystävinään. Sofialle on tärkeää, ettei menneisyys määritä häntä itseään ja senkin myötä avoimuus asioissa on ollut Sofialle tärkeää.

“Kukaan ei ole menneisyydestä uhri, tai ei tarvitse olla menneisyytensä uhri, et tota noin vanhempien tekemät valinnat ei ole meidän valintoja ja ne ei ole meidän vikoja..”

Sofia kokee oman taustansa vaikuttavan suuresti omaan vanhemmuuteen. Sofia pelkäsi oman lapsensa räiskyvässä teini-iän alussa, että lapsesta tulisi samanlainen alkoholiin taipuvainen teini, kun hän itse on ollut. Sofia on halunnut olla ennen kaikkea omille lapsilleen erilainen vanhempi, kun hänelle on oltu. Toisin kuin Sofian lapsuudessa, on Sofian perheessä tunteiden näyttäminen sallittua. Lapsilla on myös yksityisyytensä perheessä. Kotona ei myöskään käytetä päihteitä ja siellä eläminen on kaikille turvallista.

Sofia kertoo syyllistäneensä aikuisiällä äitiään lapsuuden olosuhteista, mutta vertaistuen kautta ymmärtänyt äitinsä rajalliset mahdollisuudet tilanteessa. Isästään hän ajatteli vielä aikuisena hyvin kielteisesti ja koki isänsä pilanneen hänen elämänsä. Sofia kokee nykyisin kuitenkin antaneensa isälleen anteeksi ja tietävänsä miksi isä käyttäytyi väärin perhettään kohtaan. Nykyisen suhteen veljeensä Sofia kuvailee olevan läheinen ja heidän puhuvan lapsuuden asioista avoimesti.

Sofia kokee lapsuuden kokemusten vaikuttaneen myös positiivisesti häneen itseensä ja elämäänsä. Sofia ajattelee elämänsä olevan tietyllä tavalla rikkaampaa ja ymmärtävänsä erilaisia ihmisiä ja siten kokee jokaisen ihmisen ansaitsevan arvostusta. Sofia kokee myös saaneensa kokemuksistaan voimavaroja eikä eläisi ilman kokemuksiaan elämää, millaista elää nyt.

“..vaikka ne asiat on ollut pahoja, mitä mulle on tapahtunut niin mä oon saanut niistä toisaalta hirveesti voimavaroja myöskin, et asioissa on aina kaksi puolta - toisaalta mä en ois mä, jos mun elämä ei ois ollut sellaista kun se on ollut..”

6.5 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää miten lapsuudessa kohdattu toisen tai kummankin vanhemman alkoholismi vaikuttaa lasten elämään lapsuudessa sekä aikuisuudessa.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että vanhemman alkoholismi vaikuttaa lasten elämään moninaisesti läpi elämän riippumatta siitä ovatko vaikutukset negatiivisia vai positiivisia. Juomisen vaikutukset voivat tulla ilmi jo lapsuudessa tai ilmetä vasta aikuisuudessa. Alkoholismin vaikutusten onkin todettu mahdollisesti kasaantuvan ja tulevan siten ilmi vasta aikuisena (Raitasalo & Holmila, 2012). Lapsuuteen kohdistuvat vaikutukset olivat kaikkien tutkimukseen osallistuvien kohdalla negatiivisia. Sen sijaan aikuisuudessa lapsuuden kokemusten voitiin kokea vaikuttava myös positiivisesti kuten Miran ja Sofian tarinoissa tuli esille. Yleensä positiivinen vaikutus on välillinen, kuten lapsuuden kokemusten myötä sisäistetty ajatusmaailma. Vaikutusten on jo aiemmissa todettu vaikuttavan myös positiivisesti esimerkiksi riippumattomuuden tunteen myötä (Baker & Stephenson, 1995).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen, *Miten lapsuudessa tai nuoruudessa koetun vanhemman tai vanhempain alkoholismin koetaan vaikuttaneen itseensä lapsena*, tutkimustulokset olivat samankaltaisia, kun aiempien tutkimusten saamat tulokset. Vanhemman juominen vaikuttaa

lapsen suhtautumiseen itseään ja muita kohtaan sekä lapsen käyttäytymiseen. Juomisen ja vanhemman käyttäytymisen tarkkailu sekä kodin ilmapiirin todettiin aiheuttavan lapselle stressiä, mikä vaikuttaa kokonaisvaltaisesti lapsen hyvinvointiin. Tämä tuli myös esille jokaisen tarinan kohdalla. Vanhemman päihdeongelman on myös jo aiemmin todettu aiheuttavan lapselle stressiä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 17).

Lapsuudessa vanhemman alkoholismiin voidaan sanoa haavoittavan erityisesti lapsen käsitystä itsestään. Tämä näkyi lapsuudessa koettuna huonona itsetuntona, huonommuuden tunteena sekä itsearvostuksen puutteena. Tämä voi olla seurausta siitä, että lapsi ei vielä kykene erottamaan itseään vanhemman juomisesta ja voi kokea omalla käytöksellään aikaan saavan juomisen. Vääristynyt käsitys itsestä tämän jälkeen mahdollisesti johtaa vaikeuksiin ihmissuhteissa ja vääränlaiseen käytökseen. Tässäkin tutkimuksessa havaittiin sekä Sofian tarinassa kuvattiin, kuinka lapsena alkoholin juominen voidaan kokea olevan myös itselle keino ongelmien käsittelemiseksi (Saarto, 1987, s. 38–39).

Aiemmin on tutkittu, että päihdeongelmaiset vanhemmat eivät jaksaa huolehtia lastensa koulunkäynnistä ja että lapset voivat kokea, etteivät vanhemmat ole kiinnostuneita lastensa koulunkäynnistä (Ackerman & Peltoniemi, 1990, s. 54). Tämänkin tutkimuksen tutkimustuloksien perusteella voidaan sanoa vanhemman alkoholismiin vaikuttavan lasten koulunkäyntiin. Vanhemman juomisen havaittiin kuluttavan koulunkäyntiä varten tarvittavia voimavaroja. Juomisen myötä lapsi ei myöskään välttämättä saa kaikkea tarvitsemaansa tukea selviytyäkseen parhaansa mukaan koulusta. Lapsuudessa kouluun voitiin suhtautua myös tavallista positiivisemmin, jos koulu koettiin turvallisenä ja rutiineja sisältävänä paikkana. Tällainen suhtautuminen käy ilmi Miran ja Sofian tarinoissa.

Usein kommunikointi kotona koettiin puutteellisena. Tämä voi lisätä lapsen ongelmia muissakin ihmissuhteissa, jos puutteellisen viestinnän takia lapsen käytös koetaan uhkaavana tai normeja liikaa rikkovana. Kodin puutteellisen kommunikoinnin ja painostavan ilmapiirin myötä kodin ulkopuoliset ihmissuhteet voivat myös korostua. Kodin ulkopuolelta tulevien turvallisten ja oikeanlaisten mallien myötä lapsi voi saada esimerkiksi oikeanlaisia tapoja vaikeiden asioiden käsittelyyn ja tunteiden ilmaisuun.

Toisen tutkimuskysymyksen, *koetaanko lapsuudessa kohdatun vanhemman tai vanhempain alkoholismiin vaikutusten näkyvän aikuisuuden elämässä*, kohdalla aiempia tutkimuksia oli selvästi vähemmän saatavilla, sillä aihetta koskeva tutkimus on kohdistunut lapsuuteen kohdistuviin vaikutuksiin. Myös aikuisuudessa lapsuuden kokemusten koettiin edelleen

vaikuttavan ajatuksiin itsestä ja sen myötä vaikuttavan toimimiseen ihmissuhteissa. Vanhemman alkoholismiin on todettu johtavan suurempaan todennäköisyyteen käyttää ongelmallisesti alkoholia myös alkoholistien lasten kohdalla (Saarto, 1987, 67). Tämän tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että alkoholinkulutuksen suhteen oltiin hyvin tarkkoja. Toisaalta tässä tutkimuksessa kaikki osallistujat olivat naisia ja mahdollisesti miesten kohdalla juominen olisi ollut yleisempää.

Aiempien tutkimuksien kohdalla ei ole kuvattu suoranaisesti vanhemman alkoholismiin vaikutuksia omaan vanhemmuuteen. Vaikutus ajatukseen itsestä vanhempana voi olla hyvin merkityksellinen, jos lapsia ei uskalleta hankkia omien kokemusten vuoksi. Kaisan tarinassa tulee ilmi tämänkaltaisen pelko ajatuksesta itsestä kykenevänä vanhempana. Tavallisesti kuitenkin vanhemman juominen ja sen vaikutus oman vanhemman vanhemmuuteen oli selventänyt haastateltavien omaa käsitystä omasta vanhemmuudesta ja siitä millaisia vanhempia he halusivat olla. Miran ja Sofian tarinoissa tulee ilmi positiivinen vaikutus omaan vanhemmuuteen. Oman vanhemmuuden voitiin myös kokea lähentävän itseä omiin vanhempiin, jos vanhemmat olivat läsnä lastenlastensa elämässä. Tällöin vanhemmilla voidaan ajatella olevan toinen mahdollisuus toimia vastuullisesti itselle tärkeiden lasten seurassa. Toisaalta tämän ei havaittu korjaavan täysin vanhempien ja lapsen välejä, vaan välit olivat sen sijaan asialliset.

Tuloksissa oli selvästi nähtävillä ero sen suhteen, kokivatko tutkimukseen osallistujat saaneensa positiivisia seurauksia kokemuksistaan vai eivät. Positiivisia kokemuksia havaittiin olevan niiden kohdalla, jotka olivat pystyneet käsittelemään kokemuksiaan ja puhumaan niistä jonkun kanssa. Myös aiemmin on todettu hyvien ihmissuhteiden lisäävän todennäköisyyttä selvitä kokemuksista (Itäpuisto, 2001, s. 77–78). Myös riittävän etäisyyden ottaminen juovasta vanhemmasta johti todennäköisemmin positiivisten vaikutusten havaitsemiseen. Sen sijaan aiemmin ei ole tutkittu tekijöitä, jotka vaikeuttavat kokemuksista selviämisessä ja positiivisten vaikutusten havaitsemisessa. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan vaikeus käsitellä asioita ja tunne vanhemman vaikuttavan edelleen omaan elämään vaikeutti tarvittavan etäisyyden ottamista vanhemman alkoholismiin ja sen myötä asioiden käsittelyyn.

Tulosten perusteella voidaan sanoa, että lasten ja nuorten tulisi saada ulkopuolista apua kodin tilanteeseen, sillä usein vanhemmat eivät kykene huomaamaan perheen ongelmia ja malleja, joita he lapsilleen välittävät. Aikaisella puuttumisella voidaan mahdollisesti ennaltaehkäistä ongelmien kasaantumista ja suurenemista. Sosiaaliviranomaisten puuttumista pidetään

perheissä samaan aikaan toivottuna ja ei- toivottuna (Itäpuisto, 2005). Myös tässä tutkimuksessa saatiin samansuuntaisia tuloksia. Suurin osa haastateltavista ei lapsena halunnut kenenkään puuttuvan kodin tilanteeseen. Myös Kaisan ja Sofian tarinoissa tulee esille kodin suljettu ilmapiiri ja kielteinen suhtautuminen asioiden puhumisesta kodin ulkopuolisille ihmisille. Itäpuiston (2015) mukaan sosiaaliviranomaisten katsotaan usein olevan ainoa taho, joka voi puuttua perheen ja lasten tilanteeseen. Tästä huolimatta sosiaaliviranomaisten puuttuminen on vähäistä ja vain pienen osan perheistä saavan tarvitsevaansa apua. Sosiaaliviranomaisten puuttumista enemmän lapset kaipaavat vanhempiensa ymmärrystä ja tahtoa selvittää ongelmat tai vanhempien tähän ollessaan kykenemättömiä lähiympäristön ihmisten puuttumista perheen asioihin (Itäpuisto, 2005).

Vanhemman alkoholismi vaikuttaa monin eri tavoin lasten ja nuorten hyvinvointiin. Joidenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutuksien tunnistaminen ja yhdistäminen seuraukseksi vanhemman juomisesta voi olla vaikeaa. Esimerkiksi vanhemman juomisen vaikutus itsetuntoon tai masennuksen syntymiseen voi olla vaikea yhdistää vanhempien toimintaan ja sen seurauksiin. Vanhempien voi olla myös vaikea huomata asioiden yhteys, sillä tämä vaatisi oman toiminnan vahingoittavien seuraamusten myöntämisen. Holmberg (2003) korostaakin kuinka tuen tulisi suuntautua suurimmaksi osaksi lapsiin ja huomioida heidän tarpeensa, kun pyritään hoitamaan vanhemman juomisen seurauksena syntyneitä psyykkisiä jälkiä. Vanhempien tilanteen korjaaminen ei suoraan korvaa haittoja, joita lapselle on tullut. Lapset ovat alkoholiperheessä kuitenkin oppineet peittelemään omia tunteitaan. Tämän myötä traumojen käsitteleminen ja aktiivinen sureminen ovat avainasemassa lapsen auttamiseksi (Holmberg, 2003, s. 29, 42).

7 Pohdinta

Tässä luvussa tarkoituksena on pohtia tutkielman toteutusta ja siihen kohdistuvia rajoituksia. Lisäksi pohditaan tutkimuksen merkitystä laajemmin sekä mahdollisia jatkotutkimusehdotuksia.

Tutkielman toteutus oli pitkäprosessi, jonka aikana vastaan tuli monenlaisia tunteita koskien tutkielman työstämistä. Tutkielman tekoon sisältyi niin teoriaosuuden työstäminen, aineistonkeruu ja analysointi sekä tulosten ja johtopäätösten kirjoittaminen. Tutkielman kohdalla haastateltavien löytäminen osoittautui aluksi hankalaksi. Onneksi vaihdettuani kanavaa haastateltavien löytämiseksi, löytyivät haastateltavat nopeasti. Aiheen arkaluonteisuuden ja haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi oli erityisen tärkeää miettiä mitä haastateltavista kertoo. Erityisesti tarinoiden kirjoittamisen kohdalla jouduin miettimään mitä asioita tarinoissa voi tuoda esille ja mitä ei. Kokonaisuudessaan olen tyytyväinen tutkielman lopputulokseen, vaikka näin jälkikäteen voin sanoa, että jotkin asiat olisin voinut tehdä toisin.

Läpi tutkielman teon koin valitsemani aiheen hyvin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi. Ymmärrän nyt tutkielman tehtyäni vielä paremmin, kuinka suuri merkitys vanhemman alkoholismilla on niihin lapsiin, jotka joutuvat elämään lapsuutensa alkoholismien varjostamana. Kokemus alkoholismiperheessä seuraa läpi elämän ja vaikuttaa ihmisten toimintaan tiedostamattakin. Ulkopuolisille ihmisille vanhemman alkoholismien vaikutukset jäävät kuitenkin pääosin huomaamatta, mikä korostaa mielestäni sitä, kuinka alkoholismia tulisi käsitellä ja lähestyä alkoholismista kärsivän lisäksi läheisten näkökulmasta. Monet haastateltavista pitivät erityisen tärkeänä, että aihetta tutkitaan. Tämän voidaan ajatella korostavan sitä, kuinka alkoholistien läheiset on tietyllä tavalla unohdettu ja moni voi kokea lapsuudesta opitun häpeän takia olevansa yksin kokemuksiansa kanssa.

Alkoholismista ja sen vaikutuksista käytävä avoimempi keskustelu yhteiskunnassa voisi myös lisätä alkoholismia kohdanneiden ihmisten rohkeutta käsitellä lapsuuttaan ja tunnistaa omassa käyttäytymisessään olevia toimintatapoja lapsuuden kokemuksiin. Alkoholismia kohdanneen henkilön voi olla itsekkin vaikea ymmärtää ja tiedostaa alkoholismien vaikutuksia itseensä, koska monesti kyse on sisäisestä pahasta olost, joka vaatisi asioiden käsittelyä.

Tuloksia kirjoittaessani jouduin miettimään, kuinka alkoholismien vaikutusten kohdalla tulisi osata ottaa vanhemman alkoholismien lisäksi muut mahdolliset tekijät huomioon. Myös Saarto

(1987) nostaa esille, kuinka alkoholinkäyttö kytkeytyy moniin muihinkin tekijöihin, eikä siten perheen toimintaa ja ongelmia voida selittää ainoastaan alkoholinkäytön näkökulmasta. Ongelmien ratkaisemiseksi olisi myös tiedostettava muidenkin tekijöiden rooli alkoholin rinnalla (Saarto, 1987, s. 75–76). Alkoholismin lisäksi lapseen pysyvästi voi vaikuttaa muutkin lapsuuden perheessä läsnä olleet tekijät kuten koulukiusaaminen tai vanhempien eroaminen. Tällöin voidaan toki miettiä, onko vanhemman alkoholismi johtanut kiusatuksi tulemiseen ja vanhempien eroamiseen vai olisivatko ne tapahtuneet alkoholismista huolimattakin. Tutkimuksen narratiivinen luonne kuitenkin mielestäni korostaa sitä, kuinka tutkielman tarkoitus oli tutkia henkilöiden omia kokemuksia vanhemman alkoholismin vaikutuksista ja silloin niitä voidaan pitää totena.

Vaikka jokaisen alkoholismia kohdanneet kokemukset alkoholismin vaikutuksista ovat yksilöllisiä on niissä nähtävissä samankaltaisuuksia ja siten mahdollisuus yhteisten tulosten luomiseen. Haastateltavien kohdalla välittyi se, kuinka joidenkin asioiden ajatellaan kuluvan alkoholistiperheessä elämiseen ja siten omiin kokemuksiin yhdistyy yleinen käsitys siitä, millaista alkoholistiperheessä eläminen on. Aineistossa oman kokemuksen kuvaamisen rinnalla saatettiin vahvistuksena tai perusteluna käyttää ilmaisuja kuten “mikä on alkoholistiperheessä aika tyypillistä”. Alkoholistiperheessä elämisen kokonaisvaltaisuus ja samalla ajatus siitä, että alkoholistiperheessä eläminen on jotain muuta kuin ei-alkoholistiperheessä eläminen tuotiin ilmi muun muassa ilmaisulla “kun ei tiedä muusta”. Tietynlainen tunne ymmärryksestä muiden samankaltaisia kokemuksia kokeneiden kohdalla voi auttaa vanhempien alkoholismia kohdanneita myös asioiden käsittelyssä.

Tutkielmani aihe osoittautui laajemmaksi kuin olin ajatellut ja näin jälkikäteen voi sanoa, että keskittyminen tutkimaan vain lapsuuteen ja nuoruuteen tai aikuisuuteen kohdistuviin vaikutuksiin olisi voinut riittää. Vanhemman alkoholismi vaikutti hyvin monin tavoin haastateltavien ihmissuhteisiin. Toinen vaihtoehto olisikin voinut olla tutkia miten vanhemman alkoholismi vaikuttaa sekä lapsuudessa että aikuisuudessa alkoholistien lasten sosiaalisiin suhteisiin ja niissä toimimiseen.

Jatkotutkimuksissa aihetta voisikin rajata ja keskittyä erityisesti aikuisuuteen kohdistuviin vaikutuksiin sillä vanhemman alkoholismin vaikutuksia aikuisiin lapsiin on tutkittu vähemmän. Tässä tutkielmassa sivuttiin myös vaikutuksia henkilöiden kouluelämään. Monet haastateltavista kokivat, ettei kukaan opettajista osoittanut huolta lapsesta tai puuttunut

tilanteeseen. Siten voisi olla kiinnostava tutkia laajemmin miten vanhemman alkoholismi vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin ja miten opettajien toivottaisiin suhtautuvan asiaan.

Kokonaisuudessaan muiden aihetta käsittelevien tutkimuksien rinnalla tässä tutkielmassa saatiin hyvin samankaltaisia tuloksia esille. Tässä tutkielmassa alkoholismin vaikutuksia lähestyttiin kuitenkin kokonaisvaltaisemmin kuin aiemmissa tutkimuksissa, ottaen huomioon sekä lapsuuden, nuoruuden että aikuisuuden. Tämän tutkielman tulokset toivat myös uutta tietoa aiheesta esille. Tuloksista käy ilmi, kuinka alkoholistien lapset kokevat, ettei koulussa opettajat ole huomanneet tai olleet kiinnostuneita lapsen kodin tilanteesta. Myöskin vanhemman alkoholismin vaikutus aikuisten lasten omaan ajatukseen vanhemmuudesta ja tapaan toimia vanhempana tuovat uuden näkökulman vanhemman alkoholismin vaikutusten kenttään.

Lopuksi haluan sanoa, että mielestäni on tärkeää myös muistaa se, ettei eläminen alkoholisti vanhemman kanssa aina riko lasta. Lapsi voi saada siitä huolimatta tukea, rakkautta ja hyvät lähtökohdat kotoa. Hellsten (1999) esittääkin, kuinka lapsen tulee saada kokemus, että hän on rakastettu. Kokemus itsestä rakastamisen arvoisena olentona mahdollistaa itsensä rakastamisen, muiden rakastamisen ja rakkauden vastaanottamisen muilta (Hellsten, 1999, s. 260–261). Usein lapsi kokee myös juovan vanhemman rakastavan häntä. Itsensä rakastetuksi kokemiseen voi riittää myös yksi vanhempi.

Lähteet

- Ackerman, R. J., & Peltoniemi, T. (1990). *Lapsuus lasin varjossa: lapsi alkoholiperheessä: opas vanhemmille, ammattikasvattajille ja hoitotyöntekijöille*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Amodeo, M., Griffin, M., & Paris, R. (2011). *Women's Reports of Negative, Neutral, and Positive Effects of Growing up with Alcoholic Parents*. *Families in Society*, 92(1), 69-76. Haettu osoitteesta <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1606/1044-3894.4062>
- Apo, S. (1990). Kertomusten sisällön analyysi. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.). *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. (s.62–80) Helsinki: Gaudeamus.
- Baker, D. E., & Stephenson, L. A. (1995). Personality characteristics of adult children of alcoholics. *Journal of Clinical Psychology*, 51(5), 694–702. Haettu osoitteesta <http://web.b.ebscohost.com.pc124152.oulu.fi:8080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=fb64dfc8-8864-41cf-a7cf-48858f1388e5%40pdc-v-sessmgr03>
- Bakhtin, M. M. (2010). *Speech genres and other late essays*. University of Texas Press. Haettu osoitteesta https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=n7xaBAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT67&dq=speech+genres+and+other+late+essays.+&ots=Mc4rh09y-Z&sig=GHSWMyQyTrUc1LNHAtwB3JMMKPA&redir_esc=y#v=onepage&q=speech%20genres%20and%20other%20late%20essays.&f=false
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907. Haettu osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/1126611?seq=1>
- Beard, R. M. (1971). *Piagetin kehityopsykologia*. Hki: Tammi.
- Berger, K. S. (2014). *The Developing Person Through the Life Span*. (9th ed ed.). New York, NY: Worth.

- Blanchard, R. W., & Biller, H. B. (1971). Father availability and academic performance among third-grade boys. *Developmental Psychology*, 4(3), 301. Haettu osoitteesta <https://psycnet.apa.org/record/1971-27674-001>
- Breshears, D. (2015). Forgiveness of Adult Children Toward Their Alcoholic Parents. *Qualitative Research Reports in Communication*, 16(1), 38-45. doi:10.1080/17459435.2015.1086419. Haettu osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17459435.2015.1086419>
- Czarniawska-Joerges, B. (2004). *Narratives in social science research*. Sage Publications. Haettu osoitteesta https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=NpzZi5SPCcgC&oi=fnd&pg=PP10&dq=Narratives+in+social+science+research.&ots=iywONJGpfk&sig=FZfnUDc6B_76KTSStTxR65c5QuUM&redir_esc=y#v=onepage&q=Narratives%20in%20social%20science%20research.&f=false
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107–115. Haettu osoitteesta https://oula.finna.fi/PrimoRecord/pci.cdi_proquest_miscellaneous_70410646
- Erikson, E. H. (1982). *Lapsuus ja yhteiskunta* (2. tark. p.). Jyväskylä: Gummerus.
- Hakalehto, S. (2018). *Lapsioikeuden perusteet*. Helsinki: Alma Talent. Haettu osoitteesta [https://verkkokirjahylly-almatalent.fi/pc124152.oulu.fi:9443/teos/FACBXXBTABDE#/kohta:Lapsen\(\(20\)oikeudet\(\(20\)perheess\(\(e4\):\(I\(\(20\)L\(\(e4\)ht\(\(f6\)kohtia/piste:tMS](https://verkkokirjahylly-almatalent.fi/pc124152.oulu.fi:9443/teos/FACBXXBTABDE#/kohta:Lapsen((20)oikeudet((20)perheess((e4):(I((20)L((e4)ht((f6)kohtia/piste:tMS)
- Haverfield, M. C., & Theiss, J. A. (2016). Parent's alcoholism severity and family topic avoidance about alcohol as predictors of perceived stigma among adult children of alcoholics: Implications for emotional and psychological resilience. *Health Communication*, 31(5), 606-616. Haettu osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10410236.2014.981665?scroll=top&needAccess=true>

- Heikkinen, H. L. T. (2007). Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s. 142–158). Juva: PS-kustannus.
- Heikkinen, H. L. T. (2015). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. (s.149–167). Juva: PS-kustannus.
- Heikkinen-Peltonen, R., Innamaa, M. & Virta, M. (2016). *Mieli ja terveys*. (4. Uud. p. ed.). Helsinki: Edita.
- Hellsten, T. (1999). *Vanhemmuus: Vastuullista vallankäyttöä*. Helsinki: Kirjapaja.
- Herman, D. (2004). *Story logic: Problems and possibilities of narrative*. U of Nebraska Press.
Haettu osoitteesta
https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=dOI2snOMLMYC&oi=fnd&pg=PR9&dq=story+logic+herman&ots=QGxSJhNNxi&sig=GKXb7UTpIDyKVxyTCWFafeJEmQo&redir_esc=y#v=onepage&q=story%20logic%20herman&f=false
- Hermann, T. & Stapf, A. (1977). Personality and culture: the family. Teoksessa R. B. Cattell & R. M. Dreyer (toim.). *Handbook of modern personality theory*. New York: Halsted. Haettu osoitteesta <https://psycnet.apa.org/record/1978-01100-000>
- Holmberg, T. (2003). *Lapset ja vanhempien päihdeongelma: opas vanhemmille, lastensuojelun ammattilaisille ja muille lasten kanssa työskenteleville*. Helsinki: Lasten keskus.
- Huttunen, J. (1990). *Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hyvärinen, M. (2010). Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.). *Haastattelun analyysi*. (s.90–118). Tampere: Vastapaino.

- Hänninen, V. (2015). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* (s. 168–184). Juva: PS-kustannus.
- Itäpuisto, M. (2001). *Pullon varjosta valoon: Vanhempiensa alkoholinkäytöstä kärsineiden selviytymistarinoita.* Kuopio: Sosiaalitieteiden laitos, Kuopion yliopisto.
- Itäpuisto, M. (2005). *Kokemuksia alkoholiongelmaisten vanhempien kanssa eletystä lapsuudesta.* Kuopio: Kuopion yliopisto. Haettu osoitteesta https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_951-27-0075-1/urn_isbn_951-27-0075-1.pdf
- Jacob, T., & Windle, M. (2000). Young adult children of alcoholic, depressed and nondistressed parents. *Journal of Studies on Alcohol*, 61(6), 836–844. Haettu osoitteesta <https://www.jsad.com/doi/abs/10.15288/jsa.2000.61.836>
- Kaivosoja, S. (2010). Lapsen kokemus vanhemman ongelmallisesta alkoholinkäytöstä ja siltä suojaavista tekijöistä. Jyväskylän yliopisto. Haettu osoitteesta file:///C:/Users/niklas/Downloads/URN_NBN_fi_jyu-201006222136.pdf
- Kananen, J. (2015). *Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun.* Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2009). Temperamentti – persoonallisuuden biologinen selkäranka. Teoksessa Metsäpelto, R., Feldt, T., Vierikko, E., Keltikangas-Järvinen, L., Rantanen, J., Mäkikangas, A., ... Pulkkinen, L. (toim.). *Meitä on moneksi: persoonallisuuden psykologiset perusteet.* (s.49–69). Jyväskylä: PS-kustannus. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524516730>
- Keltikangas-Järvinen, L. (2017). *Hyvä itsetunto.* WSOY. Haettu osoitteesta https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=3IYvDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT3&dq=hyyv%C3%A4+itsetunto&ots=s7ITRJ53uH&sig=nqgb4GnkpPzisajnz7WiwHfgNLI&redir_esc=y#v=onepage&q=hyyv%C3%A4%20itsetunto&f=false

- Kuoppasalmi, K., Heinälä, P. & Lönnqvist, J. (2017). Päihdehäiriöt. Teoksessa Lönnqvist, J., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen, T. & Aalberg, V. (toim.). *Psykiatria*. (12. uud. p. ed.). Helsinki: Duodecim. Haettu osoitteesta 20.10.2020 https://www.oppiportti.fi/op/pkr01800/do?p_haku=p%C3%A4ihdeh%C3%A4iri%C3%B6t#q=p%C3%A4ihdeh%C3%A4iri%C3%B6t
- Lamb, M. E. (1977). Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life. *Child development*, 167-181. Haettu osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/1128896?seq=1>
- Luolaja, J. (1978). *Perheen kommunikaatioilmasto: Ilmastotutkimuksen kehittyminen ja uusi sovelluskokeilu*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lönnqvist, J., Henriksson M., Isometsä, E. & Marttunen, M. (2017). Itsetuhokäyttäytyminen. Teoksessa Lönnqvist, J., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen, T. & Aalberg, V. (toim.). *Psykiatria*. (12. uud. p. ed.). Helsinki: Duodecim. Haettu osoitteesta 20.10.2020 https://www.oppiportti.fi/op/pkr02000/do?p_haku=itsetuhok%C3%A4ytt%C3%A4ytyminen#q=itsetuhok%C3%A4ytt%C3%A4ytyminen
- Maailman terveysjärjestö. (2014). *Alcohol consumption*. Haettu osoitteesta https://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msb_gsr_2014_3.pdf?ua=1
- Miller, C. T., & Kaiser, C. R. (2001). A theoretical perspective on coping with stigma. *Journal of social issues*, 57(1), 73-92. Haettu osoitteesta <http://web.b.ebsco-host.com.pc124152.oulu.fi:8080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=261ebdc1-4cd8-4a14-8f15-ecdda2c2970%40sessionmgr101>
- Nurmi, J. (2009). Toiminta- ja tulkintatavat haasteiden kohtaamisessa ja ongelmien ratkaisemisessa. Teoksessa Metsäpelto, R., Feldt, T., Vierikko, E., Keltikangas-Järvinen, L., Rantanen, J., Mäkikangas, A., ... Pulkkinen, L. (toim.). *Meitä on moneksi: persoonallisuuden psykologiset perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524516730>
- Ojanen, M. *Kasvatus Ja Minäkuva*. Tampere: Tampereen yliopisto, 1985.

- Peltoniemi, T. (1997). *Lasinen lapsuus: Asiaa lapsista, perheistä ja päihteistä*. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Perttula, J. (2009). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteen-teoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.). *Kokemuksen tutkimus: Merkitys, tulkinta, ymmärtäminen*. (s.115-162). (3. p.). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Piaget, J. (1988). *Lapsi maailmansa rakentajana*.(suom. S. Palmgren). Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY.
- Polkinghorne, D. E. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. *International journal of qualitative studies in education*, 8(1), 5-23. Haettu osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0951839950080103>
- Raitasalo, K. & Holmila, M. (2012). *Äidin päihteiden käytön yhteys lapsen kokemiin haittoihin: rekisteritutkimuksen tuloksia*. Haettu osoitteesta <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102921/raitasaloholmila.pdf>
- Raitasalo, K. & Holmila, M. (2014). Alkoholinkäyttötapojen periytyminen ja vanhempien kasvatuskäytännöt. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. (s. 196–204). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Roine, M. & Ilva, M. (2009). Joka neljännessä suomalaisperheessä käytetään lasten näkökulmasta liikaa päihteitä. Teoksessa Roine, M., Ilva, M. & Takala, J. (toim.). *Lapsuus päihteiden varjossa: vanhempien päihteidenkäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä*. (s.26–38). A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 57. Helsinki: A-klinikkasäätiö 2010. Multiprint Oy.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, J., Tiittula, L. & Aaltonen, T. (toim.). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 22–56.) Tampere: Vastapaino.

- Saarto, A. (1987). *Perheen alkoholinkäyttö lapsen kannalta: "lapsi alkoholistiperheessä" tutkimusten valossa*. Helsinki: Raittiustoimisto.
- Sandelin, P. (2012). Narratiivinen lähestymistapa terveysalan opiskelijoiden ja terveydenhuollon työntekijöiden kokemuksellisten kertomusten tutkimisessa. Teoksessa Kiviniemi, L., Suorsa, T., Sandelin, P., Merilehto, M., Latomaa, T. & Koivisto, K. (toim.). *Kokemuksen tutkimus: III, Teoria, käytäntö, tutkija*. (s. 167-194). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Schaefer, E. S. (1959). A circumplex model for maternal behavior. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 59(2), 226. Haettu osoitteesta <https://psycnet.apa.org/record/1960-02572-001>
- Singh, A. (2017). Self-efficacy and well-being in adolescent children of alcoholic parents. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 8(7), 619-621. Haettu osoitteesta <https://ref-works.proquest.com/library/search/singh/>
- Suomen YK-liitto. *Lasten oikeudet*. Haettu 3.5.2021 osoitteesta <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/lasten-oikeudet>
- Tahkokallio, K. (2018). *Uskalla olla lapsellesi aikuinen: Kuinka kasvatat lapsistasi onnellisia ja tasapainoisia*. Helsinki: Minerva kustannus Oy. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523127388/preview>
- Takala, M., Alanen, L., Luolaja, J. & Pölkki, P. (1979). *Perheen elämäntapa, vanhempien kasvatustietoisuus ja lasten sosiaalinen kehitys: Kokonaisraportti tutkimushankkeesta Sosiaalis-emotionaalisen kommunikoinnin luonteesta sekä sen yhteydestä lasten sosiaalisten taitojen omaksumiseen eri kasvuympäristöissä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018). *Päihdetilastollinen vuosikirja 2018: Alkoholit ja huumeet*. Helsinki: PunaMusta Oy. Haettu 5.5.2021 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-251-2>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2021). *Alkoholin kulutus 2020*. Tilastoraportti 7/2021, 7.4.2021. Haettu 5.5.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholijuomien-kulutus>
- Tienari, J., Vaara, E. & Meriläinen, S. (2005). Yhteisyyden rakentuminen haastattelussa. Teoksessa Ruusuvaori, J., Tiittula, L. & Aaltonen, T. (toim.). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 103–124.) Tampere: Vastapaino.
- Tiihonen, J. (2017). Oikeuspsykiatria. Teoksessa Lönnqvist, J., Henriksson, M., Marttunen, M. & Partonen, T. & Aalberg, V. (toim.). *Psykiatria*. (12. uud. p. ed.). Helsinki: Duodecim. Haettu osoitteesta <https://oula.finna.fi/ExternalAuth/EzproxyLogin?url=ezp.2aHR0cDovL3d3dy5vcHBpcG9ydHRpLmZpL29wL29wazA0NDk3>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (11., uud. laitos.). Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Van Dijk, T. A. (1980). Story comprehension: An introduction. *Poetics (Amsterdam)*, 9(1), 1-21. Haettu osoitteesta <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0304422X80900108>
- Wahlström, J. (1992). *Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa: diskurssianalyttinen tutkimus*. Haettu osoitteesta file:///C:/Users/niklas/Downloads/Wahlstr%C3%B6m_Jarl_screen.pdf
- Warpenius, K. & Mäkelä, P. (2018). Missä suomalaiset juovat? - Alkoholinkäyttö koti- ja anniskeluympäristöissä. Teoksessa Mäkelä, P., Härkönen, J., Lintonen, T., Tigerstedt, C. & Warpenius, K. (toim.). *Näin Suomi juo: suomalaisten muuttuvat alkoholinkäyttötavat*. (s.112–124). Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy.

Windle, M. (1996). Effect of parental drinking on adolescents. *Alcohol Health and Research World*, 2(3), 18-22. Haettu <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6876511/>

Wolfe, J., & Wolfe, J. D. (2016). The effects of maternal alcohol use disorders on childhood relationships and mental health. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 51(10), 1439-1448. Haettu osoitteesta <http://web.a.ebsco-host.com/pc124152.oulu.fi:8080/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=fa899980-f406-459a-b806-aebf9ad102d5%40sessionmgr4008>

Liite 1

Tutkimushaastatteluun osallistumisesta tiedottaminen

Opiskelen Oulun yliopistossa kasvatustieteitä ja tulen valmistumaan luokanopettajaksi. Olen tekemässä pro gradu –tutkielmaa, aiheenani “Kertomuksia vanhemman alkoholismin vaikutuksista aikuisten lasten kertomana”.

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutetaan teemahaastatteluina, jotka nauhoitetaan. Aineiston keruu, analysointi ja tulosten esittäminen toteutetaan luottamuksellisesti ja anonyymiteettiä noudattaen. Haastatteluja tullaan hyödyntämään ainoastaan pro gradu –tutkielmassani. Tutkittavien tiedot ja haastattelutallenteet hävitetään tutkielmassa hyödyntämisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistuminen saa keskeyttää missä vaiheessa tahansa.

Tutkimuksen avulla saadaan arvokasta tietoa siitä, miten alkoholistien lapset itse määrittävät ja kokevat vanhemman tai vanhempien alkoholismin vaikuttaneen heidän elämäänsä lapsuudessa ja nuoruudessa sekä mahdollisesti vaikuttavan aikuisuuden elämässä edelleen.

Terveisin,

Pro gradu –tutkielman tekijä Elisa Korhonen

Liite 2

Teemahaastattelu - “Kertomuksia vanhemman alkoholismien vaikutuksista aikuisten lasten kertomana”

1. Perustiedot

- 1.1 Sukupuoli
- 1.2 Ikä
- 1.3 Siviilisääty
- 1.4 Onko sisaruksia?
- 1.5 Onko omia lapsia?

2. Alkoholismien näkyminen lapsuudessa

- 2.1 Miten kuvailisit alkoholismien näkymistä lapsuudessasi?
- 2.2 Käyttivätkö molemmat vai toinen vanhemmista alkoholia?
 - 2.2.1 jos vain toinen niin miten ei-alkoholiiongelmainen vanhempi suhtautui juomiseen?
 - 2.2.2 jos kummatkin vanhemmat niin koitko toisen vanhemmista alkoholin juomisen pahempana tai epämiellyttävämpänä asiana? Koitko toisen vanhemmista juomisen vahingollisempana?
- 2.3 Olivatko vanhempasi yhdessä vai eronneet?
- 2.4 Oliko alkoholismi osa koko lapsuuttasi?
- 2.5 Kuinka usein juomista tapahtui?
- 2.6 Miten kuvailisit kodin tunnelmaa lapsuudessasi?
- 2.7 Saiko vanhempasi/vanhemmat apua alkoholismien hoitoon tai juomisen lopettamiseen missään vaiheessa?
- 2.5 Onko mitään lisättävää siihen, miten alkoholismi näkyi lapsuudessasi?

3. Koetko vanhemman/vanhempien juomisen vaikuttaneen lapsena:

3.1 Itsetuntoosi? Miten? Itsetunnolla tarkoitetaan tässä yhteydessä kykyä luottaa itseensä ja arvostaa itseään heikkouksistaan huolimatta.

3.2 Minäkuvaasi? Miten? Minäkuvalle tarkoitetaan tässä yhteydessä käsitystä siitä, millainen olen.

3.3 Identiteettiisi? Miten? Identiteetillä tarkoitetaan tässä yhteydessä yksilöllistä käsitystä itsestään.

3.4 Mielialaasi? Miten?

3.5 Vanhempi – lapsisuhteeseen kumpaakin vanhempaa kohtaan? Miten?

3.6 Sisarusuhteisiin? Miten?

3.6.1 Koetko että sinulla oli jonkinlainen rooli suhteessa sisaruksiisi?

3.5 Kaverisuhteisiin? Miten?

3.6 Käytökseesi? Miten?

3.7 Toimintaasi? Miten?

3.8 Johonkin muuhun asiaan? Miten?

4. Koitko lapsena koskaan turvattomuutta vanhemman/vanhempien juomisen seurauksena? Jos koit, niin millaista?

4.1 Koitko fyysistä väkivaltaa?

4.2 Oliko perheessä fyysistä väkivaltaa muiden perheenjäsenten välillä?

5. Vaikuttiko perheessä oleva alkoholismi koulunkäyntiisi? Jos vaikutti niin, miten nämä vaikutukset näkyivät siinä, millainen oppilas olit?

5.1 Osoittiko opettajat missään vaiheessa olevan tietoisia tilanteestasi?

5.2 Olisitko toivonut opettajan tai muun kodin ulkopuolisen aikuisen puuttuvan asiaan?

6. Onko lapsuudessa kohdattu vanhemman/vanhempien alkoholismi vaikuttanut aikuisuuden:

6.1 Itsetuntoosi? Miten? Itsetunnolla tarkoitetaan tässä yhteydessä kykyä luottaa itseensä ja arvostaa itseään heikkouksistaan huolimatta.

6.2 Minäkuvaasi? Miten? Minäkuvalla tarkoitetaan tässä yhteydessä käsitystä siitä, millainen olen.

6.3 Identiteettiisi? Miten? Identiteetillä tarkoitetaan tässä yhteydessä yksilöllistä käsitystä itsestään.

6.4 Mielialaasi? Miten?

6.5 Käytökseesi? Miten?

6.6 Toimintaasi? Miten?

6.7 Muulla tavoin siihen millainen tai kuka olet? Miten?

7. Koetko vanhemman/vanhempien alkoholismin vaikuttaneen omiin alkoholin juomatottumuksiisi? Jos koet, niin miten?

7.1 Onko suhtautumisesi alkoholiin ollut aina samanlainen kuin nykyisin?

8. Vanhemman/vanhempien alkoholismin vaikutus aikuisuuden ihmissuhteisiin

8.1 Vaikutus ystävyssuhteisiin ja ystäväystymiseen? Miten?

8.2 Vaikutus parisuhteisiin? Miten?

8.3 Vaikutus vanhempi – lapsi suhteeseen? Miten?

8.3.1 Oletko koskaan syyllistännyt ei-alkoholiongelmaista vanhempaa tilanteesta?

8.3.2 Oletko koskaan ajatellut välien poikki laittamista juovaa vanhempaa kohtaan?

8.4 Vaikutus sisarusuhteisiin? Miten?

8.5 Vaikutus muihin ihmissuhteisiin? Miten?

9. Jos sinulla on oma perhe, niin koetko vanhemman alkoholismien vaikuttaneen siihen, millainen vanhempi olet lapsillesi? Miten mahdollinen vaikutus näkyy?

9.1 jos sinulla ei ole lapsia, niin koitko lapsuudessa kohdatun alkoholismien vaikuttaneen jotenkin siihen?

10. Koetko vanhemman alkoholismien vaikuttaneen sinuun/elämäsi mitenkään positiivisesti? Jos koet, niin miten?

11. Onko sinulla mitään lisättävää aiheeseen?